

د لوي څښتن په ستر نامه

پښتو کي ناسم ورځني شوي

ويونه

د پښتو نړيوالي ورځي ته

ليکونکی

ډاکټر ماخان مېړی شینواری

Ketabton.com

:
:

د لوي څښتن په ستر نامه

د کتاب نوم:

په پښتو کې ناسم ورځني شوي ويونه

ليکونکی:

ډاکټر ماخان ميري شينواری

د خپرېدو کال:

ز ک ۲۰۲۰

خپرونکي:

ketabton.com

		نيوليک
خوي وى	۴۸	ليکنه خانگري ده
د ستاينومونو درج، ته	۵۶	الف
سلمه او نه سلنه	۵۹	ب
ترډېره برېده	۶۳	سريزه
غبرگون ۶۶		۱ په ژبه کې بايد انارشي نه وي
۶۹ ... ايا مور پيداېښتي پوهني		۲ سلمه څنگه سلنه شوه؟
۷۸ ... په نورو ژبو کې شته		۴ ژبه قرار دا د نه دى
ستونځوبى	۸۳	۷ ستونځي په ټوله پوهنه کې
د پوهنيزه څه ليکلو	۸۶	۸ په پيداېښتي پوهنو کې وده
۸۸	تر	۹ .... زما کوڅه د دي ليکنې سره
د تر وزر شوي	۹۳	۱۰ زما سوال
منځ کې، په منځ کې	۹۸	۱۰ ژبه سوچه کېدنه نو څه؟
د واحد لاندي څه پوهيږو؟	۱۰۴	۱۲ ..... کې څيړنې په پښتو
نيکمرغه	۱۰۷	۱۳ نوموني
... سبرکال تر ټولو	۱۱۰	۱۵ ژبه معياري کړنه
.. نسکرېتد پښتو اسد	۱۱۲ ..	ناسم نومونه څنگه پيژنو؟ ۱۸
... ژبه کې د تعجب يا	۱۱۸	۲۳ ،، په پښتو ټپل شوي ،،
د تل ا ه پاره، تل تر تله	۱۲۸	۲۵ د بناغلي خبيب غلي ليکنې ته
څه وکړو؟	۱۳۳	۳۰ بيا هم دا ،، ،، ټپ ل شوي
د،، په،، او ،، پر	۱۳۵	۳۵ کچه
		۴۱ ولي اوبلن

پرتله كونه	۴۵
ليونى يم! ناروغ يم، نه	۱۳۵
پټ سړى كور ته نه خي	۱۳۷
...د پښتو سره د نورو ژبو	۱۴۰
مورفيم	۱۴۶
...گڼونه په گڼونو او	۱۴۷
نه دى كه ندى	۱۵۱
....هغه ليكنې	۱۴۵
يوه پاى راوړنه	۱۵۶
،د ژبپوهانو گواښنه،،	۱۵۹
د ډاكټر ماخان مېړي شنواري	
ژباړې ا ليكنې	۱۶۸
د ډاكټر م م شينواري ژوند ته	
لنډه كتنه	۱۷۵

..... الف .....

دا لیکنه سوچه بوچه خانگري ده، نو
له کیني به مخ ته نه خو

اوس دوه . دا ناسمي لیکني ته، ته او ته هم کوي
شونتیاوي دي

زه لیونی، زورواک او کلکسترگی او یا . لومړي
نادر نبت پوري درته برپنم، نو بیایي .... بل څه
مه لولي او که نه

:ويي لولی، نو دوه امکانات شته :دويم

زه ناسم يم، یا مي ستاسي د لیکنو ردونه :ومړی
ناسمه کړي، نو په دي حالت کي دي ما ته بیا د
داکتر نوم ونه کارول شي، هغه تاسو له ما
او که .واخلي

که په سمه وم، نو زما دا کړني او زیارونه :دويم
په ډاکترۍ ارزي، د پښتو ډاکتري را ته
راکړی

سريزه

دا په خپله خټه کې يواځنې او ځانگړې ليکنه ده، دا نو څه مانا؟

دا يواځنې ځکه ده، چې بل چا تراوسه زموږ په ټولنه کې داسې په دې سويه او دې ډول انگرېوالي دا د ناخوښۍ وړ دنده لوي څښتن ماته را په برخه کړه او دا ځه ليکنه نه ده کړې يې هم په دې کې دي، چې زموږ د ټولو ليکوالانو او ژبپوهان د ليکلو په مخامخ کې ځای دا زما ليکنې ټولې د تاند او ځنې يې د دعوت په درنو خپرونو کې خورې. په ځای شوې شوي، چې مننه ترې کوم.

دا به د ليکنې د خونديونې زر تاسو ته روښانه شي

دا نو په څه مانا؟

په دې مانا چې زه يا زورور، يا ځانپالې چې بې ځايه ځان منځ ته راوباسي او يا ليونې دا دا لومړي دوه خو بايد له پوښتنې ځکه وباسم، چې زورور نه يم او باور وکړی، چې يم که داسې. ځانپالې هم نه يم، خو که ليونې مې څوک وبولي ورسره مخامخوالی به ونه لرم وړ ليکوالان او ادیبان بايد ولري، چې وي، نو دوه لارې زم

يا ورته بې ارزښته وېرېښي او په اند وي، چې بس يو ليونې دی او وي به او: لومړی يا

دا نيونې ورته ناسمي بېرېښي او زه هم ورته ليونې نه بېرېښم، نو په دې حال کې: دويم زما د ټولو په مخامخ يو يې زما له پاره بايد په دلایلو ولاړ ردوني راوړي او دا چې دا به پوره د کړنې وړ کار نه وي، چې په دې حالت کې بايد محاکمه شم او د پوهنتون د استادانو په پرېکړه مې د ډاکټرۍ را څخه واخستل شي او نوره کومه جزا چې راته ټاکي هم بايد ويې کړي

او يا

ناسمونونه سم کړي او که زما ليکنې نه شي ردولی، نو په دې حال کې بايد دا خپل: دريم په دا دومره کار او سمونونو بيا راته د پښتو ژبې ډاکټري راکړي او کارونه مې وستايل. دا نه زما له پاره، دا د پوهنې د چوپړ له امله شي.

ماته به له هرڅه د مخه بخښنه کړی، چې په لیکنه کې بیا بیا هماغه څه ډېر راغلي، خو ما
مې ورته زړه دومره توان ورته نه لاره یې بله لار نه لرله یا

ډاکټر ماخان میری شینواری

په ژبه کې باید انارښي (گډوډي) واکمنه نه وي

دا تر اوسه ماته تجربو ښوولي، چې ناسم څه ټولنه زر خپلوي، ځکه چې نوي وي اود دې
په هکله بیا هرڅومره هلې ځلې چې وشي، ډېر یې ډېرې ستونځمنې بیرته سمیري.

په پښتو لیکل اوکه پښتو سوچه کول:

هر څه چې په پښتو کې دونکې وي یا شونتیا لري، باید په پښتو شي او په انډوله پښتو، که
نه د یو څه له پاره باید د پښتو یو نامناسب نانډول وی پیدا نه کړو، چې دا کار مو په
لیکنو کې ډېر کیري او ما له همدې امله لیکنې هم پرې کړي.
زه په دې ډول لیکنو کې سوچوچ ځانله یم اوپه دې اند کې هم ځانله یم، نو باید له دې د
مخه ملامت وکړل شم. خوکه زما دې لیکنو کې که به ځایه د ژبلاړې اوسم اند څخه لري
څه وو، نو تاسو په ما ځان مه گوناوه کاره کوئ، زه به ځان پخپله هغه د جاپانیانو په څیر
هاراکیري وکړم. تاسو به ماته زیاته بخښنه کوئ او زما تیري او تروې خبرې به هم راته
بخښئ. راباندې گران یاستی اوپه رښتیا راباندې گران یاستی، له دې امله دا جرأت هم.

زه نه ځانپالی یم او نه په هرڅه ځان راته پوه برېښي، خو زما هسې په پښتو کې دې
ناسمونونو ته را فکر شو.

ژبه کې انارښي یا گډوډي واکمنه او ځواکمنه نه ده اونه باید وي. ژبه کې هم - لکه
نور وپوهنو کې - د هر څنگه ودې له پاره لارې (قوانین) شتون لري.

دا چې زموږ ټولنه وروسته پاتې ده، نو ژبه مو هم ورسره کړیږي، مور په خپله ژبه کې
زیات وخت د نورو ژبو د هغو زیاتو مسلکي ویونو له پاره انډول په خپله ژبه کې نه
پیژنو، داسې نه وایم، چې نه یې لرو، ځکه چې په هره ژبه کې هر وی چې په پیدایښتي
توگه په بله ژبه کې شته، هغه هر ورو په پښتو کې هم شتون لري. مور په خپله ژبه کې
ډېر لروډي ویونه پرېښودي یا نوره هم ښه را څخه پاتې دي، ځکه چې پوهنه مو په بله ژبه
زده کړې او هغه د خپلې ژبې ویونه راته اوس داسې هکپک کونکي برېښي.

يوه ساده بيلگه يې همدلته راوړو:

:

..... ۲ .....

مور غونډوسکه لرو، خودا چې په پوهنه کې موکره کارولي، دا نه منو، چې گوندي د عربي د کري انډول به په پښتو غونډوسکه وي. يعني د کري انډول مو، چې غونډوسکه ده شته، خوله ياده مو وپستل شوي او اوس چې چا ته ووايي در پوري خاندې هم، چې گوندي کره څنگه غونډوسکه شي.

مور چې تراوسه په ټولو پوهنو کې څه لوستي، نو هغه مويه نورو ژبو لوستي اود نورو ژبو ويونه مو په خپله ژبه کې راننباستي او ان تردې چې دا مو منلي. مور هغه څه چې لولو، په پيژند يې پوهيرو، خو لا تراوسه په خپله ژبه کې د هغه نوم په انډول نه پوهيرو، نو له دې امله اړتيا پېښيري، چې د دې ويونو انډول په پښتو کې پيدا کړو.

ايا دا انډول شته او که پيدا کوو يې اوکه دا انډول ټاکو؟

پورته مو وويل، چې په ژبه کې گډويي واکمنه نه ده، په ژبه کې د هر څه له پاره لاري شته، نو له دې امله مور د نه بللو يا په پوهنو کې پرېښودي د نور ژبوانډول ويونه بايد په پښتو کې پيدا کړو، ټاکل يې ناسم دي او تراوسه مو چې څه ټاکلي هغه هم ناسم دي، چې په لاندي کې به يې روښانه کړو.

مور دا په ژبه اويا نورو پوهنو پوه کسان، موځانونه بايد دومره غوره ونه گڼو، چې په ژبه يا نوروڅه کې مو څه شي منځ ته راوړي اويا مود کومي بلې پرې پوهيدلي وي، له پاره کوم بل وي منځ ته راوړي اوکه دا کار مو کړي وي، نوناسم به وي، چې دا به هم وروسته وگورو

په ډېره بخښنه: زمور پخوانيو ژبپوهانو پښتو ته اړيښ ډېر ښه نومونه هم ټاکلي، د خوي سره سم، چې مور يې تل بايد منندوي وو.

سلمه به څنگه سلنه شوې وي؟

زمور ځني پښتوپوهان اويا چې دوی ژورنالستان هم وي، د خپل (نه) ابتکار له امله چې کړی يې وي، نو د شپې خوب وگوري اوپه فکر کې شي، چې راځه نن يوڅه وکړه او هغه

نوبې له دې چې په سم او ناسم يې پوه وي په ژبه خپل گډوډ اند ورتپي او وايي، چې دا سلم خوماته بڼه نه برېښي رايه دا سلن كړه. يو په ژبلار او سم انديز دليل خورته نه لري او نه يې لروډي شي. دى خوژورنالست يا پښتو پوه دى، دا چې يوڅوكسان دا له راديو تلوېزيون څخه واورې، نو اندي، چې دا خوكوره چې څومره بڼه يونوي وى زموږ ادبيانو

..... ۳ .....

او ژورنالستانو راپيدا كړى، چې په دې توگه ټوله ټولنه دا ناسم وى خپلوي او همداسې ناسم يې كاروي. دا ماته بڼه روښانه دى، چې دا كار په دوه زرم كال كې شوى او زه له همغه وخته د دې په مخامخ ولاړ يم.

اوپا

مايع ته د پښتو اندول پيداكول:

ځنې پښتو پوهان سره يوځاى كيږي او وايي، چې مورډ مايع وى كاروو، چې عربي دى، نوډى ته به په پښتوڅه ووايو. په دې ډول خبروكي ما هم كله كله شتون لروډه، خپله خبره مې كړې، خوچا ورته غورڼه دى نيولى، وايي، چې دى خو څه ژبپوه نه دى. مخامخ يې تكيه شوى يم، خو لا تراوسه يې گټه نه ده كړې او نه زه له خپله نيته تير شوى يم. دوي ډېر ناسم دا اوبلن بولي.

دوى خوپه عربي نه پوهيږي او ځنې زيات يې په بله كومه ژبه هم نه، نو له دې امله يې په پښتو اندول هم نه شي پيداكولى اوپه فزيك هم نه پوهيږي، چې دا مايع په پيژند وپويږي، چې بيا يې د پښتو اندولساده كيده. دا چې دا په خټه كې څه شى دى يعنې په دې نه پوهيږي، چې دا خو د تنونو د يوه ټولگي گډ خوى دى او اوبلن خو لا تراوسه كلك دي پخپله هم لا مايع يعنې اوبه نه دى.

دوى داسې نه كوي، چې يوه كس ته دا دنده وركړي، چې په هكله يې څيړني وكړي او فزيكپوهان هم مرستې ته راوغواړي.

بله بيلگه: مستطيل په پښتو يعنې څه؟

ما د پوهني وزارت نصاب كې له استادانو وپوښتل چې مستطيل به څه ته وايي، هر يوه پيژند وركاوه، نو ما ورته وويل، چې دا نوم يې نوڅه مانا لري، څوك پرې نه پوهيده، هلته يو مولوي صيب روان وو، چې ورڅخه ومي پوښتل وي: د مستطيل مانا غزېدلې (څيره ده ځكه بنځينه) ده.

بله بيلگه دا په پښتوتپل شوي ،، ى،، ده.

دا یواځې د کړ له پاره اوبیا یواځې د مخاطب جمعې کړ له پاره، چې سړی ورته هکپک کیري.

ولې ورته هکپک کیري؟

..... ۴ .....

خکه چې :

لومړی: مورد غزلرونکو تورو له مخې نوم، فعل او خوي اوداسې نور نه تاکو اوکه داسې وکړو، نوالله دې خیر را پینن کړي، چې بیا به نوپه همدې کې رابند یو.

دویم: که داسې وي، نو دا به بیا یوه لار (قانون) وي. چې دا لار وي، نو بیا د مخاطب یو، او ویونکو، اودریموله پاره هم باید دا لار وي، چې بیا به نولرتلر به اته، که نه ۱۲ او.. بیگانی ورو.

ډاکتر ماخان میری شینواری

ژبه قرار داد دی او که څنگه؟

ځنې په پښتو کې ناسم ورځني شوي ویونه چې له چا سره خبرو ته راواچوو اوناسمون ته یې گوته ونیسو، چې دا نومونه موخه ورنه ده، نو سملاسي اورو، چې ژبه خو قرار داد دی، دا په دې مانا، چې که مور یو څه ناسم ووايو اودا خلک همداسې ناسم واخلي او ورځني شي، نو هغه د قرار داد له مخې بیا منلي گنل کیري، چې بیانو باید سم وي.

مور خو لا تراوسه د ژبسمون له پاره کومه ژمنه ټولنه نه لرو، چې دا کار سرته ورسوي اوکه وي هم، زموږ د ژبې د ځوانی له مخې کیدی شي ځنې ناسم ویونه موژبې ته رانوتی وي.

تر هغه ځایه چې زما تجربه ده، مور تراوسه ژبې ته کوم داسې وی نه دې راننباستی، چې هغه دې د هغه وي غوښتونی خوي ورکړي.

زما تجربه – په ډېره خواشینی باید ووايم – داسې ده، چې مور په ژبه کې یوکره پیژند لرونکي یا پیژندل شوي وی د یوه بل کره پیژندلرونکي وي - چې پیژند یې هم کره روبنانه وي - په ځای ناسم ځای په ځای کوو. دا نو قرار داد نه شي کیدی.

مور دې موضوع ته داسې خپل پام راوړو:

لومړی:

..... ۵ .....

هغه وپونه چې له پېداېښته نور وژبو کې شته نږدې ټول يې مور هم په خپله ژبه کې لرو، چې مور يې بايد په خپله ژبه کې راپېدا کړی شو او دا کار د مسلک او په ژبه پوهېدنې له امله شونې دی.

بيا: دا کار مسلکي کسان، چې د مسلک برسیره په يوه بله دبانډنې ژبه هم ښه پوه وي.

که څوک داسې نومونو باندې د پښتو په انډول - د مسلک او ژبې له مخې - نه پوهيږي اودا بيا غواړي په پښتو انډول ونوموي، نو ناسمون ورسره لهپېله مل دی.

مور يې دلته يوه بيلگه راوړو:

د مایع اوبلن بلل. ايا دا به نو هم بيا قرار داد وي او که څنگه؟

يادونه له دې د مخه چې په دې بيلگه روښنايي اچوم، د فزیک له مخې د تنونو نومونه ليد اخلم، چې په درې ټولگيو وېشل شوي، بي له زياتي شننې:

۱ - د کلک تنونو ټولگی، چې زړې يې يود بل څخه پخپله نه بيليري.

۲ - د تښتيدونکو تنونو يا غازونو ټولگی، چې څنگه ازاد شي يوې اوبلې لورته ځلي.

۳ - د بهيدونکو تنونو ټولگی، چې بهيري.

زمورژ بپوهان، چې د مایع په پښتو انډول - د مسلک له مخې هم - نه پوهيدل، دا يې اوبلن وبلل، چې پوره ناسم اود مسلک څخه لرې دی.

اوبلن څه پيژند لري؟

گورو چې اوبلن ځان ته کره پيژند لري. دا د دوه هايډروژن اويوه اکسيجن خوي دی، چې لا اوبه هم نه دي او په کلکو بدنونو کې گڼل کيږي.

اوبه واوره کيږي، چې کلک بدن يا تن دي، دا واوره بيا اوبلنه کيږي، چې نرميږي، خولا تراوسه کلکه ده او اوبه شوي نه ده.

که د دې تودوخي نوره هم جگه شي، نو دا اوبلنه واوره بيا اوبه کيږي.

دې ته دې د گرانو لوستونکو پوره پام وي، چې دا يواځې او يواځې د اوبو خوي دی او د

:

..... ۶ .....

تنونو د کوم ټولگي خوي نه دی، دا په دې مانا، چې شرومبي يا شيدي نه اوبلنيږي او نه کوم غاز يا تبنتيدونکی اوبلنيږي. دا په دې مانا، چې اوبلن غازنه شته.

لنډ: ټول هغه تنونه چې بهيږي بهيدونکي تنونه دي او نه اوبلن. دا بهيدنه يې گډ خوي دی.

دا نوقرار داد نه دی، چې نوم د بل نوم ځايناستی کيږي او ان د يوه ټولگي تر نوم پورې.

د پيداېښتي نومونو يا ويونويوه بله بيلگه: سلم ته سلن ويل هم ناسم دی، دا د ځنو کسانو د يوه ناسمي مينې په بنسټ همداسې بي له پرې پوهيدني او کوم دليله منځ ته راوړل شوي.

دا هم کوم قرار داد نه دی او نه قرار داد کيدی شي.

دويم:

ځني داسې نومونې لرو، چې د هغې له پاره له پيداېښته سم نوم، د نورو ژبو په مرسته لرو دی شو، خو دا چې زموږ د ژبې سمه وده له څه باندې شپيته کاله را په دې خوا ده، چې له دې امله ځني ناسمونونه په کې راغلي، چې اوس ښه بريښي، خو د ناسمو نومه ونو په ډله کې بايد راشي.

بيلگه ۱ :

روغتون ته په ټولو ژبو کې د پښتو انډول ناروغتون يا رغنتون يا رغځی ويل کيږي، چې له خوي او ژبې له مخې يې همدا سمه نومه ونه هم ده.

دا هم قرار داد نه دی، خو دا چې مور ډېر يا له سره داسې بللی، اوس يې بله نومه ونه راته پردی برېښي.

بيلگه ۲ :

د کورنیوچارو وزارت، چې باید د دننیو چارو وزارت بلل شوی وي، خومورداسي بللی.
د کورنیوچارو وزارت هم باید ولرو، چې د کورنیو چارو سره سر اوکار لري.

یادونه: په دې ناسمونو کې دلیل نه شي ویل کېدی، چې دا روحیاتو له امله بڼه یا بد برېښي،
په ژبه کې هر څه شته، چې ځنې به په ځنو کسانو بڼه او په ځنو بد اغیز لري.

دا هم د قرارداد سره سر اوکار نه لري.

..... ۷ .....

دویم:

هغه نومونه چې د انساني ټولني د ودې سره د پرتلي له امله منځه ته راغلي:

زه يې دلته یادونه کوم. زما په بله د مخه تیري لیکنه کې شته او یواځې نومونه يې اخلم،
کره پیژند لري او پر ځای يې د یوه بل کره پیژند وی تاسم کارول کيږي.

بیلکه:

ستاندارد، سطحې، سويې، ... ته کچه ویل پوره ناسم دي.

زموږ په ژبه کې خودا ټول ناسم بلل شوي ويونه د یوه کس د شپې د چرت څخه راوتلي او
سهار بیا دا نورو کسانو راخستلي او ټولیز شوي.

د ژبو د اسانتیاو له پاره د نورو ژبو پوهان هم د لیک بڼه بدلون او نورو نوښتونو له پاره
کار کوي.

دا څو کاله دمخه د المان دولت له خوا پنځه میلیارده یورو وټاکل شو، ځنې بدلونونه په ژبه
کې راغلل، چې د نوې بڼې لیکنو له پاره پنځه کاله وخت ورکړ شوی وو، چې په
ښوونځیو او نورو دفترونو کې دا نوې بڼه ورځنۍ شي. په دې کې ورسره سوېس
اتریش او لیبنتشتاین هم گډ وو.

زه يې یوه بیلگه راوړم:

پخوا دوي فیل Elephant لیکه او اوس يې Elephant لیکي.

که گران لوستونکي مرسته کوي او د قرارداد په توگه سم نومونه غوره شوي وي، هیله
ده، چې ويې لیکي.

زموږ ستونځې په ټولو پوهنو کې.

په هره پوهنه کې مور دبانډنيو ژبو ته اړتيا لرو او له هغو څخه زده کړه هم کوو. مور په ژبه کې د ودې له پاره هم کوم داسې نوموتي ادبيات نه لرو او هغه څوک چې په ژبه کې

..... ۸ .....

لورې زده کړې کړي او کوي يې ، هغوي هم په د بانډنيو هيوادونو کې دا کار يعنې زدکړې کړي، چې دا حال موپه ژبه کې هم دی.

دېرو پښتنو او سترو پښتنو په پښتو ژبه کې هم پوره ليکنې کړي، خو دا د نورو ژبو سره د پرتله کيدو نه دي. که تاسو غواړئ د بيلگې په توگه د پرېپوزېشنونو له پاره څه وگورئ، دا گوگل ته ورکړئ، نو په لسگونو ليکنې به په دې هکله شوي وي.

ما په شمير پوهنه کې نږدې پنځه دېرش کتابونه ژباړلي او ليکلي، خو دا په شمير پوهنه کې دېره وړه برخه ده او د پوهنيزو څيړنوله پاره خو په پوښتنه کې نه راځي، يواځې هغه لومړنۍ زده کړې ترې شوني دي يعنې د پوهنتون تر سويې پورې، چې هغه غوره يې پسې څيړني دي، همداسې مو ټولي پوهني.

په پيداېښتي پوهنو کې وده

په پوهنو کې او په ځانگړې توگه پيداېښتي پوهنو کې - چې زه ژبه هم يوه له پيداېښته پيدا پوهنه، ځکه بولم، چې له پيداېښته راسره ده اوله پيداېښته د اړتياوو په بنسټ منځ ته راغلي - هره وده د نوښتونو او د نوو پرې ابادولو پوهنيزو کړنو او کارونو په بنسټ سره منځ ته راځي.

يعنې پرمختگ يا وده او نوښتونه.

دا پرمختگ او پسې راتلنه يې نوښتونه څنگه منځ ته راځي؟

دا د نړۍ تر دې ځايه ټوله وده په نوښتونو اباده ده.

دا وده داسې منځ ته راځي، چې د اړتياوله مخې د اړونده ريښې پوهان د دې اړتياو په هکله څيړني کوي، چې دا ټولې څيړني په دمخه تيرو او د اړونده پوهنوپه لارواو قوانينو ابادې وي، چې د دې څيړنو لاس ته راوړني بيا د ټولني د پرمختگ له پاره کارولکيري. دا څيړني نوپه رښتيا ډېرې پيچلي پروسه ده او د يوه اړتيا سره سمې موضوع په هکله کيدی شي په لسگونه، که نه سلگونه کتابونه وکتل شي، وارزول شي، ټولې موخي ته رسيدونکي لاري او قوانين وکتل شي، چې اړونده لاس ته راوړنه ترې راووبستل شي.

..... ۹ .....

هغه څه، چې ورته په کلکه گوته نيسم، هغه دا ده، چې هيڅ يو څه په پوهنو کې د کسانو يا نوره هم بنه، دپوهانو د خوښي کارنه دی، يعني دا چې په شميرپوهنه کې دوه زيات درې برابر پنځه کيري، نو دا څوک په خپله خوښه شپږ کولی نه شي.

ډېره بڅبنه، چې داسې يوه بيلگه راوړم، خووبه گورو، چې ورته اړيم.

زما موخه د دې څيړني يا ليکنې سره پښتوژبه ده:

زه په پښتوژبه کې ډېر د نوښتونو پلوی يم، خو هغه بايد د ژبې لار (قوانينو) اوسم اند په بنسټ وي. په ژبه کې نوښت د چا د خوښي کار نه دی.

نوښتونه په څه کې غواړو؟

ډېر زموږ پښتانه په دې اند دي، چې ژبه موسوچه شي.

ژبه يا ژبو کې څنگه ويونه لرو؟

زما په اند ټولې ژبې سره غبرگې پيدا دي، چې په لاندې ډول يې را لنډوم:

۱ – هغه ويونه يانومونه، چې د هغه څه منځ ته راوړل د کسانوکار وي او دا بيا د هغوي د نومونو پسې نومول شوي. دا نومونه لکه الخهايمر (الزايمر)، څلزيوس، ساديست او نور، همداسې نومول کيري اوپه بله ژبه کې هم همدا دي.

۲ – هغه څه چې د يو څه د ودې يا پرتلونې په بنسټ منځ ته راځي.

له دي جملي څخه به ستاندارد راوړم، چي عربي يي معيار دي. د دي له پاره هم په پښتو كې انډول نه لرو او له دي امله به يي همداسي ستاندارد يا معيار بولو.

۳ - د ژبو پيداېښتي ويونه.

داسي ويونه د انسانانو د اړتياوسره منځ ته راغلي، په پيداېښتي ډول. دا ويونه په ټولو ژبو كې انډول لري، د ډېرو لږو ځانگړنو سره.

په دي هكله زياته ليكنه نه كوم. دا خبري ما په خپل كتاب كې چي په كتابتون كوم كې شته كتل كيدي شي.

..... ۱۰ .....

زما سوال او هيله

هيله ده چي د يوې بلې ژبې وي له پاره چي په مانا يي نه پوهيري د پښتو وي مه ليكي، دا همغه په دباندني ژبه وبولي.

دا د چا يا زموږ د خوښي كار نه دي او دا هم سمه نه ده، چي ژبه د قرارداد خبره ده. اوس ژبه لرو او داسي څه هم نه شته، چي موږ يي په هكله قراردادو كړو. له دي امله دا ژبه نوره هم تخريبيږي، كه پرته له پوره پوهني گوتي په كې ووو.

لكه:

لومړي: د ستاندارد يا معيار، سطحي، سويي او ... له پاره كچه مه كاروي.

دا داسي برېښي، چي گوندي موږ په كچه هم نه پوهيرو او ستاندارد ا، ... هم نه پوهيرو.

دويم: د مايع له پاره چي وي گوري، نونوري ژبي هم وگوري، كه په عربي ښه نه پوهيري او يا د يوه كس څخه وپوښتي، چي په عربي پوهيري. د خوي له مخي مايع د شيانو يوه ټولگي ته وايي، چي بهيري او نه اوبلنيري. اوبلن لا اوبه نه دي، هغه لا تراوسه واوره ده.

هيله ده چي په پښتو د يوه لرو دي څه له پاره يو بل لرو دي، چي موخه يي بله وي، مه كاروي.

لكه غبرگون، چي د هغي له پاره اړوند د كاروني وړ مناسب ويونه شته. تاسو هغو غونډالو ته وگوري، وبه ويني، چي بل د همغه څه له پاره په كار وي شته.

هيله ده چې په پښتو کي لرلی او سم څه بل ډول مه بولی او مه يې تخریبوی.

دېرش سلمه چې څوک يې دېرش سلنه بولي، تخریب او تیری دی.

ژبه سوچه کیدنه.

زموږ پښتولیکوالو او ژبپوهانو کي دا درې موضوعگانې په ډېره مینه د لیکنو او ویلو سر تکی ګرځیدلي، چې غواړم زه يې همدا اوس د خبروله پاره رامنځ ته کړم.

..... ۱۱ .....

لومړی: ژبه سوچه کیدنه (کونه).

دویم: ژبه معیاري کیدنه(کونه).

دریم: ژبه پوهنیزه کیدنه (کونه).

لومړي ته: ژبه سوچه کونه یا کیدنه.

د نړی ژبي چې منځ ته راغلي، ټولې د اړتیاو په بنسټ دي. څرګې منځ ته راغلي اوله دي امله ټولې ژبي سوچه دي او د هرې ژبي وی په بلې ژبي کي انډول وی لري.

د ژبي سوچه کیدني څخه به موخه دا وي، چې ګوندي مور ټولې لیکنې باید په پښتو وکړی شو. دا کیدی شي، ځکه چې زموږ د پښتو منځپانګه – لکه د بلې هرې ژبي هم- له پیدایښته پوره ده.

د ژبي سوچه کیده نو څه دي؟

دا نور بل څه نه دي پرته له دې، چې ټولې پوهني باید په پښتو ولیکلی شو، دا په دې مانا چې ژبه باید پوهنیزه شي.

ژبه په هغه وخت کي پوهنیزه ده، چې داسې لږ تر لږه دا لومړنيو ستونځو ته اوبی (ستونځوبی) پیداشي.

يادونه: گومان مې دى، چې زمونږ زيات كسان به د لومړي ځل له پاره د «ستونځوبي»، سره مخامخ شوي وي او دا د مشكلاتو- يا ستونځو حل، له پاره مور نه پيدا كوو، يعنې ما هم نه دى پيدا كړى، زما ورته پام شوى، چې دا مو په ژبه كې شته.

لكه: ملگوبى، گوروبى، خړوبى او نور

مور په پښتوكي - دا بايد په ډېره خواشيني سره ووايم- چې د هغه ساده اړتياوله پاره هم پوره مسلکي كسان نه لرو، مور ان له هغه پېليزو پوهنو سره له پيله په پښتو څه نه لرو، مور ان دا د بنوونځي پوهني مو

..... ۱۲ .....

لومړى: په پښتو نه دي او

دويم: مور چې د بنوونځي له پاره څه ليكلي هغه هم ناسم دي او دا ناسمي مو هم لا تراوسه نه دي سمې كړي .

ما د شميرپوهني يو كتاب ليكلى، چې Ketabton.com كې خپور دى اوله اوم تر ۱۲ - م ټولگي پورې مو د هر كتاب څخه يوه يوه برخه څيرلي، چې له څومره ناسمونو ډكه ده. متأسفانه، چې ټول د شميرپوهني يا رياضي كتابونه - چې ما لوستلي - همداسي ناسم دي. مور په نورو برخو كې هم پوره ستونځي لرو.

په پښتو كې څيرني څنگه شوني دي؟

زموږ ژبپوهانو، چې په پښتوكي يې تراوسه ماسټري يا داكتري لروده يا لري او يا يې له دي وروسته لاسته راوړي، دا يې هم له نورو ژبو څخه لاس ته راوړي، دا په دي مانا چې دپښتو د اكاډميكزده كړوله پاره هم د نورو ژبو څخه گټه پ،رته كوو او او س هم په خپل هيواد كې ورته د جگو زده كړو ادبيات نه لرو. نو زما په اند كه څوك غواړي، په پښتو كې - لكه څنگه په نورو ريښوكي هم- څيرني وكړي يا لوړي زده كړي، نو اړين دى، چې يوه پر مخ تللي دباندنى ژبه ښه زده كړي، كه په دباندې كې د زده كړې شونتيا نه وي، نوداهڅي دي په كوردننه وكړي.

لکه څنگه موچي هیواد وروسته پاتې دی، همداسې مو په ورته ډول ژبه هم وروسته پاتې ده، چې له نږدې شپيته کاله د مخه داسې لږه رسمي سوې (په قانون کې پوره، خو قانون ته څوک گوري)، نوکه هر پښتون غواړي څه وليکي ډېر ښه به وي.

نه ! ډېر اړين به وي، چې يوه پرمختللي ژبه، چې له ټولو يې انگرېزي ښه ده او پسي روسي، فرانسوي او الماني، زده وي او د خپلې ژبې لپاره ترې کار واخلي.

دا په دې مانا، چې د نصاب له پاره د ښوونځي او پوهنتون کتابونه سيده له انگرېزي او يا دې نورو پرمختللو ژبو را وژباړي، خو هغه ژباړی بايد په مسلک او په دواړو ژبو ښه واک ولري.

..... ۱۳ .....

نوموني (نومه ونې)

نومونه او په ټوليزه توگه – زما په اند- ژبه څنگه منځ ته راغلي؟

يادونه:

ما نومونه ليکلي، خوموخه دې د ژبې ويونه وي، که دا نومونه، کړني يا فعلونه، نومخاينيو او يا نور څه وي.

ځني شيان د هغو د خويونوله لارې راته روښانه کيږي.

مور ته پوهنه په پښتوکونه ډېره ستونځمنه په دې ده، چې دا پښتو نومونه او ويونه راته ورځني نه دي، لږ تر لږه په پوهنو کې. ځنو پوهنو کې خو نه دا چې دا نومونه ورځني نه دي، په هغې پوهيدل هم ستونځمن دي. زه کله کله، چې د الماني څخه کوم نوم په پښتو ژباړم يا پښتو کوم يا يې نوره هم ښه په پښتوکې يې انډول پيدا کوم، چې پرې پوهيدنه راته ستونځمنه وي، بيا يې انگرېزي گورم او بيا يې د عربي سره هم پرتله کوم، گورم، چې دا څنگه وبلل شي يا يې نوره هم ښه انډول يې څه دی. نه چې دا څنگه وبلل شي، بلکې چې دا څنگه يا کوم نوم يا وی دی، داسې نوموني (ښه به يې داسې نومه ونې) په تخنيک کې ډېرې مخ ته راځي، ځکه چې د نورو پوهنو د ژبې په څنگ کې په تخنيک کې هم ستونځي لرو.

لنډ: د ژبې ستونځي او مسلکي ستونځي لرو، چې د شيانو پښتو بلل راته ستونځمن کوي.

د نومونو اوویونو له لارې یو شی یا د شیانوډله یا بڼه یې ټولگی یواځنی ټاکل کیږي، نه داسې نه ده، یواځنی ټاکلی دی اودا ټاکنه زیات وخت د شیانو د خویونوپه بنسټ سرته رسیږي.

موردلته د بیلگې په توگه نومونه ترڅیرني لاندې نیسو.

مورن درې ډوله نومونه اوویونه لرو:

یو: هغه ویونه او نومونه چې له پیدایښت څخه راسره مل دي.

دوه:

..... ۱۴ .....

الف: هغه نومونه اوویونه، چې د هغه څه له پاره منځ ته راغلي، چې د هغو د منځ ته راوړونکو نومونوباندې یادیري، یایې ورته دځانگړي خوي څخه منځ ته راوړل شوي.

ب: هغه نومونه اوویونه، چې د شیانو د میندلو له لارې منځ ته راغلي.

درې: هغه نومونه یا ویونه چې د پوهني د ودې سره منځ ته راغلي.

ویوته:

دا پیدایښتي نومونه اوویونه په هره بله ژبه کې خپل انډول په پښتو کې هم لري او باید مورني ورته پیدا نه کړو. دا مورني په لاندې ډول لږ روښانه کوو:

الف: ټولگیزنومونه اود ټولگیز ویونو له لارې نومه ونی:

۱ – ټولگیز نومونه، چې د گډو خویونو په بنسټ وي:

لکه انسان، نبات اوداسې نور اويا همدسې تو، سور، برک او نور، دا ډول نومونه او ویونه هره ژبه لري، که په کومه ژبه کې ستونځې ورسره وي، نو د نوروژبوپه مرسته یې د خوي له مخې نومونه پیدا کولی شي.

۲ – ټولگیزنومونه، چې د تودوخی درجې اړوند د گډو خویونو له مخې چې د شیانو گډ حالت د ځنو خانگرو شرایطو سره په گوته کوي یا لنډ: د شیانوفزیکي حالت.

دا شيان په درې ټولگيو وپشل کيږي:

اول: کلک . يعنې د کلکو شيانو ټولگي، چې زري يې سره کلکي نښتي وي، لکه تيره، يخ، واوره ، که اوبلنه هم وي.

دويم – بهيدوني (د هغوتنو ټولگي، چې بهيري يا يې زري کلکي سره نه وي نښتي) يا بهيدونکي (دا نوم زموراديبانو تخريب کړی او اوبلن يې بولي، چې دا د دې ټولگي د يوه شي (اوبه) خوی دی) او هغه هم اوبه نه دي))، لکه اوبه، شيدې ...

دا ولي؟

ځکه چې زمور د دې ناسم نوم ايښوونکي او ناسم وي بلل کوونې (که بلونکي؟؟).

لومړی ۱: د دې شيانو د ټولگيو په فزيکي خوي نه پوهيدل او

..... ۱۵ .....

دويم ۱: همداسې دوي نه شوکولی، چې دانومونه له نورو ژبو راواخلي، هلته دا پوره روښانه دي او هرڅوک پرې پوهيدلی شي.

درېم – تښتيدوني (بخار، غازونه او غاز ډوله):

د دې لپاره چې خبرې اورېدې نه شي، داسې يې را لنډوو:

يو ته: هغه څه چې له پيداېښته ورسره بلد يويا بايد بلد وو، هغه په ټولو ژبو کې شته، ځانگړني به يې ډېرې کمې وي.

د دې شننه ډېر وخت غواړي اوڅوک ورته سره سينه هم نه شي لړودى، چې ويې لولي، نو دلته به اوس په همدې بسيا وکړو، دويم اودرېم ته به راشو:

دوه او همداسې درې ته: غزوم يې نه لنډ: داسې نومونه په ټولو ژبو کې همغه دي اوڅوک ورته بل څه نه شي ويلی.

درېم ته: دا د هغو تنونو ټولگه ده، چې زري يې يوله بله تښتي، لکه د بويولوتنونه يا بخار، غاز او ....

دا نومونه د شيانو د ټولگيو د پيژند له مخې منح ته راځي.

ژبه معیاري كونه

معیاري ژبه نوڅه؟

معیاري ژبه باید د کلیوالي ژبې سره توپیر ولري، ژبه باید خپل گرامر ولري او وی کتابونه اود اړتیاوله پاره په معیاري ژبه یا لوړه ژبه اویا اکادمیک ژبه د لوستلو او مرسته اخستلو له پاره پوره پانگه ولري

تراوسه چې په پښتو ژبه کې څه شوي، دا ځانله یا یو پوکس کړي اودا هر وروسترو ستر کار، خو ډېر کم دي.

لنډ ورځنی ژبه یا کلیوالي زبه، چې په هغه ژبه چاپیریال کې، د ټولویښتې سره په ویلو او لیکلو توپیر لري او لوړه یا معیاري ژبه هغه وي، چې د هغې ژبې ټول ویونکي پرې لیکنه اولوستنه کوي.

..... ۱۶ .....

دانو په څه مانا؟

دا په دې مانا، چې د ختیز، سهیلی او لودیږ افغانستان خلک په خپلو کلیوالي ژبو غږیږي، چې سره توپیر لري، خو معیاري ژبه دا ده، چې ټول یو ډول لیکل پرې کوي.

لنډ: معیاري ژبه د هغې ژبې د خلکو د پوهې لاس ته راوړنو اړتیاوې پوره کوي.

دریم ته: پوهنیزه ژبه هغه ده، چې د اړتیا ټولې پوهنې لکه د مخه موگوته ورته و نیوله پوره کړي. دا داسې بریښي، چې د ژبې سوچه کونه اود ژبې معیاري کونه په خټه کې د ژبې پوهنیزه کیدنه ده.

پام:

د ژبې معیاري کیدنه یا کونه باید په دې موخه نه وي، چې یوخیالي – بې له کوم ژبني او سم اندیزدلیل - څه ژبې ته ورواچوو، چې گوندي یوڅه خوشو.

لکه:

،، غني د ترمپ د خبرو په غبرگون کې وویل،، یا ،، .... غبرگون وښوده،، نه پوهیږم،، چې ،، په غبرگون کې وویل،، کې به د لیکونکي موخه څه وي،، خوماته څه نه وایي. دا به

نور کسان ووايي، چې دا يا هغه يا دغه موخه لري. دا چې موخه يې که هرڅه وي، خودا يوه سمه وينا نه ده، چې څوک ترې څه پوه شي.

داچې ژبې سره غبرگې دي اود يوې ژبې اړول په بله ژبه اوس - زمور له پاره - اړتيا ده، بايد دا خپلې ژبې انډول په بله ژبه هم په همغه انډول و اړولی شو، چې دا مونو د دي،، غبرگون،، سره وران کړ.

که د غبرگون په ځای،، گړنگون،، هم وليکو همدا يوډول به ترې پوه شو. نو اوس بايد و اندو، چې موخه به څه يې وي.

وايو: غني د ترمپ د خبرو په هکله يا مخامخ، او يا په پلوی څه وويل يا غني د ترمپ د خبرو په هکله خپل اندڅرگند کړ.

دا نوڅنگه کيږي؟

..... ۱۷ .....

دا داسې کيږي، چې د بنونځي څخه نيولې تر پوهنتون اوله دي وراخوا د هغې ټولني اړتياوي پوره کړي، دا په دي مانا، چې ته پوهنيزي څيړني هم بايد په خپله ژبه وکړي شي.

مور لا تراوسه دي ستر کار ته پوره هلي ځلي کول مخ ته لرو، خودا کار د حکومت دي او په ځانله يا يو څو کسانوسرته نه شي رسيدلی

زه دا ليکنه دلته رالندوم اود نور خبرو له پاره نور اړيني ليکنې هم شته، چې بايد خبري سره په وکړو، هيله ده چې د تاند درنه پانه يا خپرونه به په دي لار کې مرسته وکړي، چې ددرناوي وړ.

لاس ته راوړنه: پښتو سوچه کونه، - معياري کونه او - پوهنيزه کونه همغه پښتو پوهنيزه کونه ده.

ايا دا کار شوني دي؟

پښتو ژبه د نورو ژبو په څير پوهنيزه کيدی شي، چې پای کې يواځې دوه بيلگي د شمير پوهني اوفزيک څخه راوړم.

له شمير پوهني يا نوره هم بنه له همکچپوهني څخه:

کره، قوس، قطر، وتر، قطعه، قطاع، سطحه، محیط

پښتو يي (خو ورپوري خاندی مه، دا همداسي دي، که زموږ زره غواړي اوکه نه):

گردی، لينده، نيمی، توتو ونی، توتو، برخه، هواره، چاپيريال.

له فزيک څخه:

يادونه: دا پښتو نومول يي اړيښ دي اوکه نه؟

په اړيښوالي نه غږيرم. موخه دا ده، چي په پښتو کي ورته انډول لرو اوکه نه.

لومړی: (برېښنا) ترونی

په کوټو کي چي برېښنا څراغ روښانه کوو، نو انگرېزي ورته سویچ Switch په الماني ورته Schalter وايي، و هو يا کيکارو. که دا په پښتو کوو يا نوره هم بنه، په پښتو ورته

..... ۱۸ .....

انډول لټوو، نو لومړی بايد وپوهيږو، چي دا د فزيک له مخي څه دنده لري، د دي نورو ژبو موخه به همدا وي اوکه څنگه؟

د فزيک له مخي دا هغه اله ده، چي دوه سيمونه ((برېښنا) وروني) سره تړي او يا د مرکيدو وخت کي يي سره بيرته بيلوي. پوښتنه دا ده، چي دا که مور د سویچ په ځای ،، ترونی،، وبللو، نو موخه ور به نه وي؟

د پورته انگرېزي او الماني ژبو ويونو له پاره انډول همدا ،، تروني،، دی.

دا چي داسي بلل يي بنه کار دی او که نه يا په داسي بلنوسره هم انده يوکه نه، په دي باندي خبري نه کرو، خو دا همداسي دی، دا ترونی دی اونه بل څه.

ناسم ويونه څنگه پيژنو؟

يوه د مخه راوړنه

کني ز مور د تولودرنو ليکوالانوسره په مخامخوالي کي دي، خو زه زه پوهيرم، چي زما لي
د دي روښانولوله پاره اړين گنم، چي دا خپل اند له تاسوسره گډ کړم

بيا هم که دا د داسي څه ليکونکي ما باوري کړي، خو دا هم يوه ښوونه ده اوزما زده کړه

الي له امله دي، نه ياغي يم اونه يي زه تاسوته لوره کوم، چي زما ليکني نه د چا د مخامخو
زما ليکني يواځي اوپواځي د لا نورو .خوي لرم اونه د ځانښووني له امله دي
روښانه ونو له امله دي

زه د خپلومشرانو په ځانگړي توگه د ژبپوهانو مشرانو ډېر درناوی ځکه کوم او لرم، چي
تلي او ژوندی به يي همدا دوي دي، چي دا پښتو يي را ژوندی کړی، ژوندی سا
دا د دوي برکت دی اود هلوځلولاسته راوړنه ده، چي اوس دا ژبه د .ساتي
ورکيدو کندي ته نه شي لويدي

..... ۱۹ .....

اسمونونو له امله تر اوسه مي چي د تاند په درنه خپرونه کي څه خپاره شو، هغه ز مور د ن
وو، هيله ده، چي په دي لار کي به زما ليکني داسي لږ څه دي ناسمونونو ته ستاسو پام را
اړولي وي

دا ما .په يوه پوهنه کي چي يوڅوک څومره ورننوځي، پوهيري، چي څومره نه پوهيري
ر په دي پوهيرم، چي ژبه څومره ستونځمنه ده، خو چي خپله په يو څه کا .هم حس کړه
وکړي هلته د داسي يوبل څه سره مخامخ کيږي، چي په هغي هم بايد کاروشي

زه پوهيرم، چي په ډېرو موضوعاتو به ډېرو ژبپوهانو کار کړی وي، خدا چي زه نه
پوهيرم، زه ملامت يم او دا چي زه هم بيا څه په ليکم، نو دا بيا سم کار ځکه بولم، چي
سگونه کسان کار کوي اودا هم بډاينه دهگورو په يوه موضوع په سلگونه که نه ل

بي روښانه کړو، نو پوره دلايل ونهويونو باندي خبري کوو او غواړو دا ناسمون ناسمو که
بايد راوړو او وښايو، نور هم ښه يو يا څو غوره پوهنيز لاملونه يا دلايل، يا غوره دليل
چي

او پوهنيز -سم انديز - يد غوره په همدې ډول که بيا دا څوک ردوي هم با .دا ناسم دی
دليلونه روارل شي

.او يا که د اړونده وی خونديونه د وی د خوي سره مخامخ وي

د لیکنې په دننه کې کتل کېدی شي؟

کوم دلیلونه کیدی شي؟ دا نو

دا ځکه په پیل کې راوړم، چې مور ورسره د سټه او له پوره وخته بلد بېلگه یې روغتون به سملاسې پوهیږو، چې دا روغتون مور د روغانو ځای بللی دی وی څخه یو

ناروغتون، رغځی، یا رغنتون: نو دا چې موخه مو د ناروغان ځای دی بیا دا بللی شو. شوی رانیول فارسي څخه ځنی بیا وایو، چې دا له

نه داسې نه ده

ي ، ځکه ژبې د شته او باید وکې په هره پیدایښتي ژبه کې چې یو وی وي، هغه په پښتو اړتیا په بنسټ، د پیدایښتي لارو سره منځ ته راغلي او دا هره ژبه، پښتو هم او اړتیا مو سره همغه دي

کوم دلیلونه نه دي؟

..... ۲۰ .....

کې دي؟ مخامخوالي کوم دلیلونه د ژبلار سره په تکرار یا

ناسم ویونه څنگه پیژنو؟ و، چې اوس راځ

چې په ناسم څه وپوهیږو، دا په ژبه کې داسې ،دی دا کار په پیدایښتي پوهنو کې لږ ساده لږڅه ستونځمن کار دی، خوسره له دې هم په ژبه کې د ژبلار په بنسټ لارې شته

لارو داسې ویونه، چې د پیدایښت په اوږدو کې یې د پیدایښتي: پیدایښتي ویونه: لومړی سره سم لرو، بیا کله کله زموږ ځنی لیکونکي د خپل خیال په بنسټ د هغو له ډلې ځنی لکه مور اوتاسې په گڼونو کې د لرلي څخه په .ویونه راباسي او په بل ډول یې نوموي په دې هکله .)څنگ کیږولکه چې دېرش سلمې ته دېرش سلنه وایواودا پخپله یې لارې ده (مي لیکنه شته

دویم:

یوکره پیژند لرونکی وي د بل کره پیژندلرونکي وي په ځای ایښوونه ناسمه راځي د

چې عربي ،که د يوه څه له پاره په پيداېښتي توګه په نامه نه پوهيږو، لکه د مايع له پاره نود خپلې ناپوهۍ په بنسټ بيا د دې له پار يود بل څه له پار ټاکلي کره پيژند لرونکي ،دی ټاکو، چې دا بيا هر وروناسم بايد وي، لکه د مايع له پاره چې اندول پښتويي نوم يا وی په دې) بللی اوبلن او زموږ ژبپوهان دا ډېر او خورا او دلاري وتلی ناسم بهيدونکی دی (هکله مي ليکنه شته

اوپا مور کچه، چې ځانګړی پيژند لري ، بې ځايه اوبې له کومې ژبلارې د هوارې، معيار دا پردي ويونه دي او په .نوروله پاره کاروو، چې دا ټول هم پوره ټاکلي پيژندونه لري او پښتو کيدی نه شي

نوپه داسې ويونو، چې اندول ورته په پښتونه لروڅه وکړو؟

دې ډول ويونو ته همغه د د باندني ژبي وی کاروو، که عربي وی وي،خونوره هم ښه

دریم:

..... ۲۱ .....

نه لرلي نومونه بيا د خوي له مخې نومو کي ځني په پښتو

ځني څه يا د شيانو نومونه، چې مورپه پښتوکي نه لرو يا نه لروده، هغه د هغه څه له خوي د .چې دا کار د نورو ژبو ويونکي هم کوي ،څخه پيژنو، اود خوي له مخې نومو په توګه هغه ځای چې مور هلته لمونځ کوو، لمنځتون بللی شو يا په هغه بيلګي دا نوم ورته د لويې پکتيا په)مري خښيري مرستون بللی شو چې کي ونوځای تاسونه راته برگيري، نووبه وایم، چې روغتون مو که خو ،(ځنو ځايونو کي اخلي به سم نومول شوی رعنځی، رغننون او همداسي ناروغتون بللی وی، د خوي سره د هيڅ سمون له پاره نا وخته نه شته ،وی

څلورم:

مور خپله غوښتنه څنګه ښوولی شو، چې سمه ده؟

دا د غوښتنې ښوونه نه ده، چې دا گوندي دي او هغو علماوو ليکلي اوويلي، نوسمه ده ---

يا دا چې له دې ستونځوسره مخامخ يو، نو بايد دا لار وټاکو ----

ځم د دې ،، ی،، غبرګوني؟ يا پنځمي ،، ی،، تهر

زه دلته د دې له پاره يوه لنډه يادونه كوم او بيرته تاسو درانه همهغې خپلې پخوانۍ ليكنې ته رابولم، چې ويې گورۍ، هلته داسې نور د ويلوڅه نه دي پاتې شوي اوزما دلايل هم په سم انديز دليل ژبلارې نه دي رد شوي.

له ليكنه ، چې ، ، ، رښتيا تپل شوي كتلي شۍ په دې هكله مي بـ

د شمير پوهنې څو ساده روښانه ونې، چې پرې پوهيزو

شمير پوهنه د څه سره سر او كار لري؟ هر څه ډېر لنډ

د شمير پوهنې له لارې د شيانو څووالی او څومره گڼل او شميرل كيږي

دا نو څنگه؟ ايا گڼل او شميرل سره بيل دي؟

..... ۲۲ .....

دا په ټول ژبو کې همداسې ده، خو مور ورسره لا بلد نه يو

که په گڼلو د يوه څه څو والی پيدا کوو: لومړی هغه چې پوښتنه يې څو او څومره ده (پاره ساتلی دلته شميرل نه وايو، هغه مو بل څه له (يوتوکری مني پرته وي، نو دا گڼو لس مني، ما څلور منه غنم راوړه، يا ما دوه پاره چای واخسته يا ما نن پنځه ساعته :بېلگې کار وکړ.

په نکات کې لسم د گڼلو په نکات کې څوم من من نکات دی: دويم چې پوښتنه يې څوم ده سپين په ښوونځي کې څوم لمبر شو؟ او داسې نور... کن

گڼل په څه شي كيږي؟

.... ل په گڼونو كيږي، چې هغه په نا عربي ليكدود ژبو کې له کين وښي لور ته دي گڼد او داسې يې .... ۰ ، ۱ ، ۲ ، ۳ دي يا يايي له ښي و کين لور ته ليکو لکه ۰ ، ۱ ، ۲ ، ۳ او نور... دري، (دوي) صفر، يو، دوه :لولو

ښي، خو داسې څه د ځنو شميرنيزو ويونو سره بلدېدل، که څه هم داسې لږ مسلکي برې مور پيداښتي گڼونه لرو او نور گڼونه، که :ناڅه ورسره بلدېدل راته نارين نه برښي

څووالی یې غواړو وگڼو، نو د دې گڼونو سره پرتله کویا نوره هم ښه د دې؛ ښو په نظم پیدایښتي گڼونه گڼلور دي او ناپایگڼلور دي. کي راولو

نور او ناپای ناگڼلورگڼلور او ناگڼلور، ناپای گ

..... ۲۳ .....

مور له دې وروسته په ژبه کي ناسم

ښناسلو ویونو برخه باندې پیل کوو.

ډاکترماخان میری شینواری

،، ی،، په پښتو تپل شوی.

په خواشینی باید ووایم، چې زه په گرامر، چې اسم، فعل، صفت یا ستاین نوم اوکه نور څه شیان دي نه پوهیږم. خو بیا هم گومان مې دی، چې په ژبه پوهیږم او د ژبلاړې سره سم پرې لیکنې او خبرې کوم، خو په خواشینی باید ووایم، چې په ژبه کي دې ناسمونومو وناسمو ویونو ته یواځې زما فکر شوی، ځکه د بل چا لیکنې په دې هکله نه گورم.

که د فعل یا کر یې بدلیري، نو باید د ټولو پرونومونو له پاره دا کار وشي. نو ددی له پاره
خما وړاندیز به په لاندې توگه وي.

او که نه، نو له ،، ی،، هم تیر شی. ژبه هم گډوډي نه مني.

وړاندیز:

پرونوم ..... کر .. پخوانی بیگانی... اوس

ته ..... ډوډی.....خوري.....خوری

تاسو..... ډوډی..... خوری.....خوری+

هغه، هغوي.. ډوډی.....خوري.....خوری+

که ما، مور .. ډوډی.....خوری.....خوری=

دا بیا کیدی شي د کر (کړنې) او پوښتنې اونورو حالتونو له پاره هم نورې ورزیاتې کړي،
کیدوني دي.

هیله ده، چې ټول به خبرې پری وکړو

په شمیر پوهنه کې یوه لار (قانون) ده، چې که یوه لار د

..... ۲۵ .....

۱ له پاره باورولري او هغه د ن له پاره هم باورولري، نو هغه بیا د د ن + ۱ له پاره
باوري او همداسې دا بیا د ټولو پیداښتنې گڼونوله پاره باورلري. دا داسې نیمه نیمخوره
دی، خو راسره وپي منی.

دلته هم چې یوڅه د یوه پرونوم کر ،، یې،، بدلون له پاره باوري وي، نو همغسې لاریا
باید د نورو پرونومونو کر ،، بیگانو،، له پاره هم باورولري.

په ژبه کې بیا پوښتنغونډالي راځي او نورگرامري څه، نو بیا به د هغوسره څه کوو؟

او که داسې وي، چې د شپږ پرونومونو څخه د یوه پرونوم کر له پاره بله ،، ی،، په خپله
خوښه ټاکي، نو بیا به د دي نور پرونومونو پرته ددی نورو غږلرونکو تورو سره څه
کوو؟

ایا د هغو څخه به هم د کوم یو له پاره بل ډول غږتوری پیدا کوو؟

که به لارې یو، خوباید دا بی لارې پرېږدو او که داسې نه انگیرو، نو بیا دا باید ټولیزه شي، یعنی د ټولو غږ لرونکوسره باید د کړ له پاره بل غږ لرونکی وټاکو او د ټولو شپږ نومخاینیوو او همداسې د نومونوله پاره، چې دا به بیا مور له خپلې ژبې پښیمانه کړي.

همداسې: تنباکو کرو کې هم باید دا کرو له پاره کرو و لیکو او داسې نور.

ژبه مو ملکیت نه دی او دا پیداېښتي حالت یې د هرڅه له پاره بسیا کوي او که نه نو بیا خو ورته ناسم څه نه ټاکو.

یا تاسو د دې کار دلیل ولیکی، چې ولې؟

راځی چې په گډه دا د عربو،،،،، له پښتو بیرته لرې کړو، ډېرې بیگانې لرو.

په پای کې: زه له ټولولو ستونکو ډېره بڅښنه غواړم او ستاسو هر ډول ځېرې گوټنیوني ته هرکلی وایم.

د منلي خبیب غلي آه لیکنه

زما په یوې لیکنې، چې،،،،، په پښتو ټپل شوی،،،،، درانه او منلي استاد خبیب علي د رد له پاره له دلایلو څخه یو دا دلیل راوړی. نور به یې هم درسره گډ کړم.

..... ۲۶ .....

منلی استاد خبیب لیکی:

،،، که مور د ډاکتر صیب ماخان شینواري خبره سمه و بولو او کړواله «ی» په پښتو لیکدود ټپل شوي وگڼو، نو دا څنگه کېدای شي چې وزیر محمد گل خان مومند یا بل کوم لیکوال دې دومره لوی بدلون په پښتو لیکدود کې راوستی وي او په پښتو ټولنه کې دې هیچا ورسره مخالفت نه وي کړی؟،،،

پیل یادونه: ماډېر دلایل راوړي او ډېر هڅې دلی یم، چې تېروتنه په را څخه ونه شي، خو دلایل مې که څوک نه مني، نو په پوهنیزه دلایلو دې یې رد کړي، نه چې هغه یا ده ويلي یا لیکلي، نو باید سم وي او یا چې د بل چا ورته نه یې پام شوی، نو زما دې هم ورته نه پام کړي.

زمور مخکښانو دا ژبه سمه کړې ساتلې او به رسمي چوکاټ کې يې منځ ته راوړې، دا يوه ستر کار دی، چې پښتانه يې بايد تل منندوي.

دا چې ما دا،،، ټپلې بللې، نو دايې يو پوهنيز ځواب نه دی، چې هغو يا دوي دا کار کړی، نو اسي دې وي. ناسمونونه هرڅوک کوي او بيا دژبې درسمې ډپيل وخت کې او دابهامته هم ټول لوستونکي وبخښي. که دا ماته ناسمه نه برېښي دی، نو بيا مي ولې دا ليکنه کوله.

په پورته،، هغه،، کې يوه روښانه،،،، او بله پڅه،،،، ده او که روښانه او پڅه درته ښه ن برېښي، هرډول يې، چې بولي. دلته به نوڅه کړو؟

زما اندېښني هم همدا دي، چې نو ولې زما ورته پام شو او يا ولې زه داسې تيري کوم. دا يو پوهنيز تيري دی اوله دې امله بايد پوهنيزه جزا وټاکل شي، خو د يوې پوره څيړنې وروسته.

دا نو څنگه وڅيړو؟

مور خوداسي يوه دولتي اداره نه لرو، چې دا کار سرته ورسوي، دا کيدی شي، چې د ژبپوه او په ژبه پوه کسانوله خوا سرته ورسيري. دا خوماته وړه خبره نه برېښي، ځکه دومره ټينگار په کوم او گران لوستونکي دي همداسې اند نه وي، چې گوندي د يوه ليوني او سرسختي يا نانورمال کس سره مخامخ دي. زه تل په جنجالي خبروکې د ځان له پاره په حق قايل نه يم، خو په تاسو مي قانعکول هم راته اړين برېښي.

..... ۲۷ .....

بيا ليکي:

،، بايد ووايو چې په پښتو ژبه کې همدا يوه زورکي واله «ی» په دوو بڼو ليکل کېږي، چې موخه ترې په اصل کې د دوو اوازونو څرگندول دي. د پښتو ژبپوهني استاد پوهاند زيار صيب يې دا دوه بڼې، يوه نومواله (ی) او بله کرواله (ی) بولي،،.

،، استاد محمد معصوم هوتک هم يوځای پښتو يي گاني پنځه گنلې دي چې گومان کوم منظور به يې ترې پنځه بڼې وي، نه پنځه يي گاني،،.

دا گوره هم پوهنيز دلايل نه شي کېدی. دا ناسمون دی، چې له هره وخته شوی وي. زما درنښت دې ټولو ژبپوهانو ته ي او په تېره بيا له ما مشرانو ته هغوي زموږ ژبې تهېطساره ستر کار کړی، چې مور هغه بايدمخ ته بوزواو په هغوي ي اباد کړو

بناغلی خبيب علي صيب ليکي:

«، که مور د ډاکتر صيب ماخان شينواري خبره سمه وپولو او کړواله «ئ» په پښتو لیکدود ټپل شوي وگڼو، نو دا څنگه کېدای شي چې وزير محمد گل خان مومند يا بل کوم ليکوال دې دومره لوی بدلون په پښتو لیکدود کې راوستی وي او په پښتو ټولنه کې دې هېچا ورسره مخالفت نه وي کړی؟»،

په خواشینی سره بايد ووايم، چې زه اوس هم په دې خپل اند کې ځانله يم، خو دا دی زما ياغيتوب ونه گڼل شي، دا دې د يوه زاړه زده کوونکي، پوښتنوځواب وي، چې زما له تاسو هيله ده.

ښوونه نو څه شی دی؟

په پېداېښتي پوهنو کې د شونې لارې اود يوڅه يا د غوښتنو ښوونه روښانه ده، خودا په ژبه کې هم روښانه ده او که څنگه؟

هو! په ژبه کې مور ژبلاړښود لرو اود هغې له مخې هر څه راته روښانه راپېژندلشوي دي. د بيلگې په توگه : مور گورو، چې که يو نوم په ي سره پای شي، نو هغه ښځينه نوم وي. په دې کې بايد مخامخوالی نه وي، که چيرې داشي نوم مخ ته راغی، چې په «،ي»، پای شوی او ښځينه نه وي، نو بيا دا لار ماتيري اوباورله لاسه ورکوي.

..... ۲۸ .....

د دې په څېت باورنه لري، يعنې هروی چې په «،ي»، سره پای شي، نو ښځينه نوم نه کيږي.

مور زموږ په ژبه کې د «،کړی اوکړئ(?)» په ډول نورڅه هم ډېر لرو، لکه وړې، وړې، خورې، خورې يعنې غلامې د غلامی کړی «،وړې»، کړې او دا «،وړې شوي»، کړی يې د ځان سره کور ته وړي.

يا دا د انگور و خورې داني دې غلامې راتولي کړي او هغه کس ورته امر وکړ، چې دا به خوري.

خوري، دا د انگور خوري داني به خوري. يا

ولي ولي ولي

دلته گوره ستونځه په بيگانو کي نه ده، دا د ژبي ټوليزه ستونځه ده او له دې ستونځوسره موربلد يو اود ستونځوبي له پاره يې نورې پخپله منځ ته راوړي لاري نه پيداوو.

د مشرانو ليکنې: دا چې زمور مشرانوداسي ليکلي، دا پوهنيز د ليل نه شي کيدای. پوښتنه دا ده، چې دا نو بيا ولي د نورو بيگانوله پاره باوري نه دي په دې هکله ما په خپله ليکنه کي يو لښتکی په توگه هم ليکلي، چې دې نورو بيگانوسره دې نو څه وشي. يوه لار (قانون) چې ټوليزه وي، هغه باورنه لري.

د شميرپوهني لار د ژبي لاري څخه هم نه شي بيليدلی، هلته لارده، چې يوه لار د يوه

گڼ له پاره باوري وي او د يو بل گڼ له پاره هم باوري، نو بيا هغه لار د ټولوگنونوله پاره باوري ده.

دا ژبلار نه ده، خو په ژبه کي يوه نوي لارده، چې په سمون يې خبري بايد اجازه ولري.

منلی خبيب غلي ليکي:

«د دې غونډې په پايله کي چې کومه فونيمیکه الفبي وټاکل شوه، په هغې کي هم پنځه بيگانې دي. البته په دې «ئ» بڼه پکي کومه يې نشته.»

..... ۲۹ .....

زه د پنځه يا ښپږو بيگانوسره ستونځي نه لرم، خو دا بايد ژبلاري سره سمې، يا د ټولو له پاره او ياد،، ئ،، لهپاره هم نه.

دروند خبيب غلي ليکي:

« بايد ووايو چې په پښتو ژبه کي همدا يوه زورکي واله «ئ» په دوو بڼو ليکل کيږي، چې موخه ترې په اصل کي د دوو اوازونو څرگندول دي. د پښتو ژبپوهني استاد پوهاند زيار صيب يې دا دوه بڼي، يوه نومواله (ئ) او بله کرواله (ئ) بولي،،

زه د سترو او غوره ليکوالانو په ليکنوکې دا گورم اوزورېزم، چې په هکله يې څه ليکم، خو په کلکه په دې اند يم، چې يا ،، ،، نه شته او يا د نورو بيگانو اوزونو يا غرونو له پاره هم بايد بيگانې پيدا شي.

که دا يوه لار وي، نوموالي او کروالي يې گانې شته، نو د بايد دا د نورو بيگانوله پاره هم وي.

يوه لار (قانون) په هغه وخت کې باوري دی، چې توليز وي.

بناغلی خبيب غلي ليکي:

«که مور دا «ئ» له پښتو ليکدود وباسو نو د سوېل لويديز وگړي به څه کوي؟»

بيگانې څلور اوبنې بدلې: دا د ژبپوهنې لار نه ده، چې بنې دې بدلې وي او يې دې همغه وي. دلته دې هم بيا د نورو بيگان له پاره همغه يې خوبدله بڼه پيدا شي.

په پوهنه کې يوڅه د يو چا پالورله پاره نه کيږي.

ما رښتيا دا د عربو يې بللي، کله د گودې الف او کله يې د مسؤل يې بولم. مور هم مسؤل يو د مسؤل يې بايد و ليکلی شو.

زه دا ليکنه نه اوردرم، په دې ليکنه پسې مې بله ليکنه کړې، هيله ده، چې گران لوستونکي او مينهوال به يې ولولي.

.....۳۰.....

ډاکتر ماخان ميري شينواری

بيا هم دا ،، ،، تپل شوي

د مخه يو څو غوره راوړني

تر اوسه مي چي د تاند په درنه خپرونه كي څه خپاره شو، هغه زمونږ د ناسمونونو له امله وو، هيله ده، چي په دې لار كي به زما ليكني داسي لږ څه دې ناسمونونو ته ستاسو پام را اړولي وي.

په يوه پوهنه كي چي يوڅوك څومره ورننوځي، پوهيږي، چي څومره نه پوهيږي. په دې پوهيږم، چي ژبه څومره ستونځمنه ده، خو چي سړي خپله په يو څه كار وكړي هلته د داسي يوبل څه سره مخامخ كيږي، چي په هغي هم بايد كاروشي.

زه بيا بخښنه غواړم، چي په ډېرو موضوعاتو به ډېرو ژبپوهانو كار كړي وي، خودا چي زه نه پوهيږم، زه ملامت يم او دا چي زه هم بيا څه په ليكم، نو دا هم بيا سمارځكه بولم، چي گورو په يوه موضوع په لسگونه كه نه سلگونه كسان كار كوي اودا هم غنيوالی يا بډاينه ده.

ناسم ويونه څنگه پيژنو؟

د لته بيا لږ تکرار دی، خو زه اړ وم، چي دا می لېکلي وي او اوس يې راتهلرې:ول
ستونځمن برېښي.

دا په پېداېښتي پوهنو كي لږ ساده ده، چي په ناسم څه وپوهيږو، په ژبه كي داسي لږ څه ستونځمن كار دی، خوسره له دې هم په ژبه كي د ژبلار په بنسټ لارې شته او داسي يې لنډ به گوته كوو.

لومړی: داسي ويونه، چي د پېداېښت په اوږدو كي يې د پېداېښتي لارو سره سم لرو، نو د هغو له ډلي ځني ويونه راباسل او په بل ډول يې نومول ناسم دي.

لكه مونږ اوتاسي په گڼونو كي د لرلي لار څخه په څنگ كيږو، چي بېلگه يې دېرش سلمې ته دېرش سلنه وايواودا پخپله بې لارې ده يعنې د پېداېښت سره مخامخوالی دی.

..... ۳۱ .....

دويم: د يوكره پيژند لرونكي وي د بل په ځای ايښوونه ناسمه راځي: كه د يوه څه له پاره په پېداېښتي توگه په نامه نه پوهيږو، لكه د مايع له پاره، نود خپلي ناپوهی په بنسټ بيا د دې له پار يود بل څه له پار ټاكلی كره پيژند لرونکی نوم يا وی ټاکو، چي دا بيا هرومروناسم بايد وي، لكه د مايع له پاره چي اندول پښتويي بهيدونکی دی او اوبلن وايو.

دریم:

گوره بيا لور، لور اولور هم لرو، نودا توپيرونه به بيا څنگه بيلوو، دا خوژبه ده اودا کار بايد وکړيشو، بي له دي چې پرته له ژبدود د ژبي په توروکي زياتوالی راولو.

اوس راځو دي ته چې

بيا هم دا ،، ى،، تپل شوي

زه پوهيږم، چې زما ليکنې زموږ د تولودنو ليکوالانوسره په مخامخوالي کې دي، خو زه د دي روښانولوله پاره اړيښم، چې دا خپل اند له تاسوسره گډ کړم.

بيا هم که دا د داسې څه ليکونکي ما باوري کړي، خو دا هم يوه ښوونه ده اوزما زده کړه.

زه تاسوته لوړه کوم، چې زما ليکنې نه د چا د مخامخوالي له امله دي، نه ياغي يم اونه يې خوي لرم اونه د ځانښوونې له امله دي. زما ليکنې يواځې اويواځې د لا نورو روښانه ونو له امله دي.

زه به د خپلومشرانو په ځانگړې توگه د ژبپوهانومشرانو ډېر درناوی ځکه کوم او لرم، چې همدا دوي دي، چې دا پښتو يې را ژوندی کړی، ژوندی ساتلي او ژوندی به يې ساتي. دا د دوي برکت دی اود هلوځلولاسته راورنه ده، چې اوس دا ژبه د ورکيدو کندي ته نه شي لويدي.

زه دلته د دي له پاره يوه لنډه يادونه کوم اوبيرته تاسو درانه همغې خپلي پخوانی ليکنې ته رابولم، چې ويې گوری، هلته داسې نورد ويلوڅه نه دي پاتي شوي اوزما دلایل هم په سم انديز دليل ژبلاري نه دي رد شوي.

زه يوه بيلگه راوړم:

..... ۳۲ .....

زه يواځې دي ته گوته نيسم، چې په رښتيا دا د عربو د گوډي الف ،، ى ،، چې موږ هم ورته د ،، مسئوليت، په ليکلو کې اړيو او زموږ د ناسم ليکنډول يا – دود مسئوله ده، مسئوليت د همغومسئولوپه غاړه واچوو اونوره يې همغه يواځې ،،مسئوليت، ته پرېږدو.

يوه يادونه دي وي او هغه دا چې دا د ،، مسؤليت،، ئ د دريم ډېر گړو كړنو له پاره تل همداسې سمه نا سمه ليكل كيږي، دا په دې مانا، چې د ليكوالانو پام يې ډېر ځان ته را اړولى.

هغه دلايل، چې زما د ليكنې مخامخ – چې ئ په پښتو تپل شوي- ليكل شوي، زه ورته په لاندې توگه گوته نيسم:

دليل – چې هر ورو بايد پوهنيز وي- راوړو، يا يې منو او يا يې په يوه پوهنيز دليل ردوو.

زه زما د پخوانۍ ليكنې د ردونې دلايل په داسې لنډه توگه په ترتيب راوړم او بيا يې يا د منلو او يا نه منلو پوهنيز دلايل په همغه ترتيب له تاسو سره گډوم.

زما دليكنې مخامخ ليكنې:

لومړۍ - دا چې زموږ مشرانو دا ئ داسې ليكلي، نو دا له دې امله سمه ده اوسمه بايد وي.

او يا دا چې:

که دا ئ ناسمه وي، نو ولې په دومره وخت کې زموږ د مشرانو دې ته فکر شوی نه دی

دويم:

بيگاني څلور اوبنې بدلې يعنې په پنځه ډوله ليكل كيږي، دا يو غږ، چې همغه غږ دی، په دوه ډوله- چې ئ او بله يې ئ ده- سره ليكو.

دريم:

د غلامۍ كړۍ ماتې كړئ :غونډاله لرو

..... ۳۳ .....

دلته نو بايد د ،، كړۍ،، نوم او ،، كړۍ ،، منځ كې توپير وشي، نو له دې امله دا يوه كړياله او دا بله نومياله يې دي

د پورته درې راوړنو مخامخ دليلونه:

لومړي ته:

مورد خپلومشرانو پوهانو په پوهه نوي زده کړې کوو اود ژبسمون له پاره په دې زده کړو ودان نوي سمونونه ورزياتوو. دا له پيداېښته پيداېښتي خوي دی، دا په دې مانا چې که زموږ راتلونکي له مورڅخه پوره په هر څه کې د مخه نه شي، نو دا به بيا زموږ ملامتيا وي.

هره پوهنه کې چې يوه لار ټوليزه نه وي، ناسمه ده.

نيسو، چې د ،، ئ، ليکل اړيښ دي، نو پوښتنه به بيا دا وي، چې دا نو بيا د نورو بيگانوله پاره ولې بايد باوري نه وي. په دې هکله ما په خپله ليکنه کې يو لښتکی په توگه هم ليکلي، چې دې نوري گانوسره دې نو څه وشي.

د شميرپوهنې لار د ژبې لارې څخه هم نه شي بيليدلې، هلته لارده، چې يوه لار د يوه گڼ له پاره باوري وي او د يوه بل پسي گڼ له پاره باوري شي، نو هغه لار بيا د ټولو گڼونوله پاره باوري ده، دا په دې مانا، چې يوه څه ته يوه لار وټاکو، چې هغه کار موږ کړی وي او هغه بيا د بل اړوند څه له پاره باوري نه وي، ناسم دی.

دا شميرپوهنې لار په شميرپوهنه کې بنسول کيږي.

زه د سترو او غوره ليکولانو په ليکنوکې دا گورم او زورېرم، چې په هکله يې څه ليکم، خو په کلکه په دې اند يم، چې يا ،، ئ، نه شته او يا د نورو بيگانو او اوازونوله پاره هم بايد بيگانې پيدا شي.

بيا: يوه لار (قانون) په هغه وخت کې باوري دی، چې ټوليز يا ټولباوري وي.

دويم ته:

دا د ژبپوهنې لار نه ده، چې بني دې بدلې وي او يې دې همغه وي. موخه د ،، ئ، ويينه ده اود دې له پاره دا ،، ئ، بسيا کوي او که نه، نو دلته دې هم بيا د نورو بيگان له پاره همغه يې خو بدله بڼه پيدا شي.

همداسي ده،، چي،، د غلامی کړی ماته کړی،،. خُکه چي:

يو: په پورته روښانونه کې خوستونځه په ،، ی،، ی،، کی نه ده، دا د یې گانو دنده هم نه ده او زه په بل څه کې هم ستونځه نه گورم، که په زور یې نه پیدا کوو. دلته په لومړی کړی کې ک باید یوزورکی ولري یا لومړی کړی دوه سیلبي لري یعنی یوه سیلبي یې ک – او بله یې –ری ده او دا دوهمه کړی یوه سیلبي ده.

همداسي ده.،، چي (د غلامی کړی ماته کړی).،، که نه نو دا ورته ستونځي د نورو یې گانوسره هم پېښوي.

د بیلگي په توگه دې لاندې غونډالي ته ستاسوپام راگرځوم:

په کړی او ک-ری کې چي غواړو توپیر وکړو، نو باید په دا یوه کې د ک پسي څه راشي او نه د وی په پای کې بلو، چي هغه د ناسمي وینئ – که ورسره مخامخ کړو = راشي.

غلامي دا دلته ولي دا وري خوري وري وريږي (ز، ج) يا د ډوډی توتي هلته وري او خوري (غونډاله که ښکلي نه وي، نو بخښنه دې وي).

دلته هم لومړی وري، خوري دوه سیلبي دي یعنی،، و - ، - ري،، او ،، خو - ، ري،، اودا دوهمي یوسیلبي دي، دا په دې مانا، چي د کړی او کړی سره له هرې لوري یو ډول دي.

اویا

ولي ولي ولي؟

په پورته کې دا ،، ی،، درېواړه یا دري ځله راغلي، یوه پوښتنه ده بله یې نوم دی او بله یې کړنه ده دا په دې مانا چي په شپږواړه ردېدلې دني سره یعنی له وي درېواړه هریوهر ځای نیوی شي.

..... ۳۵ .....

دلته دې نوبیا یوه ،، ی،، وي اودرېواړه لیکنې.

که دلته اریین نه وي، نوبیا دې په ،، کړی،، ولي،، ی،، راشي؟

بله بیلگه به بی له یی راورو:

،،تلل (له یوه های خخه وبل های ته،، او،،تلل (یعنی د یو خه کچول یعنی د خومره والی جوټول)،، همداسی،، تلنه،، او،،تلنه،،.

گوری ز مور په دی ډول ستونځی لا ډېری دی.

غلامی هلته ستا تلنه (له یوځای خخه بل های ته) به هروروستا د بار تلنه(چې خومره دروند دی) اریینه کوی.

کوچی په کوچ کی کوچ له ځان سره یوورل.

کوچی کوچ په کوچ کی له ځان سره یوورل.

کوچ(کوچ: له یوځای بل ته تلنه او ډابل یی هغه غور خوندور کوچ)

کچه (؟)

ډاکتر ماخان میری شینوری

دی لیکنی ته می پام شو چې ومی لوستل: په ننگرهار کی د کابل په کچه روغوت جوړ شو.

مور په ژبه کی چې څه په خپله خوښه لیکو، بی له دی چې په هغه وپوهیرو، ناسم راځی. د بیلگی په توگه دا کچه ز مور په ژبه کی د داسی څه له پاره ز مور د لیکلوست خاوندانو له خوا کارول کیږی، چې هغه یی ترې پوهیدنی اوبنسټیزی مانا سره هیڅ اړوندوالی نه لری

کچه څه ته وایی اومور دا څنگه، ولی او د څه له پاره څنگه ناسمه کاروو؟

..... ۳۶ .....

په لاندی کی یوڅو بیلگی راورو اوبیا گورو، چې دا کچه څنگه او د څه له پاره کارول شوی دی.

لولو:

الف : ، په جلالاباد کې د کابل په کچه روغتون جوړ شو،،

ب : ، سبر کال د ټول هواد په کچه د مالي ستونزو له امله ۲۲۰ کارخونې تړل شوي دي،،

پ : ، ننگرهار کې د درې ولايتونو په کچه د رندو تر منځ د کرکټ پنځوس اوريزه سيالي پيل شوه،،

ت : ، ولسمشر غني د سيمي په کچه د ترکمنستان...،،

ټ : ---- کله کله لولو، چې: ،،... په ډېره کچه...،،

ث: : .... ، د سيمي په کچه مرکز جوړ کړي،،

ج : ---- افغان نوولس کلنو د اسيا په کچه د کرکټ تاريخي اتلولي وگټله،،

ح : ، افغان حکومت په ځايي کچه سولي ته د طالبانو هڅول غواړي،،
گرانولوستونکو! تاسو په دې باور وکړي، چې دا پورته ټولي غونډلي ناسمي دي او هيڅ ترې نه پوهيدل کيږي.

داسي به نه وايو، چې دلته به له کچې موخه دا يا هغه وي.

د ليکونکي موخه خو به څه وي، خو په هر ډول ناسم دي.

که ورته زير شو، نو ځنې ځايونوکې ،، کچه،، زموږ په ادبياتوکې د ستاندرد (معيار)،
سطحي (هوارې)، سوي، ليول له پاره کارول کيږي او له ځنو خو هيڅ نه پوهيدل کيږي.

موربه الف : ته پام وکړو ،، په جلالاباد کې د کابل په کچه روغتون جوړ شو،،

که ووايو، چې (په ډېره بڅبنه): ،، په جلالاباد کې د کابل په ،، درجه،، روغتون جوړ شو،،

يا يو بل څه

نوپه دواړو او په بل څه کې به هم موږ په همغه موخه وپوهيږو، لکه پورته مو چې گوته ورته ونيوله يعنې ستاندارد يا مغيار.

دا هر څه به روښانو او بيا به دې ناسمون ته گوته نيسو:

..... ۳۷ .....

لومړی دا څه څيرو، د څه له پاره چې ،، کچه،، کارول کيږي.

د ،، کچې،، پيژند د ټولو، چې له پاره يې کاروو په پای کې راوړم.

څه پیژندونه راوړو:

لومړی: ستاندارد یا معیار:

یو ستاندارد **Standard** یو پرتلیز ډوله یوونیز یا یوونیز شوی یا بنهیی یووالیز ، لا نور هم پیژندل شوی او زیات کارول شوی (یا لږ تر لږه هڅیدنی وړ) رقم او ډول دی، چې یو څه جوړ کړي یا یو څه منځ ته راوړي، کوم چې د نورو رقمونو او ډولونو په مخامخ ، مقابل) بریالی شوی وي.

لنډ: دجوړښتونو په پرتله کې دجوړښت بریالی ډوله جوړښت ،،ستاندارد یا معیار،، دی بیا: دا که کورونه وي یا ماشین الات، د جوړونې له پاره یې ډېر مسلکي کسان وړاندیزونه کوي اودا وړاندیزونه بیا سره پرتله کيږي، هر یو ډول چې د غوښتونکو کسانو خوښ شو، هغه بیا ستاندارد یا معیار دي، چې دا د جوړېدو څه به بیا په هغه ستاندارد یا معیار کورپړي او نه په هغه کچه.

دویم: نیوون Niveau :

۱ – ټاکلی هواره یا کرښه ده، چې د ځمکې د سرهوارې سره غبرگه ځغلي. پوهیږو، چې دلته سړی سمسکیوالی سره پرتله کوي او دا هر اړخیز. دلته د نیوون په ځای هواره یا سطحه یا level راوړل شوې.

۲ - Niveau : یوه ټاکلی پوړۍ ده، کومه چې له مخه ورکړ شوې سکالا باندې شتون لري او له هغې سره سړی یو څوک یا شي ارزوي. که څوک د زده کړې یا پوهې له مخې یوبل سره پرتله کوي، نو دلته سړی وايي، چې دا په یوه یا برابره سویه دي. روغتون یا بل څه چې سره پرتله کيږي هم سویه ویلی شو یا وایو.

، هغه رښتیا سویه لري،، د روزنې درجه

۱ – ته د ځان له پاره جگ ستاندارد یا معیار ټاکي، چې ته اوس سملاسي درس ویلو ته د تلو هیله لري،.

دریم: نورم Norm :

..... ۳۸ .....

نورم: ټولیز منل شوی نه لیکلي لار یا قانون دی، چې باید د هغې پسي سمه تلنه وشي یا سړی ځان د هغې پسي چمتو کړي.

،، نور مونه کره کری یا نور مونه کیردی،،

دا یا هغه چي ټوليز ورځنی(مروج) یا پیژندل شوی وي.

،، د هغي لویه د نورم څخه قوي تغیر ده،،

زیات وخت چي ډېر مخ ته لرو.

د انسانانو د گډ ژوند له پاره ټوليز پیژندل شوي، منلي باوري لار "ethische Normen"

یا اخلاقي نور مونه.

دا په تخنیک کی تخنیکي نور مونه شته اوداسي نور.

څلورم: سطحه (هواره) Ebene:

یو څه د یو بل څه سره په برابر جگوالي. دا د ارزښت له پاره کارول کیږي. دا هم د لیول

له پاره کارول کیږي.

اوس راځو کچوني یا کچي یا کچولو ته:

کچول نو څه ته وايي؟

اوس د کچي پیژند ورکوو اودا پورته پیژندونه هم په پام کی نیسو، چي څنگه اولي یي له

پاره کچه کاروو.

پیژند: کچول دي ته وايي، چي د کچوني فزيکي لويه (اوردوالي، دروندوالي، مهال) د يوه

کره ټاکلي کچيون يا کچ يووالي (متر، کیلوگران، ساعت) سره پرتله شي.

د بيلگي په توگه يوتوکر په کچه کوو. وه بورې غنم په کچه کوو.

له يوځای څخه وبل ځای ته د تگ وخت په کچه کوو

اوبس همدومره اونه وراخوا.

..... ۳۹ ..... ډډ

بيا

د یوې لویې د پیدا کولو له پاره دالویه باید په اړونده کچوونې یا کچې سره په کچه شي. د بیلگې په توگه د یوه واټن څرگندول یا معلومول په متر یا ... کچولو سره روښانه کیږي. که دوه اوږدوالي سره پرتله کوو، نو وایو، دا یو د دې بل څخه په کچه ستردی. دلته نو په کچه ستردی.

یعنې کچه، کچونه او یا... د یوې لویې د څومره ولې د روښانولو له پاره او یا د دوه همغولو یو له بل سره پرتله کونوله پاره هم باید دا لویې په کچه شي.

د هغو څه له پاره، چې څومره والی نه څرگندوي او د یو بل څه او موخې له پاره کارول کیږي د کچې کارونه ناسمه ده.

که داسې لږنور څه په ورزیات کړو، نوزیان خو نه لري.

نوڅه په کچه کوو؟ مور چې څه په کچه کوو، هغه فزیکي لویې دي.

(فزیکي) لویې څه شی دی؟

مور په ورځني ژوند کې تل یا زیات وخت د دروندوالي، اوږدوالي او مهال سره سر اوکارلرو.

دا لویې دي.

دا چې دا لویې څومره لویې دي، د کچوونو سره یې کچوو یا پرتله کوو.

کرنه: د یوې لویې کچه ونه، چې له دې لارې یې څومره والی ځان ته روښانه کوو.

یوون یا یووالی : دا باید د یوه څه سره پرتله شي، چې دې پرتله ونو څه ته یونونه (یووالي) وایو. ناسم عربي یې واحدونه، چې واحد یوه ته وایي(عربي کې ورته وحدة) ه چې په سر یې ټکي وي،نه شم لیکلی) وایي ، چې انگرېزي او الماني یې unit , Einheit دي، چې د یوې الې له لارې کیدی شي اودا الې کچوون الې یا د کچوونې الې بولو یعنې هغه الې چې کچول پرې کیږي اودا یوونونو ته، چې د کچولو له پاره یې کاروو. کچون یوونونه یا کچون یووالي (کچه -وون-یووالي) وایو.

..... ۴۰ .....

په پیل کې مې چې کومې غوندې راورې، بیایې راورم او داسې لنده شننه یې:

الف : ،، په جلالاباد کې د کابل په کچه روغتون جوړ شو،،.

دا ،، کچه،، په پورته کې د معیار له پاره کارول شوې.

ب : ،، سړ کال د ټول هواد په کچه د مالي ستونزو له امله ۲۲۰ کارخونې تړل شوې دي،،.

،، شپږ کال د ټول هیواد په کچه،، څه ترې پوهیدنه نه لري یا څه نه شته.

پ : ،، ننګرهار کې د درې ولایتونو په کچه د رندو تر منځ د کرکټ پنځوس اوریزه سیالي پیل شوه،،.

،، ننګرهار د درې ولایتونو په کچه،، څه شی نه شته

ت : ،، ولسمشر غني د سیمې په کچه د ترکمنستان...،،

،، د سیمې په کچه،، څه شی نه شته

ټ : ---- کله کله لولو، چې: ،،... په ډېره کچه...،،...

،، ... په ډېره کچه...،، څه شی نه شته.

ث: ..... ،، د سیمې په کچه مرکز جوړ کړي،،.

،، د سیمې په کچه،، څه شی نه شته.

ج : ---- افغان نولس کلنو د اسيا په کچه د کرکټ تاريخي اتلولي وگټله،،.

،، د اسيا په کچه،، مي گوماندی، چې د اسيا د سويي له امله کارول شوی وي، خوبيا هم ناسم دی.

ح : ،، افغان حکومت په ځايي کچه سولي ته د طالبانو هڅول غواړي،،.

،، په ځايي کچه،، څه شی نه شته.

په پای کې زما هيله اود ليکنې بڅښنه يې راته وکړی:

۱ – چې څه لیکو، باید پرې پوه وو.

۲ – په څه باندې یا د څه په هکله چې څه لیکو، باید پرې پوه وو.

۳ - د بلې ژبې نوم يا بل کوم ،، وي،، له پاره پښتو چې پيدا کوو - پرته له انډول وي - ، ترې تير شو. ومو ليدل، چې دا مود ناسمونو سره مخامخ کوي.

او که بيا هم

۴ - څه لیکو نو په دواړو ژبو بايد وپوهیږو او وگورو، چې دا يې نږدې انډول کيدی شي، او که نه؟

۵ - که غواړو، چې د پردې ،، وي ،، له پاره پښتو وليکو، نو موردا د همدې پيداېښته زده کړې او راسره ژبې څخه بايد راوښو، نو بايد وگورو، چې دا ولي انډول دی اود څه له پاره کارول کيږي؟

۶ - بيا مي هم هيله ده ، چې هغه د باندني ويونه، چې پرې نه پوهیږو، همغښي يې وليکو، پښتو ورته پيدا نه کړو، ځکه چې هر کار د هر چا نه وي اونه يې وپولو، که دا پېر يالږ پوه وي.

د لا سمون له پاره ستاسو مرستي، کونښونو او وړانديزونو په هيله.

خبرې له خبرو اوځي او په خبرو سميري. هيله ده، چې خبرې په وکړو.

ډاکتر ماخان ميري شينواری

ولي اوبلن

د نه په پښتو بلل شوو نومونو او ويونو د پښتو ناسم انډول:

غواړم د گرانولوستونکوسره هغه څه گډ کړم، چې ژبې ته مو ناسم راننېاسل شوي، دا په دې مانا چې ناسم مو ژبې ته نه دي راننوتې.

زموږ هیوادوال يا نوره هم ښه، لیکونکي په پښتو د مایع په انډول نه پوهیدل اودا چې مسلکي نه وو، نو پوهیدلی هم نه شو یا په دې هکله له ستونځوځانونه ژغورل، نودې ته يې يعنې مایع ته يې په پښتو کې د انډول له پاره اوبلن نوم وټاکه. په وټاکه باندې ځکه

زور اچوم یا لیکم، چې اندول یې ورته ونه شو کارولی له دې امله یې داسې ناسم اوبلن وبله.

اوبلن نوڅه شی دی؟

اوبلن په ژبه کې د شیانو یا تنونود یوه ټولګې یو پیدایښتي خوي یا وی دی او په نورو ژبو کې هم اندول باید ولري. دا چې اوبلن لا بهیدونکي نه دی، زموږ ادیبان په دې نه پوهیدل او د نورومرستي ته یې هم غورنه نیوه، نو له دې امله د عربي مایع اندول هم نه شو کیدلی. دا نوم ورته ټاکل شوی یا غوره شوی دی او نه په پیدایښتي توګه دا اندول دی.

مور د دباندني وی یا نوم له پاره پښتونوم نه ټاکو او باید ویې نه ټاکو، مور یې اندول پیدا کوو، چې دا کار کیدونکی دی.

پښتو یوه ډېره توانمنده ژبه ده او په هره ژبه کې چې په پیدایښتي توګه څه وي، هغه هروروپه پښتو کې هم شته.

دې ته د ټولولوستونکوپام راروم، چې د داسې پیدایښتي ویونو له پاره لکه مایع هرو مرو پښتو اندول باید وي او مور هغه باید په دا خپله لرلې ژبه کې ومیندلی شو، داسې نه لیکم، چې پیدا کړو، شته دی باید د پوهني په بنسټ ولټول شي.

زموږ ژبپوهانو فکر کاوه، چې ګوندې مور د مایع له پاره پښتو اندول نه لرو او باید یو ښه، لنډ او ښه غریزنوم یا اندول ورته وټاکو، نو له دې امله یې مایع ته اوبلن نوم وټاکه، چې په همدې غږ پېرو.

زه د پوهني وزارت په نصاب او دې خبرو کې وم، خو زما توان نه رسیده، ځکه چې زه د پښتوڅانګه کې نه وم.

مور ډېر تنونه لرو، چې مایع دي، دا په دې مانا، چې دا د تنونو ګډ خوي مایع د تنونویو ټولګی جوړوي، نو له دې امله داسې مخ ته ځو او فزیک څخه ګټه پورته کوو یا اخلو:

مور تنونه یا اجسام د خویونو له مخې یاد زرو سره ټینګ نښتوالي له امله (چې د جوړښت له امله یې غوره کوي) یا د تودوخې په بنسټ په درې ټولګیو وېشو (فزیکي پیژند):

لومړی:

کلیک بدنونه، د بدنونو هغه ټولگی، چې بی له باندنی اغیزی یې زری سره کلکی نښتی وي او بی له باندني زوره ځای په ځای وي.

لکه: تیره، لرگی، یخ، واوره او اوبلنه واوره (دا هم لا اوبه نه دي) اونور

دویم:

تښتیونکي – یا غاز ډوله بدنونه: د بدنونو هغه ټولگی دی، چې زری یې سره نه وي نښتی اوزر سره بیلیري او یا دا چې بی له باندنی اغیزی تښتی (هرې لور ته ځغلي). دا نو د ژبي د قانون اود دی خوي سره سم تښتیونکي یا تښتیدوني بلل کیري (نه! ښه یې: تښتیونکي دي) او سم اندیز هم ځکه دی، چې هرې لوري ته تښتی لکه غازونه. د اوبووخار اونور

دریم:

د بدنونو هغه ټولگی چې زری یې داسې نښتی وي، چې کلکی نه وي او یوبل ټیلو هی یعنی مخ ته بیایي یا چې بی له دباندني زور یا اغیز بهیري. دا بهیدنه یې خوي دی اوله دی امله بهیدونکي یا بهیدوني بلل کیري یا د بدنونو بهیدونکی ټولگی بلل کیري.

نور همداسې مخ ته څو: اوبه، شدي، شرومبي، تیل او ورته شیان یعنی تراوسه مایعات څه خوي لري،

دا هر څه د همغه خوي له مخه ټولگیز کیري. اوبلن غازنه شته، خو بهیدونکی غاز شته.

لنډ: که تاسو یو په عربي پوه اوداسې لږد فزیک سره بلد کس څخه وپوښتی، چې مایع ته په پښتو څه وایي، هر وروبه درته ووايي، چې بهیدونکی.

دا داسې د بلې ژبي نوم یا وی ته د انډول میندلو پاره باید په هغه بلې ژبي اومسلک پوه افغان وي، نه توکلي کسان.

جبه اوبلنه ده، هغه څه چې اوبه یې زغملې وي، اوبلن دی، مگر یوڅه مایع اوبلن نه دی، پخپله اوبلن لا نه بهیري، یعنی دا اوبلن لا اوبه نه دي.

دا گاز یا غاز، چې تاسو ورته گوته نیولې ده او ناسم یې،، اوبلن غاز،، بولی، د اوبو س

ره گډ خوي يې يواځې دا بهيدل دي، نور بل کوم خوي ورسره گډ نه لري او نه يې اوبه زغملي، چې اوبلن شي، دا بهيري، چې له دې امله بهيدونکي غاز دی او نه اوبلنيري.

بيا : اوبلن لا تراوسه کلک يعنې نرمه واوره ده، چې پسي ويلې کيږي اوله دې امله چې توتي يا زري يې سره نښتي دي بيا اوبه کيږي، چې بهيري، دا په دې مانا، چې اوبلن اوبه نه وي، نو بهيدونکي يعنې مایع نه دي. اوبلن لا واوره ده خونرمه.

څوک چې د تلني توان لري، تلونکي دي. څوک چې د خورني خوی يا توان لري خورونکي دي، څه چې د الوتنو خوي لري الوتوني يا التونکي دي او داسې نور لکه اوسيدونکي، لوستونکي او او... يعنې د بهيدلو توانوالو ته بهيدوني يا بهيدونکي بايد وويل شي او دي، او نه دا ناسم اوبلن.

اور غورځونه او اور بهيدنه :

ما يوه ليکنه ولوستله، چې لاوا يې ،، اوروبی،، بللی وو، چې زما اند يې زما د مخه ليکنې په بنسټ په دې هکله څه ليکلو ته راوهڅاوه، چې له تاسوسره يې شريکوم.

مور اور غورځوني لرو، چې هغه اور راغورځونه يا غورځوي او دا اور غورځونه يې بيا داسې حالت ته ورسيري، چې بهيري. د پورته روښانوني سره سم، دا هم دا د اور غورځوني لاوا، چې بهيري، نو دا اور بهيدنه ده يا ،، بهيدونکي اور،، دی.

دلته گورو، چې دا لاوا يا اور نه اوبلن کيږي، دا اور بهيري، نو له دې امله بيا هم په دې ټينگار کوم، چې د عربي مایع له پاره اوبلن کارول پوره ناسم دی او دا د پښتوسره تيري دی.

يادونه: دا د دې ليکونکي ته دومره درناوی لرم، چې داسې لږڅه يې د پوښتني لاندې نه شم راوستلی. زه ترې بخښنه غواړم.

که داسې نرم د موټرو خوزت وي نو ، نو کړی شو ووايو، چې دموترو نرمه بهيدنه دا په نورو ژبو کې همداسې ده. خوزبنت دوی هم لري او همداسې که تاسو په حج کې د ورايه يا له پاسه لاندې کسان چې له توري تيري راگرځي وگوري، نو دا هم داسې بريښي، لکه چې بهيري، گوري، که دلته اوبلن ووايي، نو دا به بيا د ژبي سره پوره ناروا کړنه وي.

،، تر،، until

د اړیکو یونو سره می اړیکې له دې امله ونیولې، چې د سربل،، تر،، سره می داسې لږ څه جنجال ته نیت وو او داسې لږڅه گوته ورته نیسم او یوڅونور هم همداسې غوره یې یا هغه چې ماته لږ د شنلو وړ برېښي لږ غزول یې ستاسو مخ ته ږدم.

دا خبرې به داسې لږڅه اوږدې شي، خودا چې کاغذ نه لږیږي او چاپوم یې هم نه نوگومان می دی، چې تاسو به هم را څخه ورسره ونه زورېږی.

د انگرېزي ژبې څو پرېپوزېشنونه راوړم د الماني ژباړې سره او بیا یې د پښتو سره پرتله کوو.

د اوس دپاره به دا درې بسیا وکړي او که نور یې په دا منځ کې راغلل، هغه به هملته په گوته کړو.

With; from; until

الماني یې: mit; von; bis

پښتو یې:

له ... سره، له ... څخه، تر یا د (له) ... سره، له ... (څخه)، تر

زه لومړی د جرمني څخه د bis (انگرېزي: until)، چې د پښتو معنا یې تر (... پورې) ده یو څو جملې د،، تر،، لپاره راوړم، په دې هیله، چې گران لوستونکي به یې بیا د (دلته،، له،، نه لیکم، چې وروسته پرې غږېږو) پښتو سره پرتله کړي، نه داسې نه چې پرتله یې کړي، بلکه وگوري، چې پښتو یې هم همداسې سمه ده او که څنگه او په هغه خپل وخت کې بیا دا نور دوه هم د څیړنې (مورن بلد یو چې تر(سم نه دی) څیړنې) لاندې ونیسو.

په ژبه کې د،، تر،، کارونه :

اړیکوی تر: له دې سر بل ،، تر ،، سره مور د یوڅه یعنی پینې، نوم، مهال او همداسې د ځای پای په گوته کوو، یعنی دا په هغه وخت کارولکیري، چې دا پورته یاد څه پوله ولري یا پولي ته ورنږدې کیري.

لنډ: د پینې، مهال همداسې ځای او یو څه اخرنې ټکی یا پوله په گوته کونه.

یادونه: دا دې دلته بیا هم په کلکه وویل شي، چې په بل هرځای کې کارونه یې ناسمه ده، لاملونه یې راوړو.

یادونه: که داسې لږځیر شو، نو څه چې پای لري یعنی ،، تر،، .. وي، نو هغه به هرورمو یوپیل هم لري، که دا څرگند او یا نا څرگند وي.

که ووايوچي: سپین تر کابله پوري لار، نودا هرورمو له یوځای څخه، چې پیل دی، تللی. که په دې هکله تکرار ولرو، نو راڅخه زړه بدې کیري مه، وايي، چې تکرار د زده کړې مورده او یا د پام بنسټ دی.

دادي څو الماني انگرېزي اوپښتو غونډالي د سر بل تر **Bis** سره

through (US) ,to ,until (temporal)

*.zwei Uhr in der Schule **bis** Meine Tochter ist*

*.two o'clock **until** My daughter is at school*

زما لور تر دوه بجو په ښوونځي کې ده.

*.Freitag krank **bis** Ich war von Montag*

*.Friday **to** I was sick from Monday*

زه دوه نی تر جمعي پوري ناروغ وم.

by (temporal)

Donnerstag fertig sein bis Die Aufgabe muss

Thursday by The task must be complete

پوښتنې باید تر څلورني (چهار شنبې) پورې تمامي وي،

all the way to ;to (local)

Köln bis Der Zug fährt

Cologne to The train goes

گادی تر کولن (پورې) ځي.

په لاندې توگه مخ ته ځو:

۱ – تمپورال يعني: اخر ټکي بنايي.

۲ – په مخه ښه کي هغه د بيا ليدلو وخت ډېر يا لږ پوره: تر بيا پورې.

۳ – ځای: اخرنی موخه بنايي.

۴ – له ... څخه ... تر ... د وخت يا ځای واټن په گوته کوي.

۵ – د يوه غزېدا سور، د يوه سپکتروم (د يوي څيري يا څه برېښيدته، د دي په پښتو معنا لږ ستونځمنه ده، خو په نورو ژبو کي کنټل ښه دي او په فزيک کي راځي)، د يوي پورته – او يوي کښته پولې ورکونه.

۶ – د په خوبښه اړيکوی سره

۷ – bis zu د الماني په څير پرپوزيشن په پښتو کي نه شته، دا هم همغه ،، تر ... پوري،، دی: پورته پوله په نڅښه کوي، يو پوله ارزښت

۸ - bis auf : يو اخر شي چي سړی ردوي

..... ۴۸ .....
.....

لکه چي وايو ټول خلک ميلمانه دي تر سپين پوري (يعني پرته له ...)

د دي په څټ: ټول ميلمانه دي د ... په گډون پوري په پښتو کي مور تر ... پوري لرو.

دوي دا هم معلومه کړي، چي دا وي کله ژبي ته راننوتی دی، چي هغه يي زه دلته نه راوړم.

بيلگي: — تر بلې مياشتي (پوري) بايد کور جوړ وي.

— هغه تر بلې مياشتي (پوري) نه شته

— تر اوسه (پوري) هر څه بڼه دي.

— څوک چي سره بيليري يا مخه بڼه اخلي: تر وروسته پوري.

— ،، بڼه اوسه، تربيا پوري،،

— ،، په مخه دي بڼه، تر بلې اونۍ (پوري).

— تر دي ځايه (پوري) او نه وړاندې.

(،، پوري،، ته دي پام وي، چي ورڅخه (مور دلته هم کله لیکو، چي تري.. (هغه زموږ په کليوالي خبرو کي وايو، چي تر نه تيريدلی.. دا تر نه معنا ورڅخه دي او نه تر)) تيريدلی هم شو).

— تر جلال اباده پوري موټر نيسو، وروسته بيا بايد په پښو لاړ شو.

— ستا مور له سهار څخه تر ماښام (پوري) په پخلنځي کي ولاړه وه.

— دا يو سفر دی، له جلالاباد څخه تر کندهاره پوري.

— سپينه له پاسه (څخه) تر کښته (پوري) لمده وه. يا له سر څخه تر پښو پوري لمده) که لنده) وه.

،، تر، ، Bis د تر نوي Conjunction په دنده کې

برابر ارزښته جملې- برخې سره تړي.

سپين په ميلستون کې ناستوو، تر هغې چې ميلمانه کوروته ولاړل.

يو څوالماني انگرېزي او پښتو غونډالې:

• **until** (temporal, subordinating)

.das Gewitter vorbei ist bis ,Wir warten hier

.the thunderstorm is over **until** We'll wait here

مور د لته تمپرو، تر څو جکر تير شي.

.1 **to**(coordinating)

.Stunden in der Woche 50 bis Ich arbeite 40

.hours a week 50 **to** I work 40

زه په اونۍ کې ۴۰ تر ۵۰ ساعته کار کوم.

.dunkelbraun bis Ihre Haare sind braun

.dark brown **to** Her hair is brown

د هغې ويښتان نسواري تر تياره نسواري دي

دا نورې غونډالې دي هم ورسره وي:

..... ۵۰ ږړ.....

— اسمان له برگ څخه تر شين وو.

— سپين ۲۵ تر ۳۰ کسان ميلمانه کړي.

(دلته دې پام وي، چې ،، له ۲۵ تر...، نه ليکم، ځکه چې هغه بيا خپله موخه بدلوي)

— په دې لمنځتون کې دې ۳۰۰ تر ۵۰۰ کسان ځای شي؟

— زه په اونۍ کې زيات وخت ۵۰ تر ۶۰ ساعتو کار کوم. (پام دې وشي، له يې مخ ته راشي او که نه، په الماني ورسره له نه شته. نه! داسې نه ده. له ورسره نه راځي، ځکه چې دی له تر کارنه کوي دی له ۱ تر ۵۰ يا ۶۰... يعنې له ۱ تر ۵۰ يا له ۱ تر ۶۰ ساعته پوري کار کوي، نو له دې امله ۵۰ تر ۶۰ ساعته پوري او نه له ۵۰ تر ۶۰ ساعته... دلته دا خبره راڅخه لږ ستونزمنه کيږي، له ۵۰ تر ۶۰ ساعته په دې مانا دي، چې دی خوله ۱ تر ۵۰ کار کوي، خو به يې داسې وليکو، چې له ۱ ت ۵۰ او همداسې کله کله له ۵۰ څخه ور اوږي تر ۶۰ پوري. گران ليکونکي دې هم په کې خپل فکر وځغلوې. (بيا: تکرار د زده کړې مورده).

— سړی کړی شي چې هغه تر اخره پوري وگوري.

— سپين کړی شي چې هغه په رڼو اوبو کې تر ځمکې تل پوري وگوري يا د ځمکې تر تل پوري....

— مور ناوخته د شپې تر دننه (تر منځ) پوري خبرې وکړي.

— ژوبن هره ورځ تر زر کسانو پوري گوري.

— سپين په بناړ کې تر نوي کيلو متره پوري په بس کې ځي.

— د سندرغاړي ټولې سندرې پيژنم — تر اخرنۍ پوري دلته تر په دې معنا دی، چې اخرنۍ سندرې يې نه پيژنم..

خبر و استعمال يا کارونه:

تر زر، تر بيا، له پښو تر سره، تر گيډې، تر لاس خوزونې (په مخه بڼه کې)، تر څو چې نور امکان نه وو.

ترې رابيل ويونه:

تر وروسته، تر وروستني، تر غزونې، تر اوسه.

لنډ: تر په هغو جملو کې راځي، چې د ،، تر،، سره ،، پورې،، مل وي يا مل کيدی شي، يواځې همدې ته دې په ليکنو کې پام وشي، سم دې وکارول شي يعنې تر... (پورې)، بل ډول کارونه يا استعمال يې ماته ناسمه برېښي، چې گران ژبپوهان دې هم ورته پوره پاملرنه وکړي، دا د ما سره هم مرسته ده او د دې مرستې د غوښتنې اجازه دې وي.

پرتله کونه

يوه د مخه اړيښه يادونه: زموږ ژبپ، هان،، پرتلنه،، ليکي، چې ناسمه ده، څه چې دا ،، پرتتل ،، نه دی، دا پرتله کول ده، نو لهدې امله پرتلهکونه او نه پرتلنه. که غواړو، چې دا دې لنډيز وي، نو د داسې لنډيزونو دې ځانونه ساتو، چې ناسم دي.

تر دې مخکې ... وبخښی دا ،، تر دې مخکې،، نه شته. تر ناسم دی او مخکې هم کليوالي ليکنود دی.

له دې د مخه ... په بخښنه دا هم پوره نه دي.

له دې څخه د مخه چې په دې موضوع پيل کوم، د اړتيا له مخې غواړم دا لاندي ستاسو مخ ته کيردم:

خوي نوم يا ستاينوم Adjektive .

مخ. په دې هکله مې ليکنه په تاند کې خوره شوې وه او دلته يې هم کتلې شې (خوي ويونه Adjektive

ستاينومونه به نوپه پښتو کې څنگه وي؟

يا دونه: زه په دې هکله ليکنه لرم، چې په هغې مې دا ستاينومونه د الماني انډول خوي نومونه بللي، چې وبه هڅيرم، هلته يې نور هم روښانه کړم.

مور په پښتو کې د دې له پاره د نورو ژبو په څير د ستاينې يا خوي جگونه نه لرو.

زموږ زيات ليکوالان، چې زه گورم، ډېر او خورا ډېر د دې له پاره ليکي.

بيلگه ۱: چټک، ډېر چټک، خورا چټک.

بیلگه ۲ : جگ، ډبرجگ، خورا جگ.

دا کړی شو نور هم وستایو، چې ولیکو، لا نور هم چټک، — ډبر —، — خورا — اونور.
 دا لار چې په ژبه کې نه لرو، کیدی شي، چې دا د یوه قرارداد له مخې د پوهانو له خوا
 ومنل شي او یا یوبل څه ورته پیدا کړي. داد قرارداد له لارې کیدی شي، خو هیله ده
 نورڅه سره پیدا نه کړو، چې بیا د قرارداد نوم پرې کیردو.
 دې ته دې په گډه فکر وشي، چې ستاینوم او خوینوم همغه څرگندوي او که څنگه؟
 دا چې زه دا خوي نوم وبولم، ناسم نه دی او که دا چگې دنه په ډبر او خورا سره هم وکړم،
 ناسم نه دی، د دې اجازه دي وي.

اوس راحم خپلو اري خبرو ته يعني پرتله کوني ته:

زموږ زیات یا نږدې ټول لیکونکي اولیکوالان ژبپوهان د شیانو یو بل سره پرتله کونه او
 په همدې ډول یې د پرتله کوني ستاینه یا خوي روښانونه په ،، تر،، کوي
 لومړی: زموږ لیکونکي په دې اند دي، چې پرتله کونه د ،، تر،، سره کیري. يعني
 سپین تر شین (هغې هغه، هغوي، تا، تاسو، ما، مور) (ډبر -، خورا -) بنکلی دی.
 دویم: په پیداېښتي ډول یې، چې زموږ هیوادوال په بیلابیلو ځایونو کې کاروي:
 هغه د ،، له ... څخه ،، سره پرتله کیري.
 پوښتنه: له دوي، تاسو... او ... څخه کوم بنکلی دی؟
 سپین له شین (هغې هغه، هغوي، تا، تاسو، ما، مور) څخه بنکلی (ډبر -، خورا -) دی.
 دریم: سپین (را، ور، در) څخه بنکلی (ډبر -، خورا -) دی.
 په پورته لیکنه کې دا د ،، ور څخه،، په ځای ځني لیکوالان کله کله ،، تر یا نوره ،، لیکي
 يعني:
 که پوښتنه وشي، چې له سپین او شین څخه کوم بنکلی دی اوسپین ور څخه بنکلی وي،
 نو وایو: سپین تر شین بنکلی دی. دلته ،، تر څخه،، نه وایو.
 تر د هغه مهال، ځای او یوه څه د پای په نڅښه کوني سره يعني ،، تر... پوري،، سره توپیر
 لري.
 گورو چې دا پورته ،، تر یا تري،، د ،، ور څخه،، په ځای راغلی.
 موخه: پرتله ونه د هغه ،، تر،، سره چې موخه ور څخه د ... پای وي، نه کیري، دا په دې
 مانا چې په لاندې کې ،، تر،،
 سپین تر (ما، هغه، تاسو او...) بنکلی (ډبر -، خورا -) بنکلی دی، ناسم
 دی یادونه: يعني دا ،، تر،، هغه اړیکوی نه دی، دا له یوڅه یا چا
 یا شي څخه بنکلی دی، چې زیات کسان یې لیکي: ترې بنکلی... چې دا تري هغه د ،،
 ور څخه ،، په موخه یا مانا دی او نه د ،، تر،، دا په دې مانا چې داتري د ،، تر،، سره څه
 گډ نه لري.

نسبت (دا عربي وی دی، چي دا مور يې هم کاروو، په شمېرپوهنه کې يې هم کاروو، په پښتو : ...ته،، سره سر خوري):
 مور په پښتو کې نسبت ته څه وايو؟ (څه ووايو سم نه دی، ځکه دا مور نه وايو، دا څه ورته ويلکيري، دی. له دي امله: څه وايو،دی).

دلته هم شيان سره پرتله کيري
 دا چي نسبت پښتو نه دی، نو کارونه يې کيدی شي له عربي څخه بل ډول وي، خومور يې هغه پښتو ډول سره کولی شو، ځکه په عربي خونه پوهيرو.
 په گڼونو کې لويوالی، کوچنيوالی او برابروالی سره پرتله کيري.
 زه به يې د شمېرپوهنې بېلگو څخه پيل وکړم:
 بېلگه:

۲ نسبت ۴ (ته) کوچني (دی) په کسانو يا شيانو کې، لويوالی، بنکلا، پلنوالی، ..

کسان يا شيان:

الف نسبت ب (ته) بنکلی (جگ، پلن، ...) دی.
 تناسب: گڼونو کې:

د دوه گڼونو پرتله کونه که دا سي وي، لکه د نور دوه گڼونو، نو وايو:
 ۲ نسبت ۴ متناسب ۳ نسبت ۶ ته
 يا يې انډول ۲ پر څلور برابر دي له ۳ پر ۶ سره

نسبت به نو په پښتو څه وي؟
 په گڼونو کې پرتله کونه:
 ۲ و ۵ ته کوچني دي

کسانو يا شيانو کې

سپين و شين ته بنکلی (جگ، ....) دی
 د ننگرهار انگور د کابل انگورو ته څواړه (تروه، ....) دي
 نوگورو، چي د عربي،، نسبت،، د پښتو،، و.ته،، سره انډول دی.

تناسب به نو په پښتو څه وي؟

۲ و ۴ ته داسي دي لکه ۳ و ۶ ته
 يعني ۲ پر څلورو برابر دي د ۳ پر ۶ سره.
 سپين و شين ته داسي جگ (بنکلی، ....) دی لکه برگ و خرته.
 په پورته کې نو تناسب د برابر په مانا دی

يا داسي هم وايو چي:

سپين و شين ته په جگوالي کي داسي خان نيسي، لکه برگ و خړ ته. گورو چي دلته تناسب ته د پښتو انډول، خان نيونه، کيدی شي.

که شمير پوهني ته پام وکړو، نومتناسب دبرابريه مانا راځي.

الف و به ته داسي جگ دی، لکه پ و ت ته

يا الف و ب ته (داسي) برابر جگ دی لکه پ و ت ته.

تناسب داسي هم لیکو.

$$a/b = c/d$$

پخوا موداسي هم لیکه: a:b::c:d

گومان مې دی انگرېزي کې يې اوس هم داسي لیکي.

لاس ته راوړنه: گورو، چي پرتله کونه د، تر،، سره نه کيږي.

بيا: سپين و شين ته بنکلی دي يا

سپين له شين څخه بنکلی دی.

ناسم: سپين تر شين بنکلی دي.

خو سمې پرتله کوني له پاره لیکو، چي : سپين له شين څخه بنکلی دی.

نو د، تر،، سره پرتله ونه شي کيدی، دا د، له ... څخه،، سره کيږي.

که څوک وپوښتي، چي شين بنکلی دی، که سپين؟: پای يادونه

بنکلی دی (ي) سپين تر :نو ځواب داسي هم ورکولی شو

مخه مو چي وويل ورڅخه بنکلی دی ی لکه دد دلته نو دا تر نه دی دا تري

په پورته کې مو .دي، تر،، او، تري،، دي په ليکنو پام وشي، چي سره بدل نه شي

وليدل، چي دا پرتلونه په، تر،، سره همغه،، د، تري،، سره بايد وي، چي دا يې

ورسره نه ده ليکل شوي

ادجکتيو يا خوي وی DasAdjektiv

(،، ورييات (lateinisch [nomen]) adiectivum, ad-iectivum nach altgriechisch epí-theton

شوی،،

په ژبپوهنه کې هغه ویدول دی، کوم چې د یوه څرگند شي یا یوه ذهني شي، یوې کیدني یا کرنې یا حالت او داسې نور جوړښت روښانه یا تشریح کوي.

ادجکتیو،،خویوی،، یا ،،ملوي،، هم بلل کیږي، په ښوونځي کې ،،څنگه،، وی (یو شی څنگه دی؟) هم بلل کیږي.

یادونه: زموږ ادیبان داخوې ستاینوم بولي چې د عربي د صفت اندول دی. په دې هکله دې ژبپوهان خپله پوهنه منځ ته راواچوي، چې کوم او ولې ښه یا سم دی.

خوی ویونه کیدی شي وکارولشي:

attributiv (auf ein **Substantiv** bezogen, z. B. der *schöne* Tag),

- اتریوتیو (یوه شي اړوند یا یوه شي ته یې نسبت وکړی، د بیلگې په توگه. ښکلي ورځ (

prädikativ (als Teil eines **Prädikats** mit **Kopula**; z. B: der Tag ist *schön*) oder

- پرېدیکاتیو (د یوه پرېدیکات برخه د کوپولا سره: د بیلگې په توگه: ورځ ښکلي ده) یا
- ادوربال **adverbial** (هغه ښکلي سندرې وایی)

د گرامر ټول د خبروڅه پوره غزېدلې وي، خو د اوس له پاره زه په دې لږڅه بسیا کوم. که ژوند وو، نو بیا به یې سم وغزوم، خو دا کار د ژبې مینه وال ښه کولی شي.

د الماني ژبې زیات خویونه کیدی شي جگ شي. دا تلنه کومپاراڅیون **Komparation** یا درجه بندی بلل کیږي.

موربه یې دا اوس همدا د ډېر اوخورا سره درجه جگه کړو.

Positiv: *schön* ښکلي

ډېر ښکلي .

Komparativ: *schöner*

خوړا بڼکلی *Superlativ: am schönsten*

داسې خوږونه هم شته، چې د هغوي د جگوني سره ستوی بدليري:

او موريي بيا په ډېر اوخوړا سره جگوو:

بڼه، ډېر بڼه ، خوړا بڼه; gut, besser, am besten

زيات ، ډېر زيات، لا زيات ، viel, mehr, am meisten.

دې ته ټول مينه رابولم، چې اندونه سره گډ کړي.

اوکه د نورو ژبو څخه يې هم گټه واخستله، نولا نوريه هم بڼه شي.

ځني خوږونه شته، چې په هغې دا جگيدنه نه شي راتللی:

تيک همغه يا مطلق خوږونه لکه بلاربه (ډېره بڅبنه دې وي، چې دا بې ادبي ونه گنی، که حامله وليکم هم همدا ده، خو عربي ده)، مړ اونور.

د رنگونو جگيدنه بيا شته لکه شين، تک شين، شين چک.

سپين، تکسپين، سپينچک او همداسې نور. د دې بلاربي سره يوه ټوکه راياده شوه، په ډېر هڅبنه بهدا دلته هم وليکم. زما د بنوونځيو ملگري دروېزه اخکزي د الماني پښتو دگشترې ليکلي، هغه د الماني يو وی شاپزې ته د پښتو مانا غول ليکل وو، چې دا يې اندول دی. يوه بل افغان ورته زنگ ووايه، چې دروېزه صيب دا د شاپزې مانا خو دې ډېره بې ادبه کړې. ده ورته وويل چې څه مې ليکلي وي، دې کس ورته بڼې رته په ځواب کې وويل چې: بولي.

ډاکتر ماخان ميري شينواری

ته ،، د پښتو ستاينو مونو درج،،

ليکنه ته، چې زه يې داسې لږ څيرم عبدالحق سلامزوی د دې سرليک لاندې درانه استاد ډېرو گرانو د پښتو پوهانو د پښتو استادانو او درنو ليکوالانو

.ډېر زورېزم، چې داسې ليکني کوم

باورپه لوي څښتن وکړی، چې زما هيڅ يوه ليکنه د چا سره د دښمنی له امله نه ده او بيا زه تاسو ته لوړه کوم، چې د ځان پالنې له امله هم نه ده او بيا مې دې لوړه وي، چې کلکسترگی انسان هم راته ځان نه برېښي او شعوري کلکسترگی نه يم، خو زه چې داسې

زه په نواستادانو ليکنې گورم، ډېر زور ډېر لیکني او په ځانگړې توگه د پوهنتون د در يواځني توگه، لکه چې په ټوله پښتني نړۍ کې ناروغه يم، چې ستاسو پوهنيزه لار سره زه بيا مې دې په لوي څښتن لوړه وي، چې دا څه ليکم زه هم په مخامخوالي کې پروت يم روغ بربښي او په هر صورت ما ته ځان زور ډېر او که ويې نه ليکم، نو هم زور ډېر تاسو هم په دې اند ياست، چې زه به روحي ناروغ نه يم، نو مرسته راسره وکړۍ او په

هرڅومره توند غږ چې وي او په هره سزا زما د کړنو له امله ماته کومه سزا ټاکي، لوړه مرسته وکړۍ درته کوم، چې زه به ورسره مخامخوالي ونه کړم، خو

زا په دې د بناغلي عبدالحق سلامزوي په ليکنه خپله ليکنه کوم، چې داسې ليکنه ځانله د سلامزي صيب اند نه دی

هر څوک چې ټولني ته يو څه وړاندي کوي، په تيره بيا د پوهنتون استادان، هغو غواړي راکړه او ورکړه ده دا يو څه نورو ته وښايي، نو د دې لپاره دی هم بايد يو څه زده کړي

څوک چې په پوهنيزه څانگو کې کار کوي، نو هغوي دې ته هم چمتو وي، چې د نورو گوتونو ځانيزي ونه گني

زما ډېره بدمرغي په دې کې ده، چې زه يواځې يم او له دې امله نو بايد په ناحق و اوسم، ته په گوته کړۍ، په دې خو د دې ناروغۍ ستاسو مرستې ته اړتيا لرم، چې زما ناروغي را کې به لوي څښتن تاسو ټولو ته اجر و نه درکړي

خوږې شوي په دې هکله هم زما ډېرې ليکنې د تاند په درنه پاڼه کې

يوه هيله مې دا ده، چې لکه څنگه چې زه ستاسو ليکنې را اخلم او خبرې پرې کوم، دلایل و هيله ده، چې زما ليکنې هم په دلایلو راوړم او ستاسو د ليکنو خونديونه په گوته کوم، د راته بېرته راوگرځوی

زه ډېر خوښ يم، د بناغلي سلامزوي صيب ليکنه کې يې انگرېزي او فارسي هم راوړي، نو ښې خبرې پرې کيدی شي

اجازه دې ويو چې زه دا ليکنې ټوټه کړم، د خونديوني د سمو ساتلو سره او بيا خبرې پرې اجازه دې دا هم وي، چې زه دا مور ستاينومونه بللي په خوي وی او يوه اخره ا وکړم

چې په پښتو خويوی بلل کيږي، هم ما ليکنه کړې Adjektiv وبولم
،، ما په پرتله کونه باندې يوه ليکنه کړې ، چې کتاب کې شته، دا به بياپه ياد راوړم، چې د

..... ۵۸ .....

تر،، سره په هيڅ ژبني لار پرتله کونه ناشوني ده او وبه گورو، چې دلته دا ،، تر،، د څه
په ځای راوړل شوی

البته بڼه، ډېر بڼه؛ خورا يا 《: مگر د استاد دوکتور اجمل بڼکلي په وينا،، لومړی الف
کې پټه پرتله ده يا ضمناً پرتله ده خو اصل کار يې د زښت بڼه په اصل کې صريحه نه بل
باندې جوړېدونکي عبارتونه (تر ټولو بڼه) او (تر) خو .يوه شي مبالغې توصيف دی
،، 《څرگنده پرتله لري

لومړي الف ته

ډېر منلی پوهاند ډاکټر بڼکلی زمونږ يو خورا وتلی پښتو پوه دی او زه يې ليکنې تل لولم،
زه ډېر زورېږم، چې څه د پوهاند صيب په ليکنه ليکم، خو نو څه .دي ډېرې په زړه پورې
وکړم.

ستايننومونه سره پرتله کيږي نه، ستايننومونه يا خويويونه جگيږي، چې مور په پښتو کې
ورته د نورو ژبو غوندې لار نه لرو، نو دا به په ډېر يا خورا يا زښت او يا يو بل څه کوو
ي، له دې امله بيا،، تر،، او ،، ترټولو،، ته هم اړتيا نه شته چې نو چې پرتله کونه نه کيږ
سره پرتله يې کړو او د ،، تر،، او ،، ترټولو،، په هکله مې د تاند په درنه خپرونه کې په
دې هکله هم ليکنې خورې شوي، خو دومره وايم،، ترټولو،، کومه ترې پوهېدنه نه
لارې هم د پرتلې له پاره هم نه دا ،، تر ،، او نه لري، چې د څه شي ترټولو او د ژبلار له
ترټولو،، کارول کيږي ،،

که د ليکونکي موخه د خويونو يا :په پيل کې په دې باندې بايد ټينگار وکړم، چې
ستايننومونوپرتله کول وي، خو دا ليکنه له يوه سره ناسمه ده، چې ستايننومونه نه سره
ي، په هره ژبه کې د اړونده لارې سره پرتله کيږي، ستايننومونه جگيږ
لومړی

بناغلی سلاموزوی صيب ليکي

له خبره په خپله د ستاینومونو ترمنځ پرتله ده، چې د انگرېزي يوڅپيزو ستاینومونو ب،، په په مت کېږي «ترين» او «تر» او د فارسي د «est» او «er» ترمنځ د دې ژبو کې که د

..... ۵۹ .....

پرتلني خبره نه وي، دا روستاري او يايي د دوه څپيزو او يا درې يا څلور څپيزو لپاره د کړولونه ورسره د مجردو کلمو په ډول نه کارول کېږي، «most» او «more» ،،، کوي بلکې د جملې د ننه مانا زېږوي او پرتله

لومړي ته

: يو

باور وکړی، چې زه خو د پورته غوندالي په موخه بڼه ونه پوهېدم، خو په هر :يو الف صورت دې پرتلي ته به راشو

ستاینومونه جگيري .ستاینومونه نه پرتله کيږي :يو ب

ه پرتله ستاینومونه سره نه پرتله کيږي دا په دې مانا چې ډېر يا لږې بڼکلا سره د :يو پ د دوه يا ډېرکسان ..نه شته (ناسم يي واحد) کيږي، ځکه د دې له پاره د کچولو يووالي سره د خويونو له مخې يا د خويونو په بنسټ پرتله کېدی شي، چې کوم يو يي يا دوه کسان سره .دې (-خورا ،-ډېر) منلی ، (-خورا ،-ډېر) دروند ، (-خورا ،-ډېر) بڼکلی يي کوم يو پلن دی، دا په دې مانا چې کسان سره پرتله کيږي، دروي او غواړي پوه ش هغوي د گډو خويونو له مخې سره پرتله کېدی شي

که ووايو، چې جگ له جگ سره پرتله کړه، نو دا موخوره ويينه نه ده، دا هيڅ نه وايي، د خو که ووايو، چې د دې انسان جگوالی د دې ونې سره پرتله کړه يا بڼه يي دا دوه شيان جگوالي له مخې سره پرتله کړی، دا کېدی شي، ځکه چې ونه هم چگوالی لري او انسان هم .

منځ کې،، کېدی ،، ترمنځ،، ناسم دی، ځکه چې ،، منځ،، او ،، تر،، اړيکويونه دي ،، :دوه په دې هم يوه ليکنه لرم .شي

دويم

:منلی سلامزوي صيب ليکي

لکه:

۱-Studying book is a good entertainment.

۲-Studying book is better entertainment than playing laddoo.

..... ۶۰ .....

۳-Studying book is the best entertainment.

په «تر وارو» او «ترگردو» يا «ترتولو» او «تر» په پښتو کې همدا پرتلنه د دلته همدا (۱) {معادل دی «تر» هم د پښتو د «than» د انگرېزي} کېږي مت
پاسنی بېلگه رااخلو

۱- مطالعه ښه بوختيا ده

۲- ښه بوختيا ده (يو ډول لوبه) مطالعه تر لږو

۳- يا؛ تر ټولو ښه بوختيا مطالعه ده. مطالعه تر ټولو ښه بوختيا ده

په دانگرېزي دا بېلگه

۱- Ahmad is a senior teacher.

۲- Ahmad is senior to Ali.

۲- Ahmad is the senior most teacher in the Kabul.

۱- استاد دی (ارشد) احمد لوی

۲- لوی دی (په درجه کې) احمد تر علي

۲- احمد په کابل کې تر ټولو لوی استاد دی

: دويم ته

هغه عربي هم ورسره غواړی، نو، نسبت ته، يا که... پښتو انډول، و to د يوه يادونه
... به ... يعني الف ته، يې انډول دی او نه بل څه او فارسي انډول يې هم، به، دي... و
ب...

په کابل کې چې څوک پوښتې پغمان لري دی، که لوگر نو نيسو چې ځواب دې : بېلگه يې
پغمان به لوگر نزديک است : يې

ر. ته نږدې د پغمان و لوگ : او پښتو يې

..... ۶۱ .....

دی او نه تر او په همدې د درې د ،، از ،، (څخه) .. د پښتو انډول له than د : ۱ الف
دا به په همدې غونډالو کې .،، دی او نه ،، تر (څخه) ... انډول پهبښتو کې هم ،، له
بانه شي روبند

پورې کې يواځې يوه پرتله کونه ده، هغه هم پوره ۳ تر ۱ په پورته کې خو له غربي : الف
ناسمه او دا نور خو يواځې د يوه څهخوي ښوول شوي، چې زه به يې بيا وژباړم او

تر ،، سره پرتله کونه نه شته او ،، دا ،، تر ټولو ،، خو هېڅ ترې پوهېدنه نه لري ،، : ب
ر ،، پرتله کونه هم وي، نو د څه شي تر ټولو؟ په دې هکله مې هم ليکنه شته، يعنې که ،، ت
چې گران لوستونکي يې د تاند درنه خپرونه کې کتلی شي

پورې انگرېزي په پښتو سمه ژباړه ۳ تر ۱ د لومړيو عربي گڼونو - پ

مخوالی او که تاسو ورته بل څه وايي، زه يې مخا - و خورا - ډېر) کتاب لوستل بڼه - ۱ ۱
بوښتيا ده (نه لرو، خو نه په ،، تر ،، او ،، تر ټولو ،، سره

يا به دا بوښتيا بڼه، ډېره بڼه، او يا خورا بڼه وي . گوري دلته څه شی سره پرتله کيږي نه
دلته د څه شيانو پرتله نه شته

ه. بوختيا د (- خورا ، - بڼه) څخه ډېره بڼه - (کولو) لډو لوبي (د) کتاب لوستل له - ۱ ۲

دلته دوه څه د بوختيا له مخې سره پرتله کيږي او له دې امله دا د خويوونو پرتله کونه نه
ده

کتاب لوستل خورا بڼه بوختياده - ۱ ۳

څخه ،، له لارې کيږي ... له .. په پورته کې پرتله کونه د

د انگرېزي بله بېلگه کې يې د انگرېزي په پښتو ژباړه - ت

پورې ۳ تر ۱ له عربي گڼونو

بنوونکی دی (- خورا ، - ډېر) احمد یو مشر - ۱ الف

دی (- خورا ، - ډېر) احمد و علي ته مشر - ۲ الف

بنوونکی دی (- مشر ، ډېر) احمد په کابل کې خورامشر - ۳ الف

..... ۶۲ .....

رتله کونه ده او بسپه - ۲ په پورته کې یواځې الف

څخه سره کيږي او په دویم کې پرتله کونه د ... کې پرتله کونه د له - ۱ گورو چې په الف ،ته، له لارې کيږي او نه د، تر ... و ،،

دریم

بناغلی سلامزوی صیب لیکي

نو دلته مور اړ نه یو چې بابیزه ځانونه ستړي کړو او ولیکو چې

ی احمد لوی استاد د - ۱

احمد تر علي ډېر لوی دی - ۲

احمد په کابل کې خورا لوی استاد دی - ۲

د فارسي بېلگو ته هم تم کېږو

احمد بزرگ است - ۱

بزرگتر است علي (نسبت به) احمد از - ۲

احمد بزرگترین خانه است - ۳

کې یې داسې وایو چې په پښتو

احمد مشر دی - ۱

احمد تر کریم مشر دی - ۲

کور تر ټولو مشر دی احمد د - ۳

په پیل کې څه لیکي، چې په موخه یې زه هم ښه پوه نه شوم، خو کلیوالي خبرې: دریم ته دي او ترې تېرېزم او له، نو دلته مور اړ نه یو چې بابېزه ځانونه ستړي کړو او څخه یې تر څېړنې لاندې نیسم، ولیکو چې

..... ۶۳ .....

په پورته کې یې،، از،، په تر ژباړلی او د،، بزرگترین په ځای یې،، تر ټولو، لیکلی دي ته مې پورته گوته نیولې، چې دواړه ناسم دي، خو داسې یوه یا څو د فارسي یا دری to د انگریزي څخه، اندول دی او دا... غوندې راورو او وپه گور، چې،، از،، د،، له اندول په فارسي کې،، به،، دی

احمد در صنف خود از محمود گرفته تا بهرام از هر کدام شان بزرگ است

پښتو یې که پورته دري مې ناسمه لیکلې وي، نو بخښنه غواړم او تاسو یې راته سمه کړی

مشر یا لوي دی احمد په ټولگي کې له محمود نيولي تر بهرام پوري له دوي هر يوه څخه

که پېرته کې د دري،، از،، ځای،، تر،، ولیکو نو دا به څنگه وېرېښي او بیا به نو د،، تا،، په ځای څه ولیکو یعنې که ولیکو، چې

.... احمد په خپل ټولگي کې تر محمود څخه نيولي تر بهرام پوري تر هر يوه څخه

نه هم د د،، از،، په څېر ولیکودا به ښه ونه وېرېښي، چې د،، تا،، ترې پوهېد

دلته د،، از،، اندول څه شی دی او د،، تا،، اندول څنگه په پښتو ژباړو؟ از کابل تا هرات څه شی دی؟

کهداسې وی نو بخښنه به کړی. دا لاندې لیکلي وو، خو گومان مې دی تکرار وي

:او دري سمې ژباړې دلته بیا د دویم انگریزي په پښتو: (؟) او دویم او دریم ته

۱- Ahmad is a senior teacher.

۲- Ahmad is senior to Ali.

۲- Ahmad is the senior most teacher in the Kabul.

پښتو ژباړه

۱- احمد مشر بنوونکی دی -

..... ۶۴ .....

۲ - احمد (خو اړین) نسبت) احمد -

۳ - احمد کابل کې خورا مشر بنوونکی دی -

(درې یا فارسي مي داسې غښتلي نه ده، خو دا راته ساده برېښي) د درې ژباړه

۱ - است (بزرگ) احمد معلم ارشد -

۲ - است (یا بزرگ) احمد به علی ارشد -

۳ - احمد بزرگترین معلم در کابل است -

ورو، چې دلته د لیکونکي د خوښي څه نه دي راغلي؟

د لیکني په پای کې یو څو اړین پېژندونه

پرتله کونه نو څه ته وايي؟

دوه کسان سره ودرې او : د دوه یا زیاتو شیانو د غوښتونو لوي یو د بل سره پرتله کونه وایي، خو سوچ دېر، خورا او که بل څه ورته ( ) غواړي پ، ه شي، چې کوم له بل څخه یا (لوي پلن، نیک، خوارپکښ او یا بنسکلی دی (بوچ نه ،، تر،، او همدا ډول،، ترتولو دوه یا څو کتابونه او یا یو بل څه سره پرتله کيږي داسې هم کېدی شي، چې د یوه لرگي دروندوالی خوي دی، چې . دروندالی د وسپني یا د یوه انسان یا یو بل څه سره پرتله کړي یان یې لري، نو د دې خوي له مخي دوه شیان سره پرتله کېدی شي دوه ش

positiv; komparativ; superlativ , خو یو یوه سره جگيږي، چې په الماني ورته یوه پوره لیکنه لرم Adjektiv په وایي

لاتين وی دی، چې پښتو مانا یې،، ورزیاتونه،، ده او په ژبپوهنه کې هغه ویډول: ادجکتیو دی، کوم چې د یوه روښانه شي، یوه ذهني شي، یوه مخ ته تگ یا همداسې پرمختگ یا یې نور هم د مخ ته تلو یا یوه حالت جوړښت څپرې

..... ۶۵ .....

ه ښوونځي کې څنگه وی هم بلل کيږي دا ادجکتیو خوي وی، ملوی او همداسې پ

زه دا په خپلو لیکنو کې خوي وی بولم

خویوی وی، چې شتون یا شته یا شی، یوه پېښه یا یو حالت د یوې ټاکلې: بل پېژند د بېلگې په توگه، رنگه، ښکلی او (نڅښې، د یوه ټاکلې خوي سره په نڅښه شوی، خویوی (نور

. هیله ده، چې ډېر مې نه وی زورولي. زه نور د دې لیکنې سره ستړی شوم

دا یادونه د لیکنې خونديونې سره سر او کار نه لري او که: په پای کې یوه اړینه یادونه لري یې؟ نه پوهیږم، خو ښه ده، چې پرې پوه شو

په دې لیکنه کې هم گورو، چې دا گڼل ټول په گڼونو شوي، دا په دې مانا، چې یو ډول ک څه په لیکي یا څه ترې زده کوي او راخلي، نو سړی په کې د برېښي، نو بیا چې څو د بېلگې او ښه لار یې داده، چې گڼل د بیلابیلو لارو وشي. ستونځو سره مخامخ کيږي وړاندیز په توگه کیدی شي لومړی دا گڼل په گڼونو وشي، د بل ځل او ځای له پاره دا گڼل ، ۱ ب او بیا خو نو نورې لارې هم شته لکه الف، په تورو ولیکو او د بیا له پاره په الف او نوره مو چې څنگه خوښه وي ۳ الف ، ۲ الف

Smakhan1946@gmail.com

ډاکتر ماخان میری شینواری

سلمه اونه سلنه:

زما دا ليکنې څوکاله پخوانۍ دي، خو خوښ شوم، چې اوس يې تاسوسره د درنې خپروني تاند له لارې تاسوسره شريکوم، چې څه غزېدلې دي. دا په دې هيله، چې يا ماته دليل ووايي، چې دا لار پرېږدم اويا تاسو دا درانه ليکوالان د خپلو ناسم بللو ويونوڅخه تيرشي.

ډېر درانه اسوشيتد پروفيسور ليوال صاحب!

هيله ده، چې زما سلا مونه او نيکي هيلي به ومنې. باور وکړه، چې هيڅ مي زړه نه غواړي ستا له ارزښته ډک وخت ونيسم، خو زما زړه غواړي دا زما ليکنې تاسو ته هم

..... ۶۶ .....

وښايم، په دې هيله، چې د وخت د پيداكيډو سره لږ پام ورته راوړوي، خو دومره بېره مي هم نه ده.

ما د اوبلن په هکله هغه وخت د پښتو نصاب ليکونکو سره هم خبرې وکړې، خو هغوي ته دا اوبلن - بي له کوم ژبنيزيا سم انديز دليله - ښه برېښيده.

د سلني په هکله هم داسې لږ څه.

مور له پيداېښته سلمه لرو او په پيداېښت کې گوتي وهل کله هم سمه لاس ته راوړنه نه لري.

دا د سلمې په ځای سلنه راوړنه کوم ژبپوهنيز او شميرپوهنيز بنسټ نه لري اونه يې هغه منځته راوړنکي کوم دليل ورکړی اونه يې ورکولی شو.

يو څه چې يو ځل ناسم ورځني شي، بيا يې سمول هم ډېر ستونځمن وي.

دا له لارې وتل زما - د يوه شميرپوهني لوستونکي - د پاره زورونه ده.

داسې وي بدلون چې منځ ته راغلي له ۱۷ کاله زيات نه کيږي او کوم يو ليکونکي رامنځ ته کړي، بي له دې چې په مانا او په پسي ناسمو راتلنو يې وپوهيږي. تر اوسه مور د داسې سلني سره مخامخ نه وو.

دا به نوڅنگه او چا يا دکومي رېښي خاوند منځ ته راوړي وي؟

دا چې داسې بلل زرخوريږي، هر مورويوژورنالست به دا کار کړی وي، چې داسې پښتو پوه اوپه ژبه کې ځانته نوبتگر به هم ځان ته وايي.

دې کس ممکن د ځان سره فکر کړی وي، چې یوڅه نوي را پیدا کړي، نو دا سلم ورته ښه نه دی برېښیدی او ویلي به یې یې، چې دا سلم خود صدم سره لږ خپلوي لري، نوراڅه دا سلن کړه. دا ناسمون یې په خلکو تپلی. خلک هم داسې یونوي څه زر راخلي بې له دې، چې په سم او ناسم کې یې فکر وکړي. ټولنه خوپه دې باور لري، چې ژورنالستان خورښتیا وایي او یوژورنالست چې څه وایي، نور باور پرې کوي.

دا کس هر وروپه شمیرپوهنه داسې لږ هم نه پوهیده، که نه دا کار به یې نه وی کړی.

..... ۶۷ .....

خبره نه اوږدوم لنډ دا سلنه د شمیرپوهنې په بنسټ څیرم.

د هر څه له مخه به دا ووايم او په دې لور به کار وکړم، چې ۱۰۰ همداسې یو گڼ دی، لکه ۱، ۲، ... ۱۰۵ اونور.

مورلرو: ۱، ۲، ... ۲۳، ... ۸۱، ۹۵، ...، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۱۵، ...

که د یوڅه څومره والی غواړو وښایو، نو لیکو:

دا په گڼونو یا شمیرپوهنیز داسې لیکو:

۱-م، ۲-م، .. ۲۳-م، ۱۰۰-م (دا ۱۰۰-ن نه شو لیکلی)، ۱۰۱-م اونور

په لیکنیز ډول یې داسې لیکو:

لومړی یا یوم، دوهم (که دوه وي، نو دوهم او که دوي وي، نو دویم)، ... درويشتم، ...، یو اتيایم، پنځه نویم، ..سلم (نه سلن)، یوسلو یوم، یوسلو پنځلسم اونور

له بلې لورې د گټې، گټې-گټې او په ۱۰۰ یا ۱۰۰۰ کې شمیرنه چې کوو، دا د ۶۸ یا د ۱۲۵ گڼونو سره هم کیږي، چې بیا یې په اته شپيتم او یا په یوسلو پینځه ویشتم کې شمیرنه بولو، خو دا سل دوه او زردري صفره لري، چې هره شمیرنه ورسره ساده کیږي، نو له دې امله دا شمیرنه د ۱۰۰ او ۱۰۰۰ سره کوو، بل دلیل نه لري.

داسې مخ ته ځو:

۱۰۰/۳۰ په دې مانا، چې دېرش په سلو، یانې ۳۰ په سلو وېشل شوي یا له سلو دېرش اخستل شوي.

که بانک په سلو کې پنځه گټه ورکوي، نود هغې له پاره هم لیکو: $100/5$ وایو پنځه په سلو کې

که کټه دېرش په سلو کې وي، نو بیا لیکو: $100/30$ او وایو دېرش په سلو کې.

که گټه په 65 کې 3 وي، نو لیکو: $65/3$ او وایو 3 په پنځه شپيته کې.

دا مور داسې هم وایو: پنځه سلمه، دېرش سلمه او 3 پنځ شپيته.

..... ۶۸ .....

که مور په پورته کې پنځه سلنه، دېرش سلنه وایو، نو بیا دېرش شپيته هم باید ووايو، دا په دې مانا، چې داسې د پيداېنټي ليکنو هغه پيداېنټي بڼه باید ټوله بدله کړو.

دا چې دا مې پوره زوروي، نورې بیلگې:

که ولرو:

$$100/30 = 10/3 = 3/1 \text{ اونږدې}$$

له بنې و کین لور ته باید ولولو: 30 سلنه برابر درې لسنه اونږدې برابر یو درینه.

او همداسې

$$100/23 = 1000/230 = 10/2 \text{ اونږدې}$$

نودلته هم باید دوه سوه دېرش زرنه برابر درویشته سلنه او نږدې برابر دوه لسنه ولولو.

او

$$121/37, 21/5, 8/3$$

په پورته کې هم باید بیا له کین و بنې لورته ولول: درې اتنه، پنځه یوویشته او اوه دېرش یو سل یووېشته.

دا په دې مانا، چې - لکه پورته مې چې گوته ورته ونيوله - که داسې نه وي، نو گرانو هیوادوالو باور وکړی، چې دا دېرش سلنه نه ده، دا دېرش سلمه ده، لکه دا نور هم - نه نه ده او -مه ده.

بیا: گورو، چې یو ناسم څه ژبې ته ساده ننوځي او ترې را وتل یې بیا پوره ستونځمن کار دی.

که مور هرڅه لیکو، باید په دلایلو او سم اند ودان وي، یعنې نوي څه. یو څه که زمور لپاره نابلد وي او پرې پوهیدنه باندې یې شک ولرو، هغه دې بیا نه کاروو. داسې ویل کیږي، چې داسې کارونه باید دولتي څلور دیوالی کې وشي، خو ...

پایونه: یا به ټول - مه په - نه اړوو او یا به د سلمې له پاره له سلني څخه - چې ډېره ناسمه، د پیدابښت سره تیري، توکلي، بی سم انده اوله لاري وتلی ده او په شنه زور مو منځ ته راوړي - تیریزو.

..... ۶۹ .....

دېرش سلمه او نه دېرش سلنه!

ستاسو له سرې سيني ډېره مننه او که هره او څومره نیغه گوتڅنډنه وي، په دې لار کې په مازره سوی مه کوی. زه تراوسه یواځې یم. ملگري مې شی او یا مې باوري کړی.

ډاکتر ماخان میری شینواری

،، تر ډېره برېده،، سوچ بوچ ناسم دی

گرانو لوستونکو!

که پوره زیر شو، نو دا ،، تر ډېره بریده،، زمور لیکوالان ډېر کاروي چې ما هم له دې امله ډېرې لیکنې ته اړباسي..

مور تل په ،، بریده،، د ،، بریده،، له امله په پوله برید کوو، پوله د برید برید گړځوو او برید یې پرېږدو. خو دا مو د خبرو موضوع نه ده، که پوله وي یا برید.

مور دې ،، تر ډېره بریده،، د ویونو یو په بل پسې لیکلو ته خپل پام را گړځوو، چې ایا داسې یعنې ،، تر ډېره بریده،، موخه په گوته کوي او که نه؟ یا شته او که نه؟

یو څوک چې د یو څه سرته رسولو لپاره هلي ځلي کوي، نو تر ممکنه یا شوني یا کیدونکي بریده یا تر پولي هڅیږي او نه تر ډېره بریده یا تر ډېرې پولي.

که یو څوک د یو څه سرته رسولو لپاره ډېر زیار باسي او ربرې وگالي، نو وايي، چې له بریده یا له پولې ډېر یا خوا او نه تر ډېره بریده. دا په خټه کې دده د توان پوله ده یا پوله باید وي.

لنډ: ،، ترپولې پورې،، یا هم ،، له پولې ډېر،، یا ،، له پولې لږ،، لرو (نه تر (په ،، تر،، به بیا غږیږو) پولې لږ). دلته موخه په تر کې نه ده، خو نه تر ډېرې پولې اونه له ډېرپولې شته.

لاس ته راوړنه: تر ډېره بریده یا تر ډېرې پولې نه شته ځکه، چې پوله یوه ده، نو څنگه ډېرشي.

تر پولې پورې یا د پټې د پولې پورې او...: دا شته.

..... 70 .....

ما د یوه ن ج په مضامینو کې دا لاندې ولوستل:

،، ... سیمه کې بدلونونه تر ډېره بریده د امریکا او غیر اسلامي متحدینو د ...،،.

او همداسې: ،، تر ډېره بریده داسې ډنډوره شوي...،،.

دلته خو ،، تر ډېره بریده،، ته اړتیا هم نه شته، خو که لیکونکی غواړي دا د ټینگار په توگه ولیکي، نو بې له تر،، او ،، بریده،، یواځې ډېر لکلی شي یا ډېر وخت یا ډېر ځله، ډېر واره، چې یو څه ترې پوهیدل کیږي او که بیا هم غواړي برید په کې ریشي، نو ،، له بریده ډېر،، یې بیا موخه ور دی.

او یا ،، او یا هم تر ډیره بریده سیاسي او اقتصادي ... ،،

سم یې لرو:

له بریده یا پولې ډېر.

له برید څخه خوا.

تر لرې پولې (پورې).

له پولې خوا (دلته گوره هم ،، تر پولې خوا،، نه لیکم)

تر دې نږدې پولې (پورې).

تر هغې لرې پولې

او داسې نور.

زيات كسان په دې اند دي، چې گوندي دا ،، ترډېره بريده،، خو په دري يا فارسي كې هم شته.

نه! داسې نه ده. په فارسي كې داسې نه وايي او زموږ ليكوالان يا ژبپوهان چې وايي، دا ناسمه ده.

زه داسې بڼه په فارسي نه پوهيږم، خودا له دري بڼه په انډول پښتو كولى شم.

په دري كې كه ووايي:

۱ - تا حد زيات

..... ۷۱ ..... ږ

۲ - از حد زياد

راځى د دې انډول په پښتو وليكو:

و ۱ - ته - زه په دې اند يم، چې گوندي دري ژبي به داسې نه وايي،، تا حد زيات،، او كه وواي هم،

نوموخه به يې دا وي چې : تا حد كوشيدم واين چند دفعه يا زياد.

كه موردا په پښتو انډول ليكو، نو،، تر برېد ډېر يا تربريد پورې ډېر ياني څوك تربريده پورې ډېر واره وهڅري، مگر نه ترډېره بريده (پورې).

شننه: يو كس بايد يو كار په ۲ ساعته كې پاى ته ورسوي (دا دوه ساعته برید دی)، خو هغه نه توانيږي اودى دا كار ډېر واره تر دوه ساعته كوي، دا په دې مانا چې دى تر برید پورې - چې دوه ساعته دى - دا كار د نورو دوه، دوه ساعته له پاره كوي، دا په دې مانا، چې تر بریده پورې ډېر هڅيري..

و ۲ - ته- له برید څخه ډېر.

شننه: يو كس د دوه ساعته د كار توان لري او هغه، چې درې ساعته كار وكړي، نو كار يې له برید څخه ډېر وكړ،

دا ۱ - تر برید پورې ډېر او

۲ - له برید (څخه) ډېر اودا سم هم دي

بیا : ترډېره بریده

په دري انډول: تا بسپار حد. دا گوره تا حد بسپار باندې نه شي اړول کیدی.

یادونه: ترډېرو بریدونو (پورې) شته. د هیواد تر ډېرو بریدونو پورې تللی یم.

همداسې: له ډېرو بریدونو (څخه) هم شته لکه له ډېرو برېدونو تیر شوم.

هیله ده چې روښانه کړې مې وي، چې تر ډېره بریده نه شته او همداسې له ډېره بریده.

له برید څخه ډېر شته، خو تر برید ډېر هم ناسم دی، ځکه چې که ،، تر،، نو هغه د مهال او... پای په گوته کوي.

..... ۷۲ .....

۲۰ . ۵ . ۲۰۱۹ داکتر ماخان میری شینو

غبرگون

که موږ د یوې بلي ژبې وی له پاره، چې موږ فکر کوو، په پښتو کې انډول وی ورته نه لرو او یو کره ټاکلی او د پیژند سره ښه روښانه وی یې په ځای کاروو، دا کله هم سم نه راځي. زموږ ډېر ادیبان به ووايي، چې له دې څخه خودا یا هغه موخه ده ، بیا هم ناسم دی. که په ځای یې همداسې یوبل وی هم راوړلی شی، نو هغه غوښتونې موخه به ترې (ورڅخه) واخستلی شو.

غواړم، چې د دې لیکنې په دې برخه کې یو وی (لغت) وڅیړم، چې د پښتو خپرونو کې د نورو ویونو په ځای ناسم او زیات کارول کيږي. زه په پښتو کې نوښت ښه بولم، خو دا نوم په دې حالت کې باید هغه ترې جوته کیدونې یا ترې د جوته کیدو موخه جوته کړي.

غبرگ په هندسه کې:

په هندسه کې دوه کرښې، چې څنګ په څنګ داسې وځغلي، چې سره غوڅي نه کړي او که غواړی، چې ناپای کې سره غوڅوي دا کرښې (خطونه) غبرګي بلل کيږي. موږ دا په نورو ژبو پارالل، یا موازي بللي.

غبرګونې:

که دوه کوچنيان د يوه مور ه په همغه (يو په بل پسې) وخت کې پيدا شي غبرگونی وي، چې په پارسي کې ورته دوگانه وايي . دا کيدی شي په پښتو کې دوه گوني ، درې گوني او داسی نور و بولو .

که چيرې څوک يو بل چا ته څه ووايي، نو دا وينا لوريزه وي (طرف لري) يو څه يا يو چا ته مخامخ وي، که بل څوک و غواړي، چې د دې خبرې په هکله څه وایي دا خبره به يا همغه لوريزه وي، چې وايو سپين د زير د خبرې په غبرگون کې وويل:

زير به يا د سپين خبرې سره غبرگ څه ويلي وي يانی همغه لوريزه به وي او يا به یی د ده خبره ور غبرگه کړي وي، چې غبرگه به وي، خو مخامخ لوريزه (په ضد يا که غواړی برعکس) .

..... ۷۳ ..... زير

که چيری په کوم کور کې پلار څه ووايي او د ده ځوي په دی اند نه وي او په مخامخ (ضد) یی څه ووايي نو دا مشر بيا دی کشر ته وایي، چې خبره مه راغبرگه وه .

که ووايو، چې د سپين د خبرې سره زير خبره غبره کړه، يانی دا غبرگه همغه لوريزه ده .

زه تراوسه په دې نه پوهيرم، غبرگون به هندارونه يا انعکاس وي او که د چا، څه يا د چا د خبرې په هکله به وي او که څنگه؟

که موخه ترې انعکاس وي، نو انعکاس اړين نه دی، چې غبرگ دې وي.

که د ،، غبرگون،، په ځای په ډېره بخښنه ،، گړنگون،، هم ووايو همدا به ترې و پوهيرو، چې څه له غبرگون پوهيرو.

مور لرو چې سپين د برگ د خبرو په هکله وويل:....، نو بيا غبرگون ته څه اړتيا ده.

زما په اند ژبې سره غبرگي پيدا دي او هغه څه چې په نورو ژبو کې څنگه کارولکيري، په پښتو کې هم همداسې ده، نوراځی، چې د ،، غبرگون،، په ځای په ،، هکله،، بسيا وکړو او يا اړوند حالت سره سم، چې په لاندې کې به یې لږ و غزوم بل وی وکاروو.

د لا نورې روښانه ونې له پاره لاندې پوښتنه ځوابوو:

ايا د غبرگون داسې کارونه، چې زموږ ژورنالستان یې کاروي اړينه ده او که نه؟

د بڼه لاس ته راوړني له پاره موردا د غبرگون کارونه په څو غونډالوکي روښانه کوو.

تکرار به ولري، خو د بڼه پوهیدلوله پاره بڼه دی، چي وښایودا د لیکوالانو یو ذوق او د ژبي ناسمون دی او که د ژبي اړتیا.

لومړی بیلگه:

ترمپ وویل، چي افغانستان کي د سولې له پاره باید لاري چاري وکتل شي.

د ژورنالستان لیکنه به وي:

..... ۷۴ ..... بزړن

غني د ترمپ د خبرو په غبرگونکي وویل، چي په افغانستان کي سوله اړینه ده.

یا غني د ترمپ د خبرو په غبرگونکي وویل، چي په افغانستان کي د سولې کيلي د پاکستان سره ده.

سم يي:

غني د ترمپ د خبروپه هکله وویل، چي .....

دويمه بیلگه:

ترمپ وویل، چي د افغانستان جگړه کي د پاکستان بنکیتيا باید له پامه ونه غورزول شي.

غني د ترمپ د خبرو په غبرگون کي وویل، چي د جگړي بنسټيز مسؤليت د پاکستان په غاړه دی.

سم يي:

یو: غني د ترمپ د خبروپه هکله وویل، چي .....

دوه: غني د ترمپ د خبرو په ملاتړ وویل، چي .....

درې: غني د ترمپ د خبروپه مخامخ یا مقابل وویل، چي .....

بیلگه: ،،وسلوالو طالبانو په دې اړه تر اوسه غبرگون نه دی بنوولی.،،

د غبرگون په ځای که داسې ولیکو: ،، دا چې په دې برید کې ولسي وگړو ته زیان رسیدلی او که نه چارواکو په دې اړه (په دې هکله، په دې باره (درې ده؟) لا تر اوسه څه نه دي ویلي.،،

دا پورته ویونه لرو، چې هغه بنسټیزه موخه روښانه کوي، نو دې غبرگون یا گړنگون او یا بل څه باندې ولې خپله ژبه تخریب کړو. بیا: په هر صورت دا د غبرگون وي کارونه په داسې غوندالو کې یا په دې موخه ناسم او سم ناسم دی.

..... ۷۵ .....

ډاکتر ماخان میری

شینواری

ایا مورن پیدایښتي پوهني پښتوکولی شو؟

مورن لا تر اوسه چې په پیدایښتي پوهنوکې پوهنیز څه لولو، هغه عربي دي. پوښتنه دا ده، چې ایا موردا پوهني په پښتو لیکلی شو، دا په دې مانا، چې ایا مورن د دې پوهنو پوهنیزو ویونو ته هم پښتو اندول لرو او دا پیدا کولی شو. دا نومونه پیدا کوو نه، خو پوښتنه دا ده، چې ددې له پاره نومونه په پښتو شته او که څنگه؟

دا پوښتنه به په هوځو اب کړو، ځکه چې هره ژبه د پوهنیزه کیدوتوان لري، خولومری باید ځان په هغه پوهنه پوه کړو او بیا په هغه وي، چې د باندني ژبه کې شته او پښتو اندول یې پیدا کوو.

په همدې ځای کې دې اجازه وي، ووايم، چې ما په شمیرپوهنه کې نږدې څلوېښت کتابونه په پښتو کړي، دا په دې مانا چې هغه مسلکي نومونه مي په اندول پښتو کړي، بي له ستونځو او همداسې مي په فزیک کې درې کتابونه ژباړلي، چې یوله هغود بنوونځي د کتابونوسرلیکونه دي، هغه فزیکي ویونه مي نه د ډکشنري په بڼه، خو په پښتومي د الماني ویونو ته اندول پیدا کړی یا میندلی

دا په پښتو یا د پښتو نومونوسره مو پوهنه هم ساده کيږي، چې دلته د یوڅو بیلگو سره ستاسو لنډ پام را اړوم. دا په ورزیاته کړم، چې ما هیڅ وخت نوم له ځانه نه دی پیدا کړی او اندول مي لټولی او پیدا کړی دی.

په دې هکله اوږدې خبرې نه کوم، لنډ يوڅو بيلگې له تاسو سره گډوم.

مشبوع به نوڅه و بولو؟

مشبوع داسې پيژند لري:

-- هغه محلول چې نور همغه څه په ځان کې نه شي حل کولى، مشبوع بلل کيږي.

مور وایو: يو څوک چې ډېر خوراک وکړي هم ورته وايي، چې مشبوع شوی اوميري، چې ډېر واينه و خوري. نو وايو چې مير ه تنده شوي .

..... ۷۶ .....

يو څوک چې نوره مری نه شي خورلی، خوموروي او همداسې نور ژوي مريږي.

کوچنيانو ته هم چې مور ډېر خواړه ورکړي، راگرځوي يې.

ځنې خواړه دي، چې سړی يا څوک بڼه په مريږي، نو وايو، چې دا خواړه مروونکي دي. گومان مې دی، چې د کلي خلک وايي مروخه دي، نه پوهيږم سم به وي او که څنگه، ځکه چې مروخه گومان مې دی هغې بڼې ته هم وايي، چې مير ه لري.

په همدې توگه مو محلول يا حل ،،اوبی،، بللی، نومشبوع ته به څه ووايو؟

لکه چې ژوي مريږي، خو همداسې يو اوبی هم مريږي.

مور نو پورته پيژند اوس په پښتو دا سي ليکو:

هغه اوبی چې نورڅه ځان کې نه شي اوبی کولى (دا گوره اوبه کولى نه بولو) مور وي.

مشبوع = مور

بيا وایم، چې دا بل ډول نه شي بلل کيدی، دا په دې مانا، چې نومونه به نه جوړوو، هغه خپل نومونه به رابرسيره کوو يا له کتلاندي څخه راباسو.

له شمير پوهني څخه يوه بيلگه:

ما خو نږدې ټوله شمير پوهنه په پښتو ليکلي، خو بيا به هم يوه بيلگه له تاسو سره گډه کړم:

دایره، چې د دایرې د منحنی یوه لږه برخه قوس بولو او وتر او قطر لرو او داسې نور.

په پښتو یې:

گردی (مورېي په هسکه مینه کې گردی بولو)، هغه وړه د گردی د کړي برخي ته،،
لینده،، وایو.

دایره = گردی

قوس = لینده

وتر : هغه کرښه ده، چې له گردی یوه توتې بیلوي، نو دا له دې امله توتې وونی (توتوونی)
بولو (بولوي نه، دا توتوونی دي).

..... 77 ..... ږږ

وتر = توتوونی

توتې یا چې قطعه ورته وایو: د گردی هغه هواره ده، چې د لیندې او توتوونی منځ کې
پرته ده.

قطعه = (گردی) توتې

نیمی: هغه کرښه چې گردی نیمې نو دا به نیمې نه وي؟

قطر = نیمې (اړین نه ده چې کرښه ورسره یاده کړو، پوهیږو چې دا کرښه ده).

گردی برخه یا قطاع (دا د قطاع نوم هم ډارونکی دی): دا د گردی برخه ده، چې د دوه
وړانگو او گردی لیندې منځ کې پرته ده.

قطاع = (گردی) برخه

وړانگه = شعاع

له فزیک څخه

سیم یا څه، چې برېښنا وړي، نو هغه هر ورو،، (برېښنا) وروني دي او له دې امله یې
برېښنا وروني یا لنډ وروني بولو

دا د بنوونځي د فزيک نږدې ستره برخه مي پښتو ته را اړولي. په دې هکله مي ليکنې په کتابتون. کوم کي کتلی شي.

دا د گرانو لوستونکو له پاره يو څه وړاندې کيږي، چې کتل او اندونه سره يو کول نه، سره نږدې کول يې زما هيله ده او نه بل څه.

نومونه يا ويونه بايد پيدا نه شي. هر څه چې په پيداېښتي توگه په بله ژبه کي شته، په پښتوکي هم شته.

دوه پوښتني دي:

لومړی: يو څه ته په پښتو نوم ايښول (دا به د خبرو وي)

دويم: د يوه څه په مانا ځان پوهول (دا بايد وي)

.....۷۸.....

نو که د دې ويونو مانا وليکويځني مخکتاب، نړيوال جال، ملفون، شمېروني، دا به اړيښ وي. دا چې څنگه يې وپولو، دا بايد په پام کي نيولشوي وي، چې تخريب په کي نه وي.

بيلگي:

۱ - مور په کورونو او کوټوکي يوجورښت لرو، چې برېښنا پرې روښانه کوو او مړه کوو. دا جورښت د يوه واړه اړمگوتي يا يوي تختي او يا د يوه څرخ په څير وي. دې ته انگرېزي سويچ، الماني شالتر وايي. ددې دنده داده، چې برېښنا وړوني يا سيمونه سره يوځای کوي اوبيلوي. د يوځای کيدوسره برېښنا په برېښنا وړونو يا سيمونوکي بهيږي اوڅراغ روښانه کيږي اود بيليدوسره برېښناگروپ مرکيږي. دا نو (برېښنا) تړونی بولو اودا نوم همداسي دی.

۲ - پورته موبرېښنا وړوني نوم وليدل، دا هکپک کيدونکی نوم نه دی، دا برېښنا له يوه ځايه بل ځای ته وړي، نو وړوني دي.

گورو، چې زموږ ژبه د پوهنيزه کيدو توان لري او هر ه رېښه په پښتو کيدی شي او هغه داسي، چې هرڅوک پرې ښه وپوهيږي.

زما اخرنې وړانديز دادی، چې نومونه به له ځانه نه جوړوو او يو کره پيژندل شوی وی به د بل کره پيژند لرنکي وي په ځای نه ځای په ځای کوو.

په نورو ژبو کې شته او پښتو اندول يې

ډاکټر ماخان ميري شينواری

په دې برخه کې ځنې ورځني ويونه، چې په نورو ژبو کې شته او مور يې لا تراوسه اندول نه دی پيدا کړي.

زه خو په دې اند نه يم، چې زه څه لیکم، هغه دې هر ورو سم وي، ځکه چې زه د همدومره ليکنې د فکرتوان لرم. زما په اند زه هڅيدلی يم، چې څه لیکم، په هغې يو بل سره پوهیږو. ژبې سوچه کيدی نه شي، خوزه هم هغه ويونه کاروم، چې تراوسه د پښتو د خوب تر کټ لاندې پراته وي، خو هغه ماته سم برېښي، ځکه داسې نه دي، لکه بهيدونکي، چې په پوره ناسمه توګه اوبلن وبولم او يا ستاندارد ته کچه ووايم.

.....۷۹.....

زما د ليکنو په هکله ستاسود کړنو او مخامخکړنو (دا بيا د دې وی يعنې ،،مخامخکړنو، د لومړي ځل له پاره کارونه ده، خو موخه ترې پوهيدل کيږي) هيله هم لرم.

زه ستاسو مخامخکړنو ته درناوی لرم او خپلې کړنې به ورسره هر ورو سموم.

لنډ: پيدا پښتې نومونو ته بايد په پښتوکي اندول ولرو اودا لرو، د لرو ځانګړنو سره:

زه نومونه نه جوړوم. زه کوم د بلې ژبې وی، چې کاروم، هغې ته په پښتو کې اندول لټوم او دا تل د زياتو پيدا پښتې ويونو له پاره لرو. زه نومونه نه پيدا کوم، زه هغه لرلي نومونه ګرانولوستونکو ته مخ ته ږدم.

ځنې ليکوالان وايي، چې دې د ... ژبې وی ... ته څه ووايو؟

دا بايد وڅيړو، چې هغه وی يې پيدا کړو، لکه، چې زموږ د ليک لوست ژبه کې زموږ مشرانود مایع له پاره خپل اندول نوم نه وو کارولی، نو دا يې ورته غوښتل پيدا کړي، خو اندول يې پيدانه کړی شو او ناسم اندول يې ورته وټاکه.

دا ولی؟

دا ځکه چې دوی دې ته فکر نه وو کړی او يا يې فکر نه شوکولی، چې مایع څه شی دی.

دوي دې ته پام نه دی کړی، چې مایع یو خوي دی او دا خوي د تنونو یا شیانو یوتولگی جوړوي یعنې ټول هغه څه ته مایع وایي، چې بهیږي، دا دی، بې له دې چې نورمخ ته ولاړ شو، د مایع انډول پښتو مو وکاراوه یعنې بیهدونکي.

پوهنیز نومونه:

په پوهنه کې نومونه – په ځانګړې توګه شمیرپوهنه او ځمکچپوهنه کې – یواځني دي یا یویواځني دي، دا په دې مانا چې هر نوم یوه او ټیک یوه څیره په ګوته کوي او هره څیره یو او ټیک یو نوم لري. نومونه څوک په خوښه – چې څه یې زړه غواړي - نه شي ټاکل.

بیلګه: مستطیل ته به نو په پښتوڅه ووايو؟
په مستطیل نه پوهیدم، نودابه په بله ژبه کې گورم. انګرېزي او الماني کې ورته rectangle and Rechteck وایي، نو له دې امله په پښتو کې – که دا سم وژباړو او دا

..... ۸۰ ..... ر.....

چې څیرې دي، نو له دې امله بنځینه نومونه دي – ،،ولارګوډی،، او یا کټمټ ،،ولارګونجی،، بلل کېږي، چې هرڅه ترې پوهیدل کېږي او بل نوم ورته نه ټاکل کېږي یا نه شي ټاکل کېدی. دا چې سخت، نابلد او یا بل څه ډول دی، دا کوم بندیز نه دی، دا همداسې دی اوبس.

ایا هغه څه چې په نورو ژبو کې شته زموږ په ژبه کې هم انډول لري؟
هو.

نو ولې موږ ځنو شیانو یا ویونو ته په پښتو کې نومونه نه لرو؟

دا ځکه چې موږ په نورو ژبو نه پوهیږو او یا مو پام ورته نشته یا یې له پامه غورځوو.

هغه نومونه اوڅویونه، چې په پښتو کې تراوسه ورته د چا نه وي پام شوی، نو زموږ پښتانه پیداېښتي ده، چې هغو ته نومونه پیداکړي، خو ستونځه په دې کې ده، چې دوي ورته نوم پیداکوي اودا سمه نه ده، ځکه چې په کې تیروځي.

د هر څه له پاره، چې په بله ژبه کې نوم یا وی (په پیداېښتي ډول) وي، نو په پښتو کې هم ورته انډول شته، خودا چې موږ په نورو ژبونه پوهیږو او یا زیات وخت دا نومونه له هغه

چاپښولکيږي، چې په کومه دبانډنۍ ژبه نه پوهيږي، چې له هغې څخه يې راواخلي اوکه غواړي، راوژباړي او يا لږتر لږه له هغه چا وپوښتي او خبرې ته يې غورکيږدي، چې په يوه دبانډنۍ ژبه پوهيږي.

زه يې دلته يوه بله بيلگه راوړم. يوه ورځ يوه ملگري را څخه و پوښتل، چې انعکاس ته به نوڅه ووايو او په همدې خبرو کې بيا د انگازې څخه خبرې شوي چې گوندي دا به بل څه وي او انگيزه بل څه او همداسې له هماغه وخته ازانگه هم منځ ته راغلي.

له دې امله زما دا لاندي ليکنه.

Reflexion انعکاس يا (بیرته) راگرځيدنه

انگيزه (ازانگه ، انگازه): زما په اند به دا ،، د ازانگې به موخه ترې هماغه د عربي ژبې انعکاس وي، چې په خلکو کې يې انعکاس ښه وي، يعنې دلته به انگيزه د انعکاس لپاره کارول شوي وي. دا ځکه وایم، چې داسې يو څه مي زمورد خورا درانه ليکوال

.....۸۱.....

ژورنالست، څيرونکي ښاغلي رفيع څخه اوريدلي (خداي(ج) دې وکړې چې دا مي ناسمي نه وي کړي او کومه ناسم پوهيدنه زما لخوا دلته نه وي رامنځ ته شوي، زه مخ له مخه د ښاغلي پوه څيرونکي رفيع صاحب څخه ډېره بخښنه غواړم ، په هر صورت زمور د خبرو اترو موخه دا ،، ازانگه، ده.

راځي، چې له هر څه د مخه (د هرڅه له مخه مي ليکلی وو، خو د دې ليکنې سره مي له هر څه د مخه کړ) په انعکاس ځانونه وپوهو، د زبپوهني او فزيکي لار(قانون) له مخې.

که مور له کوتې په رڼا ورځ راووځو، نود لمر وړانگې چې په رانه برېښنده شيانو ولويږي، هغه بيرته راگرځي اوسترگي موبړېښوي. مور هلته په کلي کې نه وايو، د لمرانعکاس يا رفلکشن مو سترگي راوبرېښولي، مور وايو، چې د لمر رڼا بيرته راوگزيده او زمور سترگي يې وبرېښولي. دا په دې مانا، چې دا رڼا په يو شي ، چې بيا روڼ برېښي لويږي اوبيا بيرته راگرځي. دا بيا په دې مانا چې مور نو د انعکاس او يا رفلکشن له پاره بيرته راگرځيدنه لرو، همداسې که غونډوسکه په ديوال وولو، هغه هم راگرځي، يا غرپه کوم ځای کې وکړو، چې هغه بيرته راگرځي. مور اوس دا تر څيړني (دا ،، تر،، مي دلته ناسم وليکه . سم يې د څيړني اونه تر څيړني) لاندي نيسو.

نو انعکاس د بیرته راگرځیدنې یا راگرځیدنې لپاره -چې انگریزي یا نوره هم ښه لاتین یې reflexion دی - کارول شوی.

ترهغې، چې زما فکر رسیږي د عربي وی یا لغات ،،انعکاس،، په پښتو کې د درې څه یا د درې ډولونو لپاره کارول شوی:

که یو څه په هنداره کې بیرته راگرځول کېږي یا راگرځول کېږي (دلته بیرته راگرځول او راگرځولو لپاره زما موخه همغه راگرځول یا راگرځیدل دي، مور ورسره بیرته وایو، خو زه یې اړین نه بولم. دا به راگرځول وپولو) داهم انعکاس بولو یا دی.

که په غره کې غږ وکړو او هغه بیرته واورو یعنې راوگرځي، دا هم انعکاس دی، همداسې که یو څه په ولس کې وشي، که ښه وي یا بد دا په خلکو کې خورېږي او له خلکو بیرته اورول یا اورپیل کېږي، چې دا هم انعکاس بلل شوی.

لنډ: انعکاس په هنداره کې، انعکاس په غره کې د یوه څه د غږ انعکاس په ولس کې د یوه څه یا یوې شوي وینا انعکاس.

..... ۸۲ .....

دا درې نومونې په ټولو ژبو کې په بیلو بیلو نومونو یادېږي. هغه څه چې هنداره کې بیرته راگرځي په الماني کې ورته ،،شپيگلونگ Die Spiegelung ،، وايي او دې نورو دوه وو ته اېښو یا اېکو (اکو) Echo وايي، چې لاتین دی مور په پښتو کې هم د اسي نومونې لرو.

د اخرو دوه وو لپاره انگازه یا انگیزه(؟) کاروو، چې له دې امله پخپله هغه د عربي انعکاس دی او ازانگې یا بل څه نومونې ته اړتیا نه شته او په غره کې د غږ خوریدا هم انگازه یا انگیزه ده، یعنې خورشوی، چې مور ورته انگی ویله او غږ به مو وکړ، چې انگی انگی یو غږ بل هم راوکره.

که په هنداره کې یو څه یا یوه څیره (بیرته) راگرځي، نو هغه څه باید ونومو، د عربي انعکاس په ځای. دا په هنداره کې یوه څیره چې (بیرته) راگرځي، وایو چې دا څیره هنداره کېږي. دا چې دا څیره هنداره کېږي، نو دا خو له هندارونې (هنداره کونې) بل څه نه دي، یعنې دا په هنداره یا اینه کې انعکاس هندارونه یا اینونه بولو (هغه ستاسو خوښه هنداره نوم مو ښه راځي یا پښتو دی او که اینه). یعنې دې انعکاس ته هندارونه یا اینونه وایو. دا د پښتو گرامر په بنسټ سم دی

نو گرانو لوستونکو!

گورو چې د ازانگه په پښتو کې کومه ترې بله پوهیدنه نه لري، یعنې ازانگه هم دا مور دلته بللې انگازه یا انگیزه (؟) ده، چې په خلکو کې خوریري، خو که غواړی، دا ازانگه وپولی هم خوبه مو، کیدی شي.

،،اپکو یا اېښو یا انگازه یا انگیزه منځ ته راځي، که د غږخپې داسې په زواک یا قوي وځنډیري، چې سړی دا غږ بیل بیل د اوریدلاس ته راوړني یا -نتیجې که غواړي د اوریدپایلي په توگه واخستلی یا احساس کړی شي. سره راټول یا سره یوځای شوي concentrate رفلکشنونه یا دا بیرته راگرځیدني(چې عربي کې ورته انعکاس وايي) شاید، زه په عربي نه پوهیږم)) د اکو یا انگازې یا انگیزې په څیر اوریدل کیري. د اکو وی یا لغات د یوناني **ἤχῶ** څخه راغلی یا رانیول شوی دی.،،

که دا په هلمند کې شوي غونډې غږ خلکو ته ورسیري، نو په خلکو کې خوریدا یې همداسې په پرلپسې ډول منځ ته راځي، چې دا هم همغه د غره په څیر خپله انگیزه په خلکو کې خوروي. له دې امله دا هم انگیزه یا انگازه ده او که ازانگه یې بولی، هم خوبه مو.

لنډ بیا:

.....۸۳.....

لومړی: په په هنداره کې د یوه څه بیرته راگرځیدنه هندارونه بولو او

دویم: په غره کې د غږ بیرته راگرځیدنه انگیزه، انگازه یا ازانگه بولو او بیا همداسې

دریم: د یوه سیاسي کس وینا، چې اغیز یې د خلکو له خوا بیرته راگرځي، هغه هم انگازه، انگیزه یا انگازه ده، خوماته یې انگیزه ښه برېښي.

ډاکتر ماخان میری شینواری

ستونځوبی

یو د پوهنتون پوهان را څخه وپوښتل، چې د ستونځوخل ته څه وايي؟

ما ورته وویل، چې ستونځوبی.

دا نوولې؟

اوس دې نړۍ په هر اړخيزه پوهنو کې دومره وده کړې، که څوک، چې څيرني کوي او په داسې پرمختللي ژبه وپوهيږي، نو د هر څه له پاره په پښتو کې هم هغه اړوند ويونه پيدا کولی شي.

لرو: ملگوبي، چې انگرېزي يې **salt solution** دی.

لنډ: زه به د خوي له مخې لکه پورته د ،، اوروبي،، په ځای، چې له اورغورځوني منځ ته راځي يا پايله ده، اوربهيډنه، اوربهيډونکي... وبولم. په مننه

محلول ملحي saltzlösung

حل solution،lösung

مخامخکړنه (عکس العمل):

دا مي همدا اوس فکر ته راغی، چې د يوچا د کړني سره چې څوک غواړي مخامخوالی وښايي، نو دا به هر ورو زما په اند مخامخکړنه وي.

..... ۸۴ .....

که غواړی، نو د همغه ،، عکس العمل،، سره پاتي کيږو.

جفت او طاق ته په پښتوڅه وايي؟

پوښتنه. ايا مور پښتو کې د جفت له پاره په دې ورځني ژبه کې انډول وی لرو او که نه؟

هو: هر هغه څه، چې دوه، دوه کيدی شي، هغې ته عربي جفت وايي، چې پښتو انډول يې جوړه دی.

لومړی:

ايوه يا بيوه چې څوک کوي او يو غويا (غوايي) ولري، نو جوړه ورته پيدا کوي. دا د غويانو جوړه ده، چې بيا سره دا جوړه ځغلي. څوک چې بوتان اخلي، نو د دباندنی اغيزو پرته به جوړه بوتان اخلي. او که په ټاکنو کې سره برابر ځغلي، نو همغه د بيوي او يا ايوي د غويانو په څير به دا يوه جوړه وي، چې دا جوړه بيا جوړه سره ځغلي. نه ليکو،

چي غبرگ سره ځغلي، ځکه چې که جوړه نه وي هم غبرگ کيدی شي او يا غبرگ دي، ځکه چې گډ ووتونه يا رايې به نه لري، چې يو بل غوڅ کړي.

که يوه نجلۍ او هلک داسي لږپه خوي کې سره نږدې وي، نو کيدی شي چې ووايو: دوي به يوه بڼه جوړه وي.

دويم:

د جوړه مخامخ څه بولو؟

عربي يې طاق دی، هغه چې جوړه نه وي يعنې ناجوره وي، نو گوروچې پښتو بلل يې ،، ناجوره،، دی.

راځوشمير پوهنی ته

گڼونه : هغه پيداېښتي گڼونه چې په دوه پوره وېشل کيږي، هغو ته جوړه گڼونه وايو او هغه پيداېښتي گڼونه، چې په دوه پوره نه وېشل کيږي، هغوي ته ناجوره گڼونه وايو. گوره زه ورسره دلته پوره نه لیکم، ځکه چې اړتيا ورته نه شته. پيداېښتي گڼونه چې په پيداېښتي گڼ

..... ۸۵ .....

وېشل کيږي او لاس ته راوړنه يې پيداېښتي گڼ وي، نو، پوره،، ته يې هر ورو اړتيا نه پېښيږي.

جوړه گڼونه: ۴ و ۱۶، ۲۸ ...

ناجوړه گڼونه: ۱۵، ۱۳، ۲۷ ....

په ورځني ژوند کې ، چې ورسره مخامخ کيږو

څنگه يې بولی؟

له الماني څخه ژباړه يې

۱ – پلني د ربر پټی، چې له ژوري سکاره راپورته کوي:

۲ - په مغازو کې چې تل گرځي اوشيان له يوه ځای څخه بل ځای ته وړي.

۱ - وړونپټی: يعنې يوڅه له کښته پورته وړي.

۲ - بهيدنپټی: دا تل روانه پټی ده، له دې امله بهيري يعنې بهيدنپټی.

په پښتو کې د زياتو ويونو له پاره اندول نه شته يا مور (زه) نه پرې پوهيرم لکه

معني:

د عربي ،،معنی،، له پاره مور پښتو نه لرو، نو که پښتو يي ،،مانا،، وليکو، دا به منو.

همداسې د قطب له پاره هم پښتو اندول نه شته.

داسې ويونه هم بايد چې څنگه وي خپلې ژبې ته راواخلو، لکه چې رانيولي مو دي، که ليکنودبي د ځنوله پاره بدل شي، دا په ټولو ژبو کې ورځنی دی.

د بلې ژبې هر څه يا هر وی له پاره، اندول لرو، خودا بايد پوهنيز ولټول شي.

..... ۸۶ .....

داسې خو ما فکر نه کاوه، چې شمير پوهنه دې داسې سمه په پښتو شي، خودا چې دا نومونه او ويونه ټول پيداېښتي دي، نوز مور ژبه هم دا ويونه لري اودا به يواځني وي، دا په دې مانا، چې هر شمير پوهنيز يا هندسي څه پښتو اندول هم لري.

خوباید په دې اند نه و اوسو، چې ژبه دې سوچه کړو. که زما ليکنې وگورئ، سمې په پښتو دي، خودا مور له پيداېښته لرو، نوي مې منځ ته څه نه دي راوړي اوداسې بايد ونه شي، ومو کتل، چې څوک په خپله خوښه يوڅه يا يو وی په پښتو کوي، په هغې کې ناسمونونه راځي.

گرانو هيوادوالو!

مورن پوهيرو، چې پښتو په دولتي څلورديوالي کې يوه ډيره پخوانی نوي، نردي شپيته کلنه ژبه ده، نو له دې امله يې علمي کول او د ځنو ويو په پښتو کول يا ورته پښتو پيدا کول هم ستونځمن دي. له يوې خوا مور چې څه زده کړي يعنې زموږ ټوله زده کړه هغه په پښتو نه ده او له بلې ژبې مو را اخستي او له بلې خوا په دا بله ژبه مو چې څه زده کړي، هغې

هم ډېر ويونو(لغات له عربي رانيولي)، چې مور يې له دې امله د ډبل ستونځو سره مخامخ کړي يو. زموږ دا نږدې شپيته کاله مخکښو په پښتو ليکونکو، څه له فارسي رانيولي، هغه په فارسي کې د عربي ويونه يې هم ورسره شايد (ياممکن) کټمټ رااڅستلي وي. بله پوښتنه دا هم ده، چې هغه عربي نومونه – چې مور يې د پښتو نومونو لپاره کاروو – ايا دا سم دي او که څنگه؟

دا هم بله پوښتنه ده، چې بايد پام ورته وشي.

د يو پوهنيز څه د ليکلو له پاره

له هرڅه لومړۍ مشوره: که هرڅوک يا ښه يې هر پښتون غواړي څه زده کړي اوڅه ورزده کړي، که دا پښتو ژبه هم وي، بايد د يوې وتلي دباندنۍ ژبې څخه د همدې موخو له پاره گټه واخلي، يعنې يوه د وتلو ژبوڅخه بايد ښه زده کړي.

په پوهنه اوپوهنيزوڅه ليکلو کې زما د مرستې ژبه الماني ده او داسې لږ انگرېزي، دا هم د الماني په مټه، دا په دې مانا چې د ليکلو له پاره مې وتونژبه (ترې ژباړې ژبه) الماني

..... ۸۷ .....

اوموڅه-ژبه(پرې ژباړې ژبه) پښتوده. دا هم بايدووایم، چې د الماني گرامرد پښتو د گرامرسره لږ سرلگوي او په ډېرڅه کې سره ورته-والی لري.

ژبه مو له جنجاله ډکه ده، ځکه چې نوې د پوهنې سره بلديري، نو هر اړخيزې ستونځې د بيلا بيلو مسلکي کسانو (په) منځ کې را منځ ته کوي. زموږ ژبې يواځې په ادبياتو کې دا سي دليلو وده کړي، هغه هم د پوڅه په لېکلو کې، خو د ژبې ليکنود اوليکنډول سره هلته هم ستونځې شته. په نورو بيلابيلو مسلکونو کې لا همداسې ده چې ده.

يوه د مخه يادونه: يو څه چې له بلې ژبې پښتو ته را اوړي يا د پښتود سمون له پاره يې بيلگي راوړو، دا په دې مانا نه ده، چې دا د بلې ژبې انډول دې زموږ د ژبې يانې پښتو له پاره باورونه لري.

دا به نوره هم ښه داسې ووايو، چې له نورو ژبو څخه په گټه اخستنه پښتو غني کوو(هر اړخيزه) اود نورو ژبو د ويونو(لغاتو) له پاره دپښتو انډول ځان ته جوتوو.

گوره داسې نه وایم، چې وی ورته پیداکوو، چې دا کار ناسم هم دی، یعنی وی نه پیداکوو، د دوي اندول پیدا کوو.

دا چې زموږ ژبه دودې لري پاتې شوي، نود ژبپوهنيزو ستونځو د هوارولو يا ستونځوبيو له پاره بيا د نورو پر مختللوژبوڅخه مرسته رانيولی شو يا اړين يو چې له نورو ژبو مرسته راوښيو.

ايا د پ له پاره د نورو ژبو څخه گټه اخستل كيدی شي؟

هرومرو. گورو، چې په هره ژبه کې د بلې ژبې اندول پ شته كيدی شي، چې په يوه ژبه کې زيات وي، خوبيا د هغوزياتو څو له پاره په بله ژبه کې يو پ شتون ولري، لکه د الماني aus; ab ; von... له پاره په پښتو کې يو پ شتون لري او هغه، له... څخه،، دی، خو دا کومه ستونځه نه ده.

يادونه: باوروکړی، چې دا ټول کار ما د،، تر،، په خپلوپولوکي د رابندولو له امله وکه، چې يواځې او يواځې د مهال، ځای او ...پاي په گوته کولوله پاره راځي اونوريې هر ځای کې راوړل ناسم دي اود ژبې د ټولولاروسره مخامخ.

تر : تر بل ای کې هم راځي. دلته هم په ډېر غونډالو کې ناسم راغلی

دا،، تر،، چې هرځای کې کارول شوی، هلته سم دی، چې هلته بل اړیکوی نه شي راتلی اوکه له،، تر،، څخه هلته بل اړیکوی ښه وو، نه، نه دا چې ښه وو، بلکه دا چې د

همغه اړیکوی ځای وو، راتلی شو، نوبيا هلته،، تر،، بايد لري شي او په همغه خپل ځای کې اټکړی ورته واچول شي.

زه چې د ژباړو سره سر او کار لرم، او همداسې د پښتو ليکوالانو ليکنې لولم، د يو لړ ستونځو سره د پرېپوزيشن يا اړیکويونو له امله لاس او گريوان يم. دا په الماني کې روښانه دي او پوهيږي چې څه په کوم ځای کې يا د څه سره راځي، چې مورن خارجيان هم داسې لري څه پرې پوهيدی شو. په پښتو کې دا کار داسې ښه نه دی سرته رسيدلی. که جملې لولو، نو تر مخه، تروروسته، ... وروسته تر هغه په مصر کې له...، تر پورې ترمنځ او داسې نور لولو، نو نه پوهيږو، چې دا،، تر،، داسې نور څه ټوليز(يونيورزل) شوي او که څنگه؟

داسې راته برېښي، چې د ،، تر،، وزر شوي او د ،، د،، ،، په،، ،، له... څخه، او داسې نورو ځای نيوي شوي.

زه د دې ليکنې سره غواړم، چې دا ،، تر،، په خپلو پولو کې رابند کړم او دا وزر يې پرې کړم، زما په اند د پوره دلایلو سره.

دا هيله، چې ژبپوهان او نور مينه وال به نه ځانله زما د پوهاوي له کبله هم د ما سره په دې کې مرسته وکړي.

غواړم د گرانو لوستونکو پام د لاندې ته راواړوم اوزما (زما په اند) سمون هم ورسره وليکم:

۱ - کارگيل: ،، د جگړې تر ټولو هسک ډگر هير شوي قربانيان ...،،

وراندیز: تر نه شته اونور يې ستاسو خوښه.

د جگړې له ټولو څخه د هسک ډگر هير شوي قربانيان يا

له ټولو څخه د هسک ډگر (د) جگړې هير شوي قربانيان

..... ۸۹ .....

له ټولو څخه هسک ډگر کې د جگړې هير شوي قربانيان

۲ - لولو او ناسم دی:

،، کابل کې تر ځمکې لاندې د اوبو کچه تر ۱۲ مترو لوړه شوي،،

سم يې:

کابل کې (د) ځمکې لاندې د اوبو سطحه يا هواره تر ۱۲ متره (پورې) لوړه شوي. ..

تر ۱۲ متره (پورې)،، سمه ده که ۱۲ متره د جگړې پوله وي، خوگورو چې داسې نه ده.

پرته له دې ناسم او داسې ليکل کيږي: ... له ۱۲ مترو (څخه) لوړه شوي.

تر نه شته يا يوځل شته او کچه نود سطحې په ځای نه شي راتللی. هر يو يې د ځان له پاره

خپل پيژند لري.

که غواړی، چې دا ،، کچه،، هر ورو راوړی، نو بيا به وليکي: د ځمکې لاندې د

اوبو سطحه، چې په کچه شوي، نو ....

۳ - په لاندې لیکنو کې ،، تر ،، ته پام وکړئ، چې ناسمون به په کې وي، که نه؟
 ---،، تر څو چې دخپل لویډلي پټکي غور نه وي.،، دلته ،، تر،، په ځای دی.
 --- وایم دپیسو تر څنګ یې تاریخي قیصې. وایم د پیسو څنګ کې یې ....
 --- دی تر هر چا دروند، ویاړلي او . دی له هر چا (څخه).....

--- یې تر ټولو لوی عامل وي. یې له ټولوڅخه ...
 --- تر سترګو کیږي. د سترګو کیږي.
 --- به تر قانوني تعقیب لاندې راشي. به د قانون.....

..پښتنوتر بل هر دښمن.. پښتنو له بل ...

.....ځان ونه پیژني تر دې به مو حال بد شي. .. له دې (څخه) ...

۴ - یوه لنډه لیکنبرخه اوڅومره ،، ناسم تر

،، :

،، په قطر کې د طالب او امریکایي استازو تر منځ د تازه مذاکراتو تر څنګ په کابل کې یو شمېر پخواني طالب چارواکي وایي، له سولې وړاندې باید د افغانستان ولسمشریزې ټاکنې ترسره نشي. خو افغان ولسمشر محمد اشرف غني پر وخت د ولسمشرۍ ټاکنو پر ترسره کېدو ټینګار کړی.،،

د لیکنې لومړۍ برخه:

..... ۹۰ ..... ږږ

،، په قطر کې د طالب او امریکایي استازو تر منځ د تازه مذاکراتو تر څنګ په کابل کې...،،

دا منځ اوڅنګ اړیکویونه دي او له دې د مخه اړیکوی نه شي راتللی. نولیکو:

... استازو منځ کې د تازه مذاکراتو څنګ کې په..

یادونه: گوری چې په منځ کې او همدا رنگه په څنګ کې هم نه لیکو، ځکه چې ،، په ،، اړیکوی دی او دلته منځ اوڅنګ هم اړیکویونه دي.

دویمه برخه یې:،،... باید د افغانستان ولسمشریزې ټاکنې ترسره نشي.،،

لیکو:..... د سره نه شي ...

دریمه برخه:،، ... د ولسمشرۍ ټاکنو پر ترسره کیدو ټینګار کړی،،

،، پر تر سره کیدو،، خونوره هم هکپکونکي برېښي.

لیکو:.... د ولسمشرۍ ټاکنو د سره کیدو باندې ټینګار کړی

یادونه: دا ،، ترمنځ،، ډېر راضي او له دې امله باید لږ یې څیرنه وغزول شي

که د یوې مېنې پوټکۍ وگورو او خوسا شوی وي او په اند یو، چې منځ به یې هم خوسا وي ، نو وایو چې دا مینه (له پوټکي) تر منځ (پورې) خوسا ده. او که مینه مو غوڅه کړه او منځ یې خوسا وو، نو وایو چې دا مینه په منځ کې (دلته ځکه ،، په منځ کې لیکو، چې دلته منځ ځای دی اونه اړیکوی) خوسا ده او نه تر منځ او یا یې منځ خوسا دی..

همداسې که دوه کسان سره جوړ نه وي او جگړه سره لري، نو وایو، چې د ... او ... منځ کې جگړه ده او نه په = یا تر منځ جگړه ده.

همداسې د الف او ب منځ کې مینه ده اونه ،، ترمنځ،،.

۵ - ،، او څیرني تر سره شوي او په تر سره شویو کارونو سترګې نه شو پټولی خو زه د دې ژبې د یو ویونکي او زده ،،

..... ۹۱ .....

لیکو: .... د سره شوي او د سره شویو کارونو باندې...، له بلې خوا خو پرته له دې ،، په تر ،، هم ناسم دی، ځکه ،، په ،، او ،، تر ،، دوه اړیکویونه دي. د دې لیکني د پایونې سره زما د ،، تر ،، په وړاندې موخه پوره شوه.

د ،، تر ،، د تیرې په وړاندې مې همدومره څه کولی شو، نوره ستاسو خوښه ده، چې مخه یې نیسی او که همداسې په تیري کې یې پرېږدی.

تاسو چې د هر چا هره یوه لیکنه ولولی، نو دا د ،، تر ،، د ناسمې کارونې سره به مخامخ وی، چې د نورو اړیکویونو ځای یې نیولی دی.

داسې لږ یادونه د ،، له ... څخه،،:

له پرون څخه ، له دې وخت څخه، له هر وخت څخه ، له بل هر وخت څخه ، له تا څخه،، له یوه څخه ، له ټولوڅخه ، له تیر وخت څخه، له اته بجو څخه، له جلال اباد څخه، له دې ځای څخه.....

لږنور هم ورسره مل:

،،ساینسپوهان وايي چې د سر کال د جولای په ۳۱ نېټه په گرینلنډ کې تر بل هر وخت تر ټولو زیاته واوره ویلي شوي ده.

دوی دا خبره د ثبت شویو معلوماتو پر اساس کوي.

سمون يې: لومړی: ناسم: تر بل هر وخت. سم: له بل هر وخت څخه.

دویم: ناسم: تر ټولو زیات واوره ویلي شوي. سم: دا ،، تر ،، خوله ورايه ناسم دی. تر ټولو زیاته واوره ویلي شوي. داسې سمه ترې پوهیدنه نه لري.،، تر ټولو زیاته،، څه نه وايي.

،، تر بل هر وخت تر ټولو زیاته واوره ویلي شوي ده.،، په ځای: له بل هر وخت څخه زیاته... یا له ټولو تیرو وختونو څخه زیاته...

،، په یاده ورځ تر ۱۰ ملیون ټنه زیاته واوره ویلي شوي ده. تر دې پخوا هیڅکله داسې نه دي شوي چې په ۲۴ ساعتونو کې دې ۱۰ ملیون ټنه واوره ویلي شي.،،

د ،، تر ۱۰ ملیونه ټنه زیاته...،، په ځای: له ۱۰ ملیونه ټنه څخه زیاته...

..... ۹۲ .....

،، تر دې پخوا،،، په ځای: له دې څخه پخوا یا دمخه...

دا دي لا بله: ،، تر سراوي،،، او ټاکنيز بنسټونه د رڼو ټاکنو تر سراوي ته لاره خلاصه

کړي،، او ټاکنيز بنسټونه د رڼو ټاکنو د سرته رسولو ته لاره خلاصه کړ

دې ته هم پام وکړی:

،، د امریکا او طالبانو ترمنځ د سولې هر راز موافقه باید تر لاسلیکېدو مخکې...،،
،، خو گراهام د ولسمشر ټرمپ او د ده د حکومت د جگپوړو چارواکو تر غونډې مخکې
پر خپله ټویټر پاڼه لیکلي...،،
،، ..... و د افغان حکومت او طالبانو ترمنځ د «بین الافغاني» مذاکراتو.....

او د شلمې پېړۍ تر دویمې نیمایي وروسته په اوومه یا د څوارلسمې لمريزې پېړۍ په شپږمه لسيزه کې پیلېږي.

پراوونو ووبشو؛ خو تر جگړو وروسته ،،

بيا تکرار اخرنی یادونه:

،، تر،، پرته له دې، چې د مهال، خای، نوم او یا بل څه پای نه بنایي، یعنی پورې ورسره نه شي راتللی، ناسم کارول شوی.

بله ناسمه کارونه راته روښانه کيږي، چې په خای يې بل اړیکوی راتللی شي. دا ناسمه کارونه ان، چې زمونږ نالوستي پښتانه هم کوي. فکر ورته وکړی او دا ناسمون تراوسه (پورې) بس دی.

لوي څښتن مو دې په ټولو پوهنو کې بريالي لري.

پام: هره لیکنه که لولی، پام وکړی چې څومره واره دا ،، تر ،، د نورو اړیکویونو خای بیخایه نیسي.

Smakhan1946@gmail.com

..... ۹۳ .....

ډاکتر ماخان میری شینواری

د ،، تر،، وزر شوي.

،، تر،، ته دسر خبرې

که په یوه هیواد کې یوزورواکی هرڅه له نورو نیسي، نو هغه ټولنه ورسره هر وروستونځي لري. په ژبه کې هم دا حال دی. د ،، تر،، اړیکوی، د نورو زیاتو اړیکویونو خای نیولی، نو له دې امله یې ژبه داسې لږ څه بدرنگه کړې، چې غواړم دا اندېښنه د نورو گرانو هیوادوالوسره گډه کړم.

زه د تاسوسره څو غونډالي گډوم او و به گورو، چې دې ،، تر،، څنگه د نورو اړیکویونو خای نیولی او نورو اړیکویونو ته خای نه پرېږدي.

بيا يې لنډ پیژند ته: ترد مهال، خای او یا یوبل څه پای په گوته کوي.

بیلگې: اړیکوي ته

۱ - له تورخم څخه تر جلالاباد پورې. یا تر جلال اباد پورې،

۲ - تر لسو بجو پورې. یا له اته بجو تر لسو بجو پورې

۳ - ... ټول دې راشي تر سپين پورې.

ترنوی ته:

۴ - سپين کوټه کې يا ميلستون کې ناست وو، ترڅو ميلمانه کورونو ته ولاړل.

يادونه: له هر څه د مخه يوه يادونه اړينه بولم او هغه دا چې که په يوه ځای کې يو اړيکوی راځي، نو همغه يو اړيکوی دی، دا سې نه شو ویلی يا دا نه شي کيدی، چې دلته دا راځي او دا هم راځي. دوه بيلابيل اړيکويونه د يوې موخې يا يوې اړيکې له پاره نه شي راتللی. هر اړيکوی ټاکلی دکارولوډول او دود لري، يواړيکوی د بل اړيکوي ځای بايد ونه نيسي او همداسې يو اړيکوی د بل اړيکوي د مخه يا وروسته نه شي راتللی.

دا ،، تر،، چې هرځای کې کارول شوی، هلته سم دی، چې هلته بل اړيکوی نه شي راتلی او که له ،، تر،، څخه هلته بل اړيکوی بڼه وو، نه، نه دا چې بڼه وو، بلکه دا چې د همغه اړيکوی ځای وو، راتلی شو، نو بيا هلته ،، تر،، بايد لري شي او په همغه خپل ځای کې اټکړی ورته واچول شي.

زه چې د ژباړو سره سر او کار لرم، او همداسې د پښتو ليکوالانو ليکنې لولم، د يو لړ ستونځو سره د پرېپوزيشن يا اړيکويونو له امله لاس او گريوان يم. دا په الماني کې روښانه دي او پوهيږي چې څه په کوم ځای کې يا د څه سره راځي، چې مورن خارجيان هم داسې لږ څه پرې پوهيدی شو. په پښتو کې دا کار داسې بڼه نه دی سرته رسيدلی. که جملې لولو، نو تر مخه، تر وروسته، ... وروسته تر هغه په

..... ۹۴ .....

مصر کې له...، تر پوري ترمنځ او داسې نور لولو، نو نه پوهيږو، چې دا ،، تر ،، داسې نور څه ټوليز (يونيورزل) شوي او که څنگه؟

داسې راته برېښي، چې د ،، تر،، وزير شوي او د ،، د،، ،، په،، ،، له... څخه، او داسې نورو ځای نيوی شوی.

زه د دې ليکنې سره غواړم، چې دا ،، تر،، په خپلو پولو کې رابند کړم او دا وزير يې پرې کړم، زما په اند د پوره دلایلو سره.

دا هيله، چې ژبپوهان او نور مينه وال به نه ځانله زما د پوهاوي له کبله هم د ما سره په دې کې مرسته وکړي.

غواړم د گرانو لوستونکو پام د لاندې ته راواړوم اوزما (زما په اند) سمون هم ورسره وليکم:

۱ - کارگیل: «د جگړې تر ټولو هسک ډگر هیر شوي قربانيان ...»،

وراندیز: تر نه شته اونور یې ستاسو خوښه.

د جگړې له ټولو څخه د هسک ډگر هیر شوي قربانيان یا

له ټولو څخه د هسک ډگر (د) جگړې هیر شوي قربانيان

له ټولو څخه هسک ډگر کې د جگړې هیر شوي قربانيان

۲ - لولو او ناسم دی:

«کابل کې تر ځمکې لاندې د اوبو کچه تر ۱۲ مترو لوړه شوي»،

سم یې:

کابل کې (د) ځمکې لاندې د اوبو سطحه یا هواره تر ۱۲ متره (پورې) لوړه شوې. .. تر ۱۲ متره (پورې)، سمه ده که ۱۲ متره د جگړېدو پوله وي، خوگورو چې داسې نه ده. پرته له دې ناسم او داسې لیکل کېږي: ... له ۱۲ مترو (څخه) لوړه شوې. تر نه شته یا یوځل شته او کچه نود سطحې په ځای نه شي راتللی. هر یو یې د ځان له پاره خپل پیژند لري.

..... ۹۵ .....

که غواړئ، چې دا ،، کچه،، هر ورو راوړئ، نو بیا به ولیکئ: د ځمکې لاندې د اوبو سطحه، چې په کچه شوې، نو ....

۳ - په لاندې لیکنو کې ،، تر ،، ته پام وکړئ، چې ناسمون به په کې وي، که نه؟
---، تر څو چې دخپل لویډلي پټکي غور نه وي.،، دلته ،، تر،، په ځای دی.
--- وایم دپیسو تر څنگ یې تاریخي قیصې. وایم د پیسو څنگ کې یې ....
--- دی تر هر چا دروند، ویاړلي او . دی له هر چا (څخه).....

--- یې تر ټولو لوی عامل وي. یې له ټولو څخه ...

--- تر سترگو کېږي. د سترگو کېږي.

--- به تر قانوني تعقیب لاندې راشي. به د قانون.....

..پښتنوتر بل هر دښمن.. پښتنو له بل ...

.....ځان ونه پیژني تر دې به مو حال بد شي. .. له دې (څخه) ...

۴ - يوه لنډه ليکنبرخه اوڅومره ،، ناسم تر

،، :

،، په قطر کې د طالب او امریکایي استازو تر منځ د تازه مذاکراتو تر څنگ په کابل کې یو شمېر پخواني طالب چارواکي وايي، له سولې وړاندې باید د افغانستان ولسمشریزې ټاکنې ترسره نشي. خو افغان ولسمشر محمد اشرف غني پر وخت د ولسمشرۍ ټاکنو پر ترسره کېدو ټینګار کړی.،،

د لیکنې لومړۍ برخه:

،، په قطر کې د طالب او امریکایي استازو تر منځ د تازه مذاکراتو تر څنگ په کابل کې...،،

دا منځ اوڅنگ اړیکو یونه دي او له دې د مخه اړیکوی نه شي راتللی. نولیکو:

... استازو منځ کې د تازه مذاکراتو څنگ کې په...،،

یادونه: گوری چې په منځ کې او همدا رنگه په څنگ کې هم نه لیکو، ځکه چې ،، په ،، اړیکوی دی او دلته منځ اوڅنگ هم ریکویونه دي.

دویمه برخه یې:،،... باید د افغانستان ولسمشریزې ټاکنې ترسره نشي.،،

..... ۹۶ .....

لیکو:..... د سره نه شي ...،،

دریمه برخه:،،... د ولسمشرۍ ټاکنو پر ترسره کېدو ټینګار کړی،،

،، پر تر سره کېدو،، خونوره هم هکپکونکي برېښي.

لیکو:.... د ولسمشرۍ ټاکنو د سره کېدو باندې ټینګار کړی

یادونه: دا ،، تر منځ،، ډېر راځي او له دې امله باید لږ یې څیرنه وغزول شي

که د یوې مېنې پوټکي وگورو او خوسا شوی وي او په اند یو، چې منځ به یې هم خوسا وي ، نو وایو چې دا مېنه (له پوټکي) تر منځ (پورې) خوسا ده. او که مېنه مو غوڅه کړه او منځ یې خوسا وو، نو وایو چې دا مېنه په منځ کې (دلته ځکه ،، په منځ کې لیکو، چې دلته منځ ځای دی اونه اړیکوی) خوسا ده او نه تر منځ او یا یې منځ خوسا دی..

همداسي که دوه کسان سره جوړ نه وي او جگړه سره لري، نو وايو، چې د ... او ... منځ کې جگړه ده او نه په = يا تر منځ جگړه ده.

همداسي د الف او ب منځ کې مينه ده اونه ،،ترمنځ،،.

۵ - ،، او څيرني تر سره شوي او په تر سره شويو کارونو سترگي نه شو پټولی خو زه د دې ژبي د يو ويونکي او زده ،،

ليکو: ...د سره شوي او د سره شويو کارونوباندې...، له بلې خوا خو پرته له دې ،،په تر،، هم ناسم دی، خکه ،،په ،، او ،، تر ،،دوه اړيکويونه دي.
د دې ليکنې د پايونې سره زما د ،، تر ،، په وړاندې موخه پوره شوه.

د ،، تر ،، د تيري په وړاندې مي همدومره څه کولی شو، نوره ستاسو خوښه ده، چې مخه يې نيسي او که همداسي په تيري کې يې پرېږدی.

تاسو چې د هرچا هره يوه ليکنه ولولی، نو دا د ،، تر،، د ناسمي کارونې سره به مخامخ وي، چې د نورو اړيکويونو ځای يې نيولی دی.

داسي لږ يادونه د ،،له ... څخه،،:

..... ۹۷ .....

له پرون څخه ،له دې وخت څخه، له هر وخت څخه ، له بل هر وخت څخه ، له تا څخه،،
له يوه څخه ، له ټولوڅخه ، له تير وخت څخه، له اته بجو څخه، له جلال اباد
څخه، له دې ځای څخه.....

لږنور هم ورسره مل:

،،سايښپوهان وايي چې د سپر کال د جولای په ۳۱ نيټه په گرینلنډ کې تر بل هر وخت تر ټولو زياته واوره ويلي شوي ده.

دوی دا خبره د ثبت شويو معلوماتو پر اساس کوي.

سمون يې: لومړی: ناسم: تر بل هر وخت. سم: له بل هر وخت څخه.

دويم: ناسم: تر ټولو زيات واوره ويلي شوي. سم: دا ،، تر ،، خوله ورايه ناسم دی. تر ټولوزياته واوره ويلي شوي. داسي سمه ترې پوهيدنه نه لري،، تر ټولوزياته، څه نه وايي.

«، تر بل هر وخت تر ټولو زیاته واره ویلي شوي ده.» په ځای: له بل هر وخت څخه زیاته... یا له ټولو تیرو وختونو څخه زیاته...

«په یاده ورځ تر ۱۰ ملیون ټنه زیاته واره ویلي شوي ده. تر دې پخوا هیڅکله داسې نه دي شوي چې په ۲۴ ساعتونو کې دې ۱۰ ملیون ټنه واره ویلي شي.»

د، تر ۱۰ ملیونه ټنه زیاته...، په ځای: له ۱۰ ملیونه ټنه څخه زیاته...

«تر دې پخوا، په ځای: له دې څخه پخوا یا دمخه...

دا دې لا بله: «تر سراوي،»: «او ټاکنیز بنسټونه د رڼو ټاکنو تر سراوي ته لاره

خلاصه کړي.»

او ټاکنیز بنسټونه د رڼو ټاکنو د سرته رسولو ته لاره خلاصه کړي

دې ته هم پام وکړی:

..... ۹۸ .....

«د امریکا او طالبانو ترمنځ د سولې هر راز موافقه باید تر لاسلیکېدو مخکې...»،
«خو گراهام د ولسمشر ترمپ او د ده د حکومت د جگپورو چارواکو تر غونډې مخکې
پر خپله تویتزپاڼه لیکلي...»،
«..... و د افغان حکومت او طالبانو ترمنځ د «بین الافغاني» مذاکراتو.....»

او د شلمې پېړۍ تر دویمې نیمایي وروسته په اوومه یا د څوارلسمې لمړیزې پېړۍ په
شپږمه لسيزه کې پیلېږي.

پراوونو ووېشو؛ خو تر جگړو وروسته،»

بیا تکرار اخرنۍ یادونه:

«تر، پرته له دې، چې د مهال، ځای، نوم او یا بل څه پای نه بنایي، یعنی پورې ورسره
نه شي راتللی، ناسم کارول شوی.

بله ناسمه کارونه راته روښانه کړي، چې په ځای یې بل اړیکوی راتللی شي. دا ناسمه
کارونه ان، چې زموږ نالوستي پښتانه هم کوي. فکر ورته وکړی او دا ناسمون تراوسه
(پورې) بس دی.

لوي څښتن مو دې په ټولو پوهنو کې بريالي لري.
پام: هر ه لیکنه که لولی، پام وکړی چې څومره واره دا ،، تر ،، د نورو اړیکو یونو ځای
بیځایه نیسي.

Smakhan1946@gmail.com

ډاکتر ماخان میری شینواری

منځ(کې)، دمخه، څنگ کې او شاته

۸۷

یادونه دې د مخه وي: دا پورته ویونه په دوه گونو تری پوهېدنو سره لرو، چې په ځنو
ژبو کې داسې نه ده.

مورن په دې برخه کې یو په بل پسې درې اړیکو یونه څیرو:
لومړی: منځ او منځ. دویم: مخ یا د مخه او مخته دریم: څنگ ته

لومړی: منځ او منځ

۹۹

مورن په پښتو کې دوه منځ لرو، چې دا یو یې منځتکي نوم دی، چې انډول لنډیز یې منځ دی
او تل منځ لیکل کیري او دا بل منځ یې اړیکوی دی.

منځ (کې) Zwischen, between :

یوه ورځ په م ک کې د منځ او مینځ په سر څه خبرې وي. زه هم په کې هکپک شوم، چې
دا اوس مینځ دی او که منځ؟

مورن ورته په شینوارو کې مینځ وایو، خوما زیات منځ لیکلی، چې کومان مې دي، له پخوا
څخه ورسره ډېر بلدیم.

منځ (کې) Zwischen, between :

دا پوستپوزېشن، اوستربل یا پسې ځاینیوی دی، چې زه یې اړیکو یونه بولم . په نورو
ژبو کې (انگرېزي.المانی) مخ ځای نیوی (پري پوزېشن) دی.

۱ - د یو چا، یوه شي شتون، چې د یوې د دوه پولو رابندي په نڅښه شوي فضا په گوته
کوي.

، هغه هلته د خپل پلار او خپل ورور منځ کې ولاړ دی،، دا یوه بنده فضا ده ددوه کسانو منځ کې
 ۲ – له دوه رابندوټکو دننه له یوڅه (څخه) ، د کورونو منځ کې واټن، د ټکو ،، او ب،، یوه غزونه په گوته کوي.
 دا منځ هغه هندسي یا جغرافيوي منځ یا منځکې نه دی

بیا يې مانا:

۱ – دواړو یا ډېرو خواو ته داسې په نامه شيانو یا کسانو لړل.

۱ الف – د داتیسره، ځای اړوند: د یوه ځای تشریح، یوې پوښتنې ،، چیرته،، د یوې پوښتنې جوړښت برخه.

۱ ب : د اکوزاتيو سره، ځای اړوند: د یوه لور شننه، د ،، کومې لورته،، پوښتنې د یوه ځواب برخه.

۲ – د داتیسره: د یوې په گوته شوې ډلې یا ډېرې برخه.

بیلگه:

..... ۱۰۰ .....

۱ – د یوه پښوټولوبې (فوتبال) د نیم وخت منځ کې پنځه دقیقې تفریح ده.

۱ الف: د منځنۍ امریکا او افریقا منځ کې لویې اوبه اتلانتيک دی.

۱ ب : ځانمېنځی د پخلنځي او اوسیدکوټې منځ کې ځای لري.

۱پ: د یوې ۴۰۰۰۰ کیلومتره ساعت کې چټکتیا، چې زموږ،، هواپيړی يې دا اوس د ځمکې او سپوږمۍ منځ کې، کیدي شي نږدې ۴ پرېښنا کلونه زموږ د لمر گاوند ځای په ځای ستوري ته ۱۰۰۰۰۰ کاله ونیسي.

۱ ب : هغې دا لیک د خپل مینې کتاب منځ کې کښود.

۱ ب :تفریح يې د اول او دویم اکت (تياتر کې) منځ کې راوسته.

۲ – د دومره ډېرو خلکو منځ کې مور د چا پام ته نه راځو.

همداسې خبروکی راوستل

د کربنو منځ کې لوستل
د لیکو منځ کې درېدل
د کلونومنځ کې

یادونه: سربل او اوسترېل یا د نومن او یا پرونومن څخه د مخه او یا پسي راځي او نه د سربل او اوسترېل سره څنگ کې، نو له دې امله د اوسترېل منځ (کې) سره څنگ کې نه راځي. له دې اوسترېل،، منځ کې او نه،، ترمنځ،، چې بيخي ناسم دی.

مور ورسره ډېر بلد یو، چې د منځ یا منځ کې دمخه،، په،، لیکو یعنی،، د دوه کسانو په منځ کې مینه ده،، او کله،، ترمنځ،، هم. دا ناسم دي.

لومړی خو تر د پېژند له مخې هم ناسم دی او له بلې خوا گورو، چې،، تر،، او،، په،، هم سربلونه دي، چې بل اړیکوي سره مل نه راځي یا نه شي راتللی.

منځ یا منځتکی Die Mitte oder Mittelpunkt or
center

..... ۱۰۱ .....

منځ یا د منځتکي لنډونه: مور دلته بل بدیل نه لرو، چې بل څه یې ونوموو. دلته موخه هغه هندسي منځ یا منځ تکی دی. دا اړیکوی نه دی، دا ځای دی. دې ته دې تل پام وي، چې مور په خبرو کې له کوم منځ څخه غبرېرو.

سربل او اوسترېل مانا:

سربل او اوسترېل یو ټاکلي نسبت یا ټاکلي اړیکې د دوه شي اړیکو منځ کې په نڅېنه کوي. د نسبت د ډول یا رقم سره سم کیدی شي سربل او اوسترېل په څلور بیلابیلو ټولگیو ووپشل شی:

یادونه:

ډېر سربلونه ځانله یا ټیک یوه ټولگي پورې اړه لري. دا کری شي د اړیکو ټوپرکیدونکي ډولونه افاده کری شي یا وویلی شي:

منځ يا منځتکي د لاندې له پاره ځای په ځای دی:

- منځتکي، په ځمکچپوهنه کې

- سياسي منځ، يو سياسي اند يا نظر چې د ټولوسياسي اندونو په هندسي منځ کې ځای لري يعنې د بني اوکين لورو.

مانا:

۱ - د منځتکي له پاره لنډه بڼه

۲ - د يو شي لنډ چاپيريال

۳ - د يوې کرښې نيمايي، د وخت نيمايي اونور

نور ترې را جوړ ويونه:

- د تن منځ، د بنار منځ، د سين منځ، د يوه کلي منځ

- د کال منځ، د اونی منځ، د مياشتې منځ، د ژوند منځ

بيلگي:

۱ - په يوه گردۍ کې د غاړې ټول ټکي له منځ څخه همغه يا برابر واټن لري.

..... ۱۰۲

۲ - د دې کوټې په منځ کې يوميز او څلورچوکۍ شتون لري يا شته

۳ - دا په اخر کې له تا بلل شوی نرخ (بيعه؟) زما له پاره تر اوسه جگ دی، زه به وړانديز وکړم، چې ته اوزه به دې منځ ته سره راشو.

دويم: مخ، د مخه يا مخ ته

دلته هم لکه منځ دا مخ دوه ترې پوهېدنې لري، چې يو يې بزیکي مخ دی او بل يې اړیکوی دی، دا په دې مانا چې هغه زموږ مخ ته يازموږ مخه په کوته کوي. دا دا اړیکوی لوريزوالی لري.

مانا:

۱ - د وخت د نظم سره:

۲ - په فضايي نظم کې

۳ - داکوزاتیسره. په فضايي لوریزوالي کې د یوه ځای پسي

۴ - د یوه شي حالت د بنسټ يا دليل په نڅېنه کونه.

مخامخ وی:

پسي، وروسته

ما د مخه دا پسي وروسته ليکلي وو، خو دلته يې هم همداسې شا چې فزيکي شا ده او شا ته، چې اړيکوی دی.

بيلگي:

۱ - زاړه وختونه د منځنيو پيړيو د مخه راغلي

۱ - يو ساعت د مخه ورينگي ورېدله

۱ - اته دقيقې د اتو دمخه

۲ - بوټان د ننوتون (دروازې) مخ ته پراته دي يا --- د مخه پراته دي.

..... ۱۰۳ .....

۲ - تا سپين د لمنځتون د مخه يا مخ ته وليد

۳ - بوټان د ننوتون مخ ته کيږده.

۳ - تا موټر د لمنځتون د مخه يا مخ ته درولی.

۴ - له پارڅخه د مخه هغه نوکان خوري.

۱ - ۶۵ ميليونه کاله د مخه

يادونه: دلته هم گران ليکونکي تر ليکي، خودا هم سوچېوچ ناسم دی، ځکه چې د يوه اړيکوي د مخه يا وروسته بل اړيکوی ځای نه لري.

تر د مخه او مخکې ناسم دي.

لولو:

سل کاله مخکې د افغانستان د

سل کاله د مخه ...

دریم: ،، څنگ کې،،

څنگ هم دوه ترې پوهېدنې لري، چې یو یې فزیکي دی او بل یې اړیکوی بیا. کتاب مې په څنگ کې نیولی او سپین مې څنگ ته یا څنگ کې ولاړ دی مانا:

۱ - فضايي پوله شریک

۲ - له دې سره ورزیات یا پرته له دې ورسره نور

۳ - د یوڅه سره په پرته

بیلگې:

۱ - دواړه کوتې یو د بل څنگ کې پرته دي، سړی په دې یوه کوته کې اوري، څه چې په دې بله کوته کې ویل کېږي.

۲ - د دې په گوته شوو دلایلو څنگ کې باید سړی دا هم په پام کې ونیسي، چې ...

۳ - ،، د جین تخنیکي تغیر یا بدل شوو بوټو د ډولونو ډېر ډولوالي ریزیکو څنگ کې څنګیزې اغیزې لکه په نباتاتو کې د نویو ناغوبنډلو خویونو منځ ته راتلل،

مګر دا ترې کار اخستونکو یا استعمالکونکو کې حساسیت پیدا کېدونکې پېښې هم.

۳ - د سپین څنگ کې ته هم یو ښه اغیز اچوي.

..... ۱۰۴ .....

بیا:

اړیکوی ،، څنگ،، لاندې ماناوې لري:

ځای اړوند:

۱ - یو ځایخرنګوالی په گوته کوي: د ... په خوا، د ... ټولي ګاونډتوب کې.

بیلگه: هغه په څیره (عکس) کې زما څنگ کې ولاړ دی.

۲ - پرته له: په همغه وخت د پرته له سره.

بیلگه: د خپلې بډایې څنگ کې هغه تفاوت هم لاره.

یادونه: لکه همداسې ده چې د دې اړیکویونوسره هم بل اړیکوی نه راځي، که دا ،، تر

،، هم وي.

ستاسو د مرستې په هیله.

او نورې بېلگې د شا او شاته له پار هبیا تاسو راوړی.

یاونه:

دا برخه بهپه ژبلار کې بشپړوښانه شي

ډاکټر ماخان میړی شینواری

د ،، واحد،، لاندې مورن څه پوهیږو؟

مورن په دا دومره مهال کې واحد د کچونو لویو یعنی متر، کیلوگرام او نورو ته وایو، چې دا ناسم دی او تل ناسم وو، خو یا مو ورته فکر نه دی شوی او یا مو د سمون په زما هم له هغه وخته ورته پام شوی، چې په لیکنو او وپوهولی باوریوالي باندې ځانونه نشد دا ژباړو مې پیل وکړ، چې له دې امله مې په خپلو لیکنو دې لویو ته واحد نه دی ویلی پیدایښتي ده، چې په نورو وتلو ژبو کې دا هر څه سم او روښانه بلل شوي، چې په پښتو له ژبه د باور کمی او هم په ځانونو دباور کمی انډول یې باید ولیکل شي، خو دا هم په خپل دی، چې د سمون زړورتیا مو تر اوسه نه ده کړې.

له مخه یو څو یادوني:

که څوک غواړي یو پوهنیز څه ولیکي، چې ټولني ته یې وړاندې زما وړاندیز: **لومړی** پوره خواشني باید ووايم، په کړي، باید په اول کې دا د یوې وتلي دباندنی ژبي راو نیسي چې مورن لا تراوسه پوهنیز څه په خپله ژبه کې نه لرو یا پوره نه لرو او دا مو له دې امله

..... ۱۰۵ .....

پزي ژبي څخه که دا کومه لیکنه له دباندنی وتلي لکه انگر ناسمونونو سره مخامخ کوي که غواړی — راوژباړو، نو د انگریزي یونیت په ځای به واحد ونه لیکو، نو له دې امله ښه او سم څه ولیکي، نو یوه وتلي ژبه ښه د پوره توان سره زده کړی او پوهنیزې لیکنې مورن د ټولو پیدایښتي ویونو له پاره په خپلو ژبو دپیدایښت سره سم په تری راوژباړی ندول لروپښتو ا

مورن که یو څه خبرو ته راچوو، نو پیژند یې باید راوړل شي، ښه روښانه، **دویم** ټولپوهوړ او ټولپوهیز.

زیاته شننه د سړي څخه لار ورکوي، لنډ او بی له کومو زیاتونو باید هغه موخه ورکړل شي .

او بيا يې په خپل که د بل چا ليکنو په ناسمون خبرې کوو، نو هغه ليکنه بايد راوړو: **درېم** .اند هغه سمون ورته وړاندې کړو .

د هغه څه مې ولوستل بڼه نه وو، يا ترې سمه گڼه نه اخستل کېده: داسې بايد نه وي چې د .دا بايد و بنوول شي، چې د هغه ليکنه کې کوم ناسمونونه وو او دا څنگه سمېدلې شي .ل راوړل شي دې له پاره بايد بڼه روښانه، سم انديز او پوهوړ دلاپه .

په ليکنه کې بې له اړينو څه بايد سملاسي خپلې ليکنې باندې پيل وکړو: **څلورم**

اوس راځم خپلې موخې يعنې ،، واحد،، ته

زه چې زموږ د ليکوالانو اندونه او د واحد پيژند د دوي په اند د دوي په ليکنو کې گورم، هڅول شوم، که څه هم دا زما په ورته خواشيني شم، چې له دې امله دې ليکنې ته راو . پخوانيو ليکنو او همدا ډول د شمېرپوهنې ويونو کتاب کې هم شته .

موږ چې لا تراوسه واحد کاروو، نو موخه ترې تل د يوه څه د کچولو لويې لکه متر، وايو، يعنې که اوږدوال يا يو بل څه کچوو، نو هغې د (؟)، کيلوگرام او ساعت ته ،، واحد لو يا کچون الو له لارې، چې هغه روښانه پيژند او نوم لري، دا په دې مانا چې که کچونو او اوږدوالي کچوو، نو دا په متر کوو، چې دا د اوږدوالي کچونې واحد بولو، چې دا پوره په پوره خواشيني بايد ووايم، چې موږ اوس هم دا پخوانی ناسمونونه .ناسم بلل دي کار هغه ستر لامل دادی، چې موږ هغه د دباندنيو ژبو د دې .همهغسې ناسم کاروو رانيولو

څه ته هم فکر نه کوو، چې په هغو کې دا څنگه دی، خو موږ په همدې ،، واحد،، پاتې شوي يوچي زه غواړم دا لږ روښانه کړم .

د ،، دا په پښتو کې ورځنۍ شوی وی ،،و احد،، موږ له عربي ناسم رااخستی دی . ،، د واحد پښتو اندول .ترې پوهېدنه بل څه دي وهغه ته چې موږ ترې پوهېږو ،، واحد

رږږږ..... ۹۶

دا چې موږ ورته واحد وايو موخه .يو ،، دی چې پسي دوه، درې او نور راځي او بس يو .يې او همداسې لکه دوه، درې او نور همپو يو دی او نور څه نه وا .ترې ،، يو،، نه دی - ،که د يوه څه سره يوځای شي، نو بيا هغه شی يو هغه څه دی، لکه يوکتاب يا يو متر ..بجه او نه دوه يا درې او نور - ،کيلو

موږ په فزيک کې ويلي، چې د فزيکي لويو د کچلولو له پاره زموږ په بللو،، واحدونه،، .يې ناسمه نومونه يا بلل دي ،،کاروو، چې ،، واحد

دا نو څنگه سموو؟ موږ وتلو ژبو ته څو او د هغو څخه دا سم رانيسو

د کچونلويو د څومره والي له پاره، چې کاروو، دا په نورو

ژبو کې لکه انگرېزي کې

The unit دی او الماني کې Die Einheit

له دې .بي پوره ناسم ،،واحد،، بولو او همداسي بي عربي مانا،، وحدة،، دی، چې مور دريوارو ژبو څخه د دې پښتو اندول ،، يووالی،، دی، چې ما په خپلو ليکنو کې يوون بللی، چې گوندي دا به همدا يووالی وي او که څنگه؟

مور ته دا يووالی، چې ما ،،يوون،، بللی، لږ نابلدول برېښي، نابلد دی او گومان مو راځي، دا همداسي دی او نه يې بل څوک پيدا کوي، که يووالی، خو يو بل څه دي چې گوندي دا دا ويډول دی، دا په ټولو ژبو کې همداسي .نه هغه به همداسي لکه دا ،، واحد،، ناسم وي د دې لا .دی ،د پښتو اندول يې هم همدا دی، ما نه دی پيدا کړی او نه دومره توان لرم .ي مخ ته ځونورو روښانه ولو له پاره داس

فيزيکي لويي څه شی دی؟.

فيزيکي لويي اوږدوالی، دروندوالی او مهال دي او د فزيکي لويو د څو والي او څومره والي د روښانولو له پاره يووالي متر، کيلوگرام، ساعت دی، چې لوي او واړه يووالي بيا کوو او دا متر له دې که مور او تاسو د هر څه اوږدوالی کچوو، نو په متر به دا کار لري .امله يو يوواليز يووالی دی، چې هر ډول اوږدوالی پرې کچيري او بس

د تبي يووالي Grad Celsius, Kelvin und Fahrenheit:

..... ۹۵ .....

ي، چې يو بل اړول کيري يا اړولکې دی شي دا پورته د تبي يووالي يا يوونونه د

د هرې بلي لوي له پاره د کچولو يووالی شته لکه د موټر زور، چې په اسزور کچيري او داسې نور

..... ۱۰۷ .....

ي يووالو ته، چې دلته به څنگه وي؟ اوس به نو راشو، دي د ژبپوهن

اوس به د يو څو ژبنيزو څه يا توکو يا اتمونو پيژند ورکړو، چې ما تر اوسه ددې توکو دا به هم داسې لږ سرسري وي، خو هغه .سم پيژند نه دی لوستلی، موخه مي پښتو کې ماني څه چې راوړم، هڅيړم، چې هغه به روښنه او ټولپوهور ليکلي وي، زه يې له ال رانيسم، په اندول پښتو

دا له ځمکې لري ستوري، چې وميندل شي، نو د هغوي :کال هم يو يووالی کېدی شي وايي، چې دا ستور لار يا دستورو لا يا ټولگه له ځمکې .لږوالي کچولو يووالی کال دی .يا نوري کلونه لري ده -څخه دوه سوه يا زيات رڼا

ریډاکتر ماخان میری شینوا

نیکمرغه .

نیکمرغه نوڅه ته وایي؟

دا اند راته د څار صیب له نقد، چې د ډاکتر بهاند صیب د ،، اناکارینینا، په رومان یې کړی ،،

دا سمه خبره ده، خو که څوک د چا په لیکنه څه لیکي، وایي، چې له خبرو خبرې زېږي ما دا څو ورځې د مخه و بل ته په کې پوره درناوی شته وي چې مور یې نقد بولو، باید یې د بناغلي څار لیکنه ولوسته، چې د ډاکتر صیب بهاند په ژباړه یې کړې وه

په هغې څه نه لیکم، ځکه چې رومان مې لوستی نه دی او په دې نقد باندې بیا منلي پسرلي ته په خوشحال او نیکمرغه کې زما موخه دل صیب زما په اند یوه بڼه غوره لیکنه کړې وه څار په دې ډېر ټینګار کړی وو، چې گوندې بهاند .دی، چې دې کې نوڅه توپیر دی زه همدې اړ کړم، چې دا په صیب ولي د نیکمرغه په ځای خوشحاله نه دی کارولی په الماني کې مې هم همغه غونډاله .الماني ادبیاتو کې وگورم، چې هلته څه لیکل شوي ه، چې له روسي ژباړل شوي وهیډاکر

چې دا له روسي په پښتو ژباړه یې، چې ډاکتر صیب بهاند کړې او په انګرېزي او الماني کې شوي راوړم

له روسي څخه د ډاکتر صیب بهاند ژباړه او د انګرېزي ژباړه یې د څار صیب د لیکنې دا د ډاکتر صیب بهاند د پښتو ژباړه .څخه راخستل شوي

..... ۱۰۸ .....

ټولې نېکمرغه کورنۍ یو بل ته ورته دي؛ هره بد مرغه کورنۍ په خپل ډول بدمرغه “ ده”

او انګرېزي

“All happy families are alike; each unhappy family is unhappy in its own way“،

دا لاندې یې الماني انډول

“Alle glücklichen Familien sind einander ähnlich; aber jede unglückliche Familie ist auf ihre besondere Artunglücklich“،

کي ده، چي سره انډول دي او که glücklich او الماني په happy خبره د انگرېزي په سره گډوم هم تاسو، نه

که زه دا له انگرېزي او الماني په پښتو وژباړم، نو دا به هرو مرو داسي وي، چي له انگرېزي څخه به خوشحاله او له الماني څخه به نيکمرغه انډول وليکم

دلته فکر راغي، چي رايه اوس دا د الماني او انگرېزي ويونه سره پرتله کړه يا ښه يي يو په بل د گوگل

ي وژباړه يا يو د بل انډول وگوره چي څنگه دي؟ له لار

:الماني انگرېزي او انگرېزي الماني :له گوگل څخه ژباړي

الماني glücklich انگرېزي انډول يي happy

ښاغلي څار په اند دي، چي خوشحال د نيکمرغه سيونونوم دي، خو د گلوکلي بن سونونوم هي پيلي دي، دا لاندي

د glücklich Synonyme رېزي په انگه happily

:د الماني او انگرېزي يوه بله يو په بل اړول شوي غونډاله هم درسره گډوم

Macht derjenige dich glücklich?

Do they make you happy?

:همداسي له انگرېزي په الماني

زي، او همدا دوه يو د په گوگل کي يي يو په بل ټيک همدا سي دي لکه له الماني په انگرې بل

انډول غونډالي هم راغلي، چي زه يي د بيا راوړلو تي رپرم

..... ۱۰۹ .....

د دي الماني وي انډول په فارسي کي خوشحال دي له گوگل څخه او انگرېزي هم خوشحال دي

له فارسي الماني خوشحال : **zufrieden، glücklich ، fröhlich، roh**

د الماني **GLÜCK** ، انگرېزي ته بيا په **LUCK** وايي

چي په پښتو به ورته بخت ووايو او سر له اوسه ماته د دي له پاره، يعني د بخت له پاره هم مرغ ښه او مناسب برېښي

انگرېزي هې ږي او د فارسي خوشحال اندول د الماني گليوکلې بن، د لاس ته راوړنه يا سينونوم او که بل څه؟ ويونه دي، نو دا نيکمرغه يې د پښتو اندول دی او بايد وي خبره اوس په نيکمرغه او خوبحال کې ده خوشحال د نيکمرغه سينونوم، ځکه نه دی، چې خوشحال فارسي او نيکمرغه پښتو دی.

فکر وکړ، خو دا نه شم ويلی بخت فارسي او پښتو دی، که ما د الماني گلوک ته د بختور څنگه؟

په ليدلو دي خوبن شوم با: يو څوک چې خپل نږدې ملگری وگوري، نو ورته وايي نيکمرغه يم، چې ومي ليدلي.

دالته زما په اند دا خوبن د نيکمرغه سينونوم دی.

دلی، زما په اند اندول يې موږ د خوشحال له پاره، چې خوشحال يې بولو اندول نه دی ميند همدا نيکمرغه بايد وي، خو دلته د اندونو گډول هر ورو اړين دي.

بله خبره د يوه نوم يا خوي په مخامخوالي کې ده، لکه چې موږ د نيک له پاره مخامخ داسې کيدی شي، چې يو څوک نيک نه وي، خو داسې کېدی شي بد هم يې بد کارو سره بڼه نه نه وي يعنې يو څوک د چا

زما په اند د نيک مخامخ که نه نيک او د بد مخامخ نه بد وي، کوي، خو بد هم نه کوي څنگه به وي؟

دا سړی بد نه دی او همداسې دا سړی بڼه نه دی: وايو.

يو څوک چې نيکمرغه نه وي، نو کېدی شي دا بدمرغه هم نه وي، نو له دې امله ووايو څنگه به وي؟ نيکمرغه نه نيکمرغه يا نيکمرغه نه که

..... ۱۱۰ ږږږږږږ.....

د يو څه نه والی که په ،، نه ،، وکړو، نو څه فکر کوی.

که ستري کړي مي وی، بخښنه دي وي، ځکه چې ليکنې مي د نورو ليکنو سره مخامخ دي او کورونو او زرينت دی.

ميری شينواری ډاکتر ماخان

سږ کال تر ټولو

پوهيږم، چې يوه نامننور دنده مې په برخه شوي، خو بله لار هم نه لرم، چې ځان ترې وژغورم.

کله کله د داسې ليکنو سره مخامخ کيږو، چې پوهيږو د دې سره ليکونکي څه ليکي، څه اخلي، خو بيا هم غواړي وليکي او موخه ترې څه ده، لوستونکي به همدا موخه ورڅخه و دا ليکنه په څه نه وايي او که پام ورته وشي، وبه پوهيږو، چې نه پرې پوهيږو

سږ کال تر ټولو ډېر ژورنالستان وژل شوي، يا ،، سږ کال تر ،، زه چې په ليکنو کې لولم زموږ په دې ليکنو کې دا ،، تر ټولو ډېر انگور شوي او همداسې نورې پرتليزي ويناوې بې موخې دي، چې زه به دا په لاندې توگه وڅيړم ،،... ټولو ډېر

په دې غونډالو کې وينو، چې دا ،، تر ،، د پرتله کونې له پاره راغلي او دا سوچ : لومړی په دې هکله مې يوه ليکنه هم د تاند په درنه خپرونه کې خوره شوې. ناسم دی

سره ناسمه ده ،، دا به همدلته هم وگورو، چې پرتله کونه د ،، تر

:دوه څه ته گوته نيسو

يا د نسبت .دی (... لري، لوي) جلال اباد له کابل څخه بنکلی :وايو، چې :پرتله کونه :يو (نسبت) جلال اباد :وايو .دی (... ته بنکلی، چاغ، جگ او ... و ... ،، ورته . سره، چې زه ... و کابل ته بنکلی دی

... و .. (نسبت) څخه او ... په اند په ناسم ډول خو د له مور دا پورته غونډالي همغسې زما :ته سره پرتله کوو يا ليکو

..... ۱۱۱ .....

شوي .. ته ډېر .. سږ کال له ټولو کلونو ډېر غنم شوي يا سږ کال و ټولو

دي.

دا خپله غونډاله هم سم څه نه وايي :دويم

،، ډېر غنم شوي (؟) سږ کال تر ټولو ،، :که وليکو چې

سږ کال تر ټولو، نورو :که نوکانو ته وگورو دلته هم هرو مرو څه باید راشي، ياني گورو، چي دلته د پرتله .ډېر غنم شوي دي (مياشتو ، وربشو، انگورو او داسي نور) ورځو ..اره ډېر څه منځ ته راوځي يا راتللی شي کوني له پ

.گورو، چي دا پر تله کونه سمه نه ده

که څه هم د وينا له مخي -دا هم .سږ کال له ټولو کلونو څخه ډېر غنم شوي :که وليکو خو د موخي له مخي سمه نه ده، ځکه، چي دلته به بيا د ټولو کلونو غنم سره -سمه ده .هم دا سږ کال غنم نه شي ډېر بدللی يوځای کيږي، چي له هغي

:راځی، چي اوس يې سم وليکو

که وليکو، چي ،، سږ کال ډېر غنم شوي، بسيا به وکړي، خو راځی دا ،، ټول کلونه،، ورسره وليکو

گوری دا د هر تير کال .سږ کال د ټولو تيرو کلونو له هر يوه کال څخه ډېر انگور شوي څخه ډېر دي او يا

..و هر کال ته ډېر غنم شوي (نسبت) لو تيرو کلونو سږ کال د تو

په دي لاندي خو زه پوه نه شوم او تاسو؟

د هيواد د توليدي بربښنا کچه تر ټولو لوړ حد ته ورسېده

:تازه په غزني د غره خوږدو په خبر کي ليکي

.... افغانستان کي تر ډېره داسي پيښي د ژمي په موسم کي رامنځته کيږي، چي

.ه کي د ،، تر،، راورنه هم ناسمه ده او تر ډېره خو هيڅ تري پوهېدنه نه لري په پورته

سم يې

..... ۱۱۲ .....

..... ډېري داسي .....

يا

..... ډېر وخت داسي پيښي .....

زمور ليکوالان کله کله چې غواړي يو څه ډېر ادبي او په خوند وليکي، نو بيا د هغې بلدي لارې اوړي او له

دې امله د ناسمون سره مخامخ کيږي.

د نړۍ تر ټولو هسکه څوکه څومره لوړه ده؟

او يا د بل دڅه شي هسکه څوکه؟ د نړۍ د غرونو، د نړۍ له کورونو يا د نړۍ د غونډيو څه

بڼه فکر وکړي، چې دا ناسمونونه به مور ولي لیکو؟

هيله ده چې راته برگ به نه شي، خو په دې لاندې کې په ،،باب،، او همداسې په ،، . . محموله،، نه پوهېږم، چې دا به نو څه شي وي

،،دوه بابه بنونځي ،،

،،.... مرستو يوه بله محموله،،

وايي، نه پوهېږم، خو دا غونډاله بې له ،، بابه،، هم پوهور ده او دا چې ،،باب،، څه ته محموله به له غونډالې داسې وپوهېږو، چې يو شی بايد بار وي چې يوړل شي، خو د دې له پاره د عربي ژبې زده کړه هم بده نه، چې دا حمل که وي، دا څنگه محموله کيږي او که

څنگه؟

ميری شينواری داکتر ماخان

د پښتو او سنسکرېټ د شخصي نومخرو پرتله ،، ته ،،

(له هر څه د مخه :سم يې .دا مي له مخه ليکلی وو، خو ناسم دی) د هر څه له مخه

..... ۱۱۳ .....

پرتله له - ليکي، نو په هغې به ته چې څه :له ټولو ځوانو ليکوالانو او ژبپوهانو څخه دا هيله په دې ليکنو نور لوستونکي هم وپوهولی او باوري کړی شي - تا

ناسم ويونه څنگه پيژنو؟

زما د پخوانيو ليکنو څخه لند

هغه ويښې يا وينا وي ، چې ټوليزې نه وي، ناسمې دي - ۱

په پښتو کې هم ، هغه کره پيژندلرونکي څه، چې په نورو ژبو کې سم يا ناسم وي - ۲
همهغسې باور لري

هغه څه چې د پيداېښت سره په مخامخوالي کې وي ناسم دي - ۳

اوس راځم د ليکنې موخې ته

زموږ د ځوان ليکوال او ژبپوه بناغلي اربازخان ساپي ليکنه مې ، چې د تاند په منلي شخصي نومخرو کې د ، د پښتو او سنسکرېټ د ۲۰۲۰ م-۱۵ خپرونه کې د ، مارچ په پرته ، سرليک لاندې خوره شوي وه، ولوستله او پوره خوښ شوم، چې زموږ ځوان له هر څه د مخه ورته د ډېرو برياوو هيله لرم .اديبان او ژبپوهان دومره هڅاند دي

زما هيله چې منلي اربازخان ساپي څخه يې لرم دا ده، چې زما ليکنه ځانيزه ونه نيسي، دا يې ليکنه ده، چې يواځې او يواځې موخه ترې زموږ د ژبې سمون او يو له د يوه سپينگير بل سره مرسته کول دي او بس

زه هم چې له ډېره وخته مې د ژبې سره داسې لږ څه ځان بوخت کړی، غواړم، چې دا خپل اند له تاسو سره د دې ليکنې په هکله گډ کړم، خو له دې د مخه يو څو يادوني

يوې په هکله زما يوه ليکنه د تاند په درنه خپرونه کې خوره شوې او د نومځايند :لومړی هلته يې ډولونه هم روښانه شوي، چې په هغې هم مشوره سره کيدی شي

يو څه چې ټوليز :دلته د نومځاينيو او د هرې پوهنې او پوهنيز څه په هکله ټوليز :دويم باوري نه وي، هغه سم نه دي

هم داسې نه کيږي، چې يو څه دې د دريم کس له پاره باوري، د د نومځای نيوي په هکله لومړي او دويم له پاره دې بيا باوري نه وي

د دې ليکنې په هکله مې پرته له پروفيسور رشيد صيب څخه د بل چا څه ونه :دريم لوستل، چې د هغې په هکله څه د ويلو نه لرم، ځکه چې نه پرې پوهيږم

چې په دې ليکنه کې ډېر نوبستونه شته، چې بايد ژبپوهانو ورته پام ،له بلې لور به وگورو کړی وی او دا نوبستونه يې سم بللي وی په دلایلو او يا يې بايد رد کړي وی، په پوهنيزو دا چې دا کار نه دی شوی، خواشينوونکی دی .دلایلو

..... ۱۱۴ .....

ژبه د ټولو .هيله ده، چې لږ تر لږه زما ليکنه ولولي او دا هم راته سمه کړی او يا يې ومني ده او مسئوليت هم د ټولو دی

:له دې څخه به دا لاندې وپوهيږو

دا چې يا هر څه سم دي او يا :الف

د دې په مخامخ د ليكلو څه نه لرو او يا -ب
 .ي يې باوري نه يو يا راته غوره نه برېښي په غوره وال -پ
 .ز مور دژبې وده هم په گډ اند او گډ كار كې ده
 په هر ډول چې وي، زه مو گډ كار ته رابولم
 د منلي ساپي صيب په ليكنه كې نومخاينيو پوښتنه كې راغلي، چې گوندي يواځې د دريم
 كس له پاره باوري دى

د منلي ساپي صيب په ليكنه كې لولو د نومخاينيو له پيژند وروسته مور
 چې يوازې په درېيم .د پورتنيو پيژندو پر اساس، نومخړى تل د نوم پرځاى راځي ،،
 ،، كې دا خبره تطبيق وړ دى او بس (غايب) شخص

دا پورته نو زما د دوهمې يادونې له مخې ناسمه ده، ځكه چې ټوليزه نه ده
 منلى ساپي صيب بيا ليكي

ددينيو بېلگو كې يې گوروپه لاند ،،

وى دلته د كوم نوم ”زه“ نو دلته پوښتنه پيدا شي چې دا د .”زه احمد يم“ :كه ووايو
 پرځاى راغلى او د كوم نوم له بياځلي راتگ څخه يې مخنيوى كړى؟ نو دلته د نومخړو په
 ،، اړه د دوى تعريف يوڅه د تعامل وړ ښكاري

له بلې خوا د ،، دا د تعامل وړ ښكاري،، د سمون يا دا چې دا د تعامل وړ ښكاري، ولې او
 نه سمون له پاره د باور وړ يا پوهنيزه ويېنه ده، په پوهنه كې د ،، تعامل وړ يا نه وړ،،
 په دې هكله زما د سم اند كتاب كتلى .داسې دى او يا نه (يو څه) يا دا څه ځاى نه لري
 (شى).

يو .ا نارښتيا لري يانې وينا يا رښتيا ده او يا نارښتيا يوه وينا يو رښتيا ارزښت رښتيا ي :لنډ
 (زما د سم اند كتاب)دريم حالت نه شته

او همداسې دا لاندې ليكي

؛ دلته بيا پوښتنه پيدا كېږي چې دلته ”زه زمرى يم“ يا بله بېلگه، كه ووايو چې ،،
 چې د لومړي شخص د وي او وياست به ”زه“ نومخړى څه دى؟ نو طبعاً ستاسو ځواب به
 پرځاى نوم راوړو؛ نو ايا دا غونډله به معنا ولري؟ ”زه“ كه مور د .نوم پرځاى راغلى دى

..... ۱۱۵ .....

،، ځواب منفي دى

نه .دا هم په دې مانا چې د نومخاينيو پيژند بيا ټوليز نه شو او له دې امله ناسم بايد وي
 ناسم دى

گران ليكونكى بيا ليكي

دلته چې نوم د نومخري پرځای کارېدلی، ”احمد زمری يم“: د دې بېلگې پر اساس،
،، جملې خپله معنا او مفهوم له لاسه ورکړی او هېڅ معنا نه ورکوي
يو څه باندې چې پوهنيز قضاوت کوو، باید و . دلته خو دا نه دی بنوول شوی، چې ولې
بنوول شي

:لولوبې

پرځای نوم وکاروو، نو دا بڼه ”زه“ او دلته د ”زه کور ته ځم“ يا که ووايو ،،
،، ”احمد کور ته ځم“ خپلوي

دا يوه وينا ده او يو رښتيا ارزښت رښتيا يا نارښتيا .نه پوهيرم، چې دا دې ولې ناسمه وي
دلته هم پوهنيز دليل نه شته .لري

:لولو

که په دې غونډله کې مورن بيا هم د پورتنې جملې په څېر د ”ته زمری يې“ :بله بېلگه ،،
”ته زمری يې“ له .نومخري پرځای نوم وکاروو نو بيا هم هماغه نتيجه په لاس راځي
،، .جورېزي چې هېڅ معنا او مفهوم نه لري ”محمود زمری يې“ څخه
ی.دلته هم د پورته په څير څه روښانه شوي نه دي او ناسموالی يې ناسم د

:بيا لرلر

مورن په گرامرونو کې ويلې چې نومخري د نوم پرځای راځي او د نوم له بيا راتگ څخه ،،
لکه په .کې د تطبيق وړ ده (غايب)مخنيوی کوي، چې دغه قاعده يوازي په درېيم شخص
نومخري د درېيم يوگري پرځای ”دی/هغه“دلته ”دی زمری دی/هغه“دې جمله کې،
احمد زمری :پرځای نوم وکاروو؛ نو جمله داسې بڼه خپلوي ”هغه“ دلته که د .راغلی
،،.چې دا جمله معنا هم لري او مفهوم هم ”دی

دا بيا له توليزوالي لري کيږي، چې باید وينا ناسمه وي

:لولو

ز مورن په گرامرونو کې د نومخري په اړه راغلی تعريفونه يوازي په درېيم گري کې د ،،
لومړي او دويم شخص په مورد کې دا تعريفونه هېڅ د تطبيق وړ د .تطبيق وړ دی او بس
،،نه دي

..... ۱۱۶ .....

دا ،، زه ،، .دا نومخانيوی، نو نومخانيوی يا نومخري نه شو :پورته ټولو ته لنډه يادونه
په نو څه وي؟ ... ،، ته ،،

:لولو

نومخړی هغه کلمه ده چې د نوم پرځای راتلای او “که نومخړی داسې تعریف کړو چې ،،
”د نوم له بیا ځلي تکراره مخنیوی کولی شي

بیا نو نومخاینیوی نه شو، نو څه یې باید وبولو؟

بیا هم لولو

دی ،چې د نوم پرځای د نومخړي د (فعل) هغه کړ ”کولی شي“ پورتنی تعریف کې ،،
مطلب دا چې نومخړی کېدای شي هم د نوم پر . اتگ احتمال بنسکاره کوي راتگ یا نه ر
،، ځای راشي ، هم رانه شي

.. راشي، هم رانه شي ،، . داپوهنیزه لیکنه نه ده

اوس نو راځی، چې دا پورته رد شوې وپېني وڅیرو، سمون او ناسمون یې په دلایلو
روښانه کړو

دا به داسې لنډ وڅیرم .م، چې سمې دي او ولې اوس د دې پورته ناسم بللو غوندالو ته راځ
”زه احمد یم“ که ووايو، چې

دی کړی شي وواي، چې زه؟ احمد، .دلته خو په روښانه توگه ،، زه ،، احمد له پاره راځي
او یا که .یا وایي احمد، احمد یم .داسې خو مور په ورځنیو خبرو که هم وایو . احمد یم
ته څوک یې؟ :ه دا پوښتنه کوي وایي، چې څوک یې وانه وري یا له پیل

،، زه احمد یم ،:نو هغه بیا ورته وایي، چې

،، زه احمد یم ،، :ته څوک یې،، هغه ورته وای ،:یا له پیل څخه یو له احمد پوښتي، چې

په پورته کې د ،، ته ،، په ځواب کې ،، زه،، او ،، څوک،، په ځواب کې ،، احد،، دی
.اینیوی له پاره ،، زه ،، نومخاینیوی راغلی یاني د ،، ته ،، نومد

دا چې . احمد، احمد یم،، هم سمه ده ،، :که دی په پوښتنه کې، چې ،، ته څوک یې،، ووايي
،، :داسې هم ویلی شي . احمد همغه وی دی، نو د بېلې دوني یا کامه له لاري سره بیلیري
زه، احمد یم،، د زه پسي داسې لږ دمه هم ناشوني نه ده

ته څوک یې ؟ :باید

. احمد یم، احمد :داسې هم ویلی شي .یا احمد، احمد یم .زه احمد یم

زه څوک یم؟

.یا احمد یې، احمد یا احمد، احمد یې .ته احمد یې

..... ۱۱۷ .....

هغه څوک دی؟

. هغه احمد دی

. احمد، احمد دی

احمد دی .هغه؟ احمد

څوک یې؟

:،،زه یم،، او هم ،،احمد یم،،یا هم ،، زه احمد یم،،

:یا داسې پوښتنې او ځوابونه

.،،څوک یې؟ ،،، زه یم،، یا ،، احمد یم – ۱

او داسې نور هم .....،،، ته څوک یې ؟ ،، زه احمد یم،، یا ،، ته څوک یې؟، ، احمد ۲

مې دې خبرو ته هم را پارولې وي دې باندې نور نه غږېږم، هیله ده، چې ستاسو مینه

:بله یادونه مې چې لروده، هغه د درانه ساپي صیب دا لا ندې لیکنه ده

پښتو ژبه کې نومخړی یا ضمیر د عدد، جنس او حالت له مخې گردانېږي، چې په ،،

سنسکرېټ کې هم همدا شان دی

له عدد څخه مراد دا دی، چې یو نوم په ژبه کې مفرد دی که :عدد

،،معج

عدد، گڼ یعنی هغه څه، چې د یوه څه :په پښتو ژبه کې مور د عربي انډول داسې لرو

.څووالی او څومره والی ورسره گڼل کېږي یا که غواړی څرگندېږي

دلته دا کسان گڼ .د ډېروالي یا متعدد له پاره هم گڼ په پښتو کې کارول کېږي .متعدد یا گڼ

.ولار دي یا دا ونې گڼې کښینول شوي

.تعداد گڼون، چې مور یې دا اوس څومره والی هم بولو

دلته په دې لیکنه کې د لیکونکي موخه عدد څخه تعداد یا گڼون یا څومره والی دی، چې د

یوه یا ډېرو له پاره کارول کېږي

په دې هکله مې گومان دی، چې د تاند په درنه خپرونه کې یوه لیکنه خوره شوې او که

لیکنه به هم وکړم، چې د گڼونو سره څنگه سر او کار لرو او څنگه یې وشو، نو یوه بله

لولو

:په لیکنه کې راغلي

،،پاره ساه څیزونو او حیواناتو له بیا د بي «مخنت» نومخړي هم لري، او منځگړی...،،

مور دې منځگړي یا مخنت ته نږینځی وایو او داسې انسانان هم شته

او لیکوالان دا هم ولي په پښتو نه لیکي؟ زه نه پوهېږم، چې زموږ لیکونکي

ژبه کې د تعجب يا حيرانتيا نومخري،، ته،،

د بناغلي تمهيد سيلاني ليکنې ته

نو ليکوالانو څخه زما هيله د خوا

څيرنيز څه يواځې هلته سم راتلی شي، چې د نورو ژبويه بنسټ وي، انگرېزي، روسي، که هر پيژند او هره پرېکړه په يو څه کوي، نو هغه بايد ښه روښانه فرانسوي او يا الماني وي، چې يواځې او يواځې د يوې پورته يادو ژبه په بنسټ يې کولی شو

پوهنې او په ځانگړې توگه د پښتو پوهنې په هکله ليکنې کوي او گرانو زموږ ځوانان د لوستونکو ته يې وړاندې کړي، چې دا يې کله کله له ستونځو سره مخامخ کيږي، چې لامل يې د دوي هڅاندوالی نه دی، لامل يې هغه څه دي، چې زه يې په هکله دا ليکنه کوم

په ليکنه څه وليکل او ژبويه بناغلي اربازخان ساپی ل ما څو ورځې د مخه د ځوان اديب او ليکوال چې دی هم ځوان، تمهيد سيلاني ليکوال او اوس په دې همغه يا ور نږدې موضوع بناغلي دی، څه ليکلي، چې بل چا يې په هکله څه نه دي ليکلي، چې له دې امله زه دې اورېدې ليکنې ته اړ شوم

زما موخه يواځې او يواځې لې تجربې غږېزمزه چې يو زور سړی يم، تاسو سره له خپل ستاسو د ښه پوهنې او زده کړې له پاره دي، دا داسې مه گڼئ، چې زه گوندي پوهيږم، تل په زده کړې يم او په يو څه چې غواړم پوه شم، نو د الماني پانو ته ځم، چې پوره زياتي ه وپوهيږئ، همغې تاسو هم دا کار وکړئ، چې څه غواړئ زده کړئ او يا په څه دي ستاسو زده دباندي ژبې ته لار شى، بله لار نه شته

ما په خپلو ليکنو کې کوم نومونه له ځانه نه دي ټاکلي، زه هڅيدلى يم، چې له الماني په راپيدا کړم - چې لري يې - هر نوم يا وي ته چې پيداېښتي وي، په پښتو اندول

څېړنې مواد، چې له دې امله هم دا ليکنه چې مور يې نه لرو او هغه د پوهنې د

له ځانه هيڅکله قضاوت يا پرېکړه مه کوى، چې ښه ترې ډاډه نه اوسئ او يا مو د يوه په پوهنه کې گومان مې دى يا زما په فکر، پوهنيز دليل باوري څه څخه نه وي رانيولي دا نه شته، چې هغه يا په پوهنه کې نه دى، يا هغه ويلي نو سم دى او يا شايد داسې وي دغه ويلي يا داسې دى او داسې هم دى، نو بايد سم وي

..... ۱۱۹ .....

په دې وخت کې د هرې پوهنې په هر اړخ کې زموږ د اړتياو له پاره هرڅه شته، کړى شو چې راويي باسو يا يې را وژباړو

ن یو، چې له ډېرې مودې، یعنی له څلوېښتو کالو ډېر وخت مو په جنگ کې مور هغه کسا تیر کړی او د نورو څنگ کې دپوهنیزو ودو هم بې برخې پاتې یو او دا راته تل زموږ هغه ځوان هیوادول چې څه لیکي او هغه بیا خوروي هم یو ستر کار. څرگندېږي دی.

ژبې د سمون او ودې له پاره دي، خدای دی که زه په دې هکله څه لیکم، نو دا هم زموږ د ماته دا ټول هڅاند. نه کړي، چې زه به خپلو ځوانانو ته په درنه سترگه ونه گورم کسان ډېر گران دي او دا هڅه د ودې یواځنی لار ده، خو سره له دې هم زه دا زور یخ سړی دې ځوانان ته یو څو د زړه له کومې د تجربې له مخې مشورې ورکوم او ه ځانیز څه په کې نه لرم.

دا څه غواړم چې د ځان په هکله هم په گوته کړم، چې له ډلې یې له پنځه ډېرش زیات په کې خواره شوي کتابونه دي ketabton.com

۱ - ما دشمیرپوهنې په څلوېښت لیکلو او ژباړلو کتابونو کې شمیرپوهنه په پښتو لیکلې، خو - نه دی کارولی کوم وی مې له خپله ځانه په کې

په پښتو لیکلې، په دې مانا، چې هغه عربي نومونه مې په پښتو اندول لیکلي لکه د یادونه بیا ما له خپله ځانه څه نه دي پیدا کړي او نه یې کړی شم. کړي اندول چې غونډوسکه ده هیڅ څوک یې نه شي کولی، دا پیداېښت دی

ژباړلي له فزیک مې هم درې وړې لیکنې په پښتو - ۲

۳ - هغه څه چې پښتو ته ناسم راننېاسل شوي، د هغې نږدې د ټولوپه هکله مې پوره ډېرې لیکنې کړي، چې د تاند له منلې خپرونې خبرې شوي او همداسې هم فلسفه او گرامر کې

سره خپلې ناخوالې یا مشورې گډې - د پښتو هڅاندو لیکوالانو - اوس راحم، چې له تاسو کړم:

کړې تېري یو، نو دا تنده څنگه ماته کړو؟ - زده موږ د - ۱

ایا داسې څه شته، چې نورې ژبې یې لري او موږ یې نه لرو؟ - ۲

ایا دا سې څه شته چې زموږ په ژبه کې شته او بله کې نه شته؟ - ۳

ایا د په پښتو راته نه شته برېښېدونکي ویونه په نورو ژبو کې شته، چې پښتو یې باید - ۴ کړو؟

۵ - ویونه، چې گوندي زموږ پښتو پوهانو پښتو کړي، څنگه دي او موږ دا لار مخ ته هغ - بوزو او که نه؟

..... ۱۲۰ .....

څنگه پوهیږو، چې یو څه سم یا ناسم دي؟ - ۶

اوس راځو د پوښتنو ځوابونو ته؛

ه ژبه کې د ژبي د ودې له پاره څه نه لرو، دا په دې مانا، چې مور مو په دا خپل: ته - ۱ - متأسفانه هغه لومړۍ زده کړې مو هم پوره نيمگړې دي، دا که په هره ريښه کې وي

که غواړو نور څه زيات زده کړو او يا څه څيرنې هم ولرو، نو مور د هغه اړينې زده دا بله .ه پوهه پرې غني او سمه کړو کړې برسیره بايد يوه دباندنۍ ژبه زده کړو او خپل ژبه که انگرېزي، روسي، فراسوي او يا الماني وي

دا يادونه دې همدلته وي، چې زما وتونزبه الماني ده او هرڅه چې ليکم هغه د الماني په بنسټ دي

پوښتنه که مور دا رانيونې له نورو ژبو کوو، نو ايا دا مو د خپلې ژبې سره سر لگوي؟

ژبې ټولې غبرگې پيدا دي او کړې شو خپله موخه له نورو ژبو لاس ته راوړلو، که د نړۍ داسې ونه کړو، نو څه به وکړو، بله لار نه لرو، ځکه چې خپل څه نه لرو او نړۍ زمونږ د اړتياو له پاره هم دا ستونځې را هوارې کړې دي

اړين يو خپل اند هم چې څه لیکو نو څه وکړو، چې د سمون په هکله يې پوښتنې لرو، خو څرگند کړو؟

مور د پوهنو په هکله خپل اند نه شو څرگندولی، ځکه چې خپل اند خو بايد په يوه څه اباد کړی شو او مور مو ژبه لا دې ځای ته نه ده رارسولې

هغه ويونه او نومونه يې په پيداېښتي توگه په نورو ژبو کې شته، زمونږ په :ته - ۳ - او - ۲ - چې داسې ډېرې لږ بېلگې به يې ځانگړنې ولري، ژبه کې هم شته

زمونږ ژبپوهانو فکر کاوه او لا به يې کوي، چې د،، مایع،، له :زه به يوه بېلگه راوړم دا کار يې وکړ او بي له دې، چې د اوبلن په پيژند پوه شوي .،پاره بايد پښتو نوم پيدا کي اوبه نه ليکم، -يو خوي دی 2H2O د .وي، نو ، مایع،، يې اوبلن وباله، چې سم ناسم دی ځکه چې اوبه اوبلني نه دي اوبه مایع دي او واووره، چې لږ اوبه په کې زياتي وي، لا دکلکو

ماوادو له ټولگي دي، دا به دې مانا چې مایع د موادو يو ټولگی جوړوي، لکه اوبه، شرومبي او نور

اوبلنيري يواځې واورې اوبه هم د ،مورن پوهيرو، چې شيدې او يا شرومبي نه اوبلنيري د .بيژند له مخې اوبلني نه دي، اوبل لا اوبه نه دي، خو واورې، چې ډېرې اوبه ولري .تنونو دا ټولي گډې نخښي لري، چې بهيري

دا د چا د خوښې کار نه دی، دا پيداېښت دی او څوک يې داسې او .داسې نومونه داسې دي و وی پيداشو، چې پښتو کيدی نه شو، نو بيا بنه دی يا هغسي نه شي بللی، خو که کوم ي اړين دی، چې همغسي پرېښوول شي، په همغه پردی ژبه او يا عربي

د پوښتنه مو د مخه ځواب کړه، چې که پښتو انډول يې نه پيدا کيده، په همغې :ته – ۴
يعنې عربي يې پرېږدو ژبې

ټول هغه نومونه چې زموږ پوهانو په پښتو کړي، ناسم دي، چې په دې هکله مي :ته – ۵
پوره ليکنې کړي او له همغې ډلې همدا اوبلن دی، چې ټول يې د تاند په درنه خپرونه کي
کتلی شی

حي په نورې بيلگې يې هم شته، چې زيات د معيار په ځای کچه کاروي او همداسې د سط
موږ د معيار له پاره پښتو نوم نه لرو .ځای هم کچه کاروي او داسې نور، چې دا ناسم دي
او بايد همداسې يې وليکو، خو که دسطحي له پاره هواره ليکو، دا يې انډول دی
په ناسم ويونو پوهيدل :ته – ۶

:په دې هکله مي هم ليکنې کړي، خو لنډ او ناسم

په مخامخوالي کي وي چې د پيداېښت سره :الف

چې ټوليز باور ونه لري -ب

چې دژبلارې وتلی وي -پ

:اوس يې راځو ځوابونو ته

ټوليز باور :الف ته

دلته به يوه بېلگه راوړم، چې ډېروخت د مخه مي يوه ليکنه پرې کړې وه او هغه ، دا چې
،، په پښتو ټپل شوي ،،

:د دې په هکله د استادانو ځوابونه

له هغوي څخه خو به يو .دا چې زموږ پخوانيو استادانو داسې ليکلي، نو بايد سم وي – يو
په دې فکر راغلی وي

.دا ځواب پوهنيز نه دی

دا چې په ،، د غلامی کړی ماتې کړی،، په کړ کي توپير راشي، نو دا د يوې ،، يې :دوه
ل يې ليکل يو ډول غږ يو ډو .دا هم ژبلار نه ده .دوه ډوله ليکل دي ،،

دا خو نو د سره سم ځکه نه دی، چې دا په هيچ يوه .او دا يوه کړياله او دا بله يې نومياله ده
دا ورزياتوم، چې د توري له مخي نه شو کولی، چې .ژبه کي نه شته، موخه مي دا لار ده
ده .دا لار په نورو ژبو کي نه .له بلې خوا دا ټوليزه هم نه ده .وتاکو (کړنه)نوم او کړ
ولې ولي ولي، دلته خو بيخي يوډولوال شته خو يې گانې يې يې نه :رامنځ ته شوي، لکه
دي بدلي شوي

دلته بله بېلگه راوړم، چې زموږ ليکونکي بي له کومې پوهنيزې .له ژبلارې وتلی :ب ته
لکه ډېرش سلنه، چې سم يې ډېرش سلمه ده .لارې ډېر ناسم سلمې ته سلنه وايي

تردي ځايه مې ستري كړي، خو اوس به خپلې د ليكنې موخې ته راشم.

هغه وي دى، :نيوى، چې زموږ ليكوالان او ژبپوهان يې نومخړى بولي- نومځاى ناستى يا دا همداسې دى او نه شته په دې كې نور څه د ورزياتولو او كمولو. چې د نوم ځاينيوى وي بس.

دا ډېر ډولونه لري، د هغو څخه يې يو پوښتننومځاينيوى دې لكه څوك، څه، يا څه شى، چيرته، څنگه او داسې نور.

:را لنډوم يې او ليكونكى ليكي

د پېژندنې بله برخه يې داده، چې د نوم ځاى ناستى وي او له تکرار څخه يې مخنيوى ،،
ي په ځواب كې بايد ووايم چې نومخړى تل د نوم ځاى ناستي نه كوي، د لومړى برخه كوي
هغه لا تنكى .شفيق كرونا ناروغى نيولى : لكه .بلكې ځينې وخت د نوم ځاى ناستي كوي
خو دا چاره په ټولو نومخړو كې نه پلي كيږي او تل د ځايناستي كار نه ترسره .ځوان دى
كې بيا د پوښتنې له پاره كارول كيږي او په په دغه جمله ... احمد څنگه دى؟ :لكه كوي
كله نا كله خبر د تکرار شوه، دا كار هم پورتني تعريف د بطلان كرنه را اوباسي
پېښيږي، ډېرى داسې پېښيږي چې نومخړى نه د نوم ځاى ناستى وي، نه هم د تکرار
دې ته كوي؟ هغه احمد دى؟ څه : لكه .مخنيوونكى وي او نه هم استازيتوب يې كوي
،،...ورته ډېرى بېلگې شته

زه به نور نه ورزياتوم او ليكم، چې يو نومځاينيوى يو نومځاينيوى دى يانومځاينيوى نه
زماپه تاند كې .دى، دا چې داسې دي او داسې هم نه دي، داسې څه په پوهنه كې نه وي
خپره تيره ليكنه دې ولوستل شي او همداسې د نومځاينيوى په هكله مې ليكنه

:ليكونكى ليكي

په ټوليزه توگه د نړى په ټولو ژبو كې د بني له مخې نومخړي دوه ډولونه لري، ،،
په لومړيو كې ژبپوهانو دا انگېرله چې يوازې .خپلواك يا منفصل او ناخپلواك يا متصل
خپلواك نومخړي په ژبه كې ر غنده او كارېدونكي نومخړي دي او بنسټيز رول لوبوي،
خو د ژبپوهانو وروستى .ومخړي فرعي او ر غنده رول نه شي لوبولى برعكس متصل د
څېړونو دا په ډاگه كړه چې په ټولو ژبو كې دا قاعده د پلي كېدو وړ نه ده، بلكې په ځينو
ژبو كې منفصل يا خپلواك نومخړي يوازې د تاكيد او تقابل لهپاره كارول كيږي، خو
لري برعكس متصل نومخړي ر غنده او جوړبښتيزې بني

يادې موضو ته مې ځكه نغوته وكړه چې د نومخړو په پېژندنه كې د ابهام ټكى د
،،لوستونكو لذهنه لري شي

باور وکړی، چې زه په دې متصل او منفصل او همداسې په ، تقابل او ابهام، خو ښه پوره د شوم، خو په هر صورت بیا دا نومخای نیوي دي، که فرعي او یا بل ډول وي پوه نه دي له پاره بیلگې هم نه دي راوړل شوي

دا دې ورزیاته وي، چې نومخاینیوي په څو ډوله دي، چې زما لیکنه کې پوره څیړلې وښودل شوي او دا دی تاسو ته یې یوه برخه مخ ته ږدم، چې له الماني څخه مې رانیولې او گورو، چې د پښتو له پاره هم باوري دي، داسې لږ څه توپیر سره

د الماني لاندې پرو نومونه یا نومخاینیوي د بیلگې په توگه څیړو

Personalpronomen, Possessivpronomen, Reflexivpronomen, Relativpronomen او Interrogativpronomen.

ځانیز یا شخصي نومخاینیوي Personalpronomen

هغوي او د ، (ن، ښ) مور، تاسو ، (ن او ښ) زه، ته، هغه : ځانیز یا شخصي نومخاینیوي دي هغوي بدلیدونکې ښې دي

ي وي، چې دا به گومان مې دی، چې پښتو کې پرته له پورته دا لاندې هم ځانیز نومخاینیوي ما، مور، تا، تاسو، هغه، هغې، : یې لږ تر لږه د الماني او فارسي سره توپیریوي دا پورته په یاد راوړو، چې نومخاینیوي ځایونه سره بدلوي یا سره بدلیری (ن، ښ) هغوي

دلته هر مور زموږ د ژبپوهانو لیکنو ته پوره اړتیا ده، زه خو به داسې لږ سرسري یادونه ژوره لیکنه بیا په ډېره بڼه زه هم ژبپوهانو ته پرېږدم، مخ ته ځم

مور ځانیز نومخاینیوي کړی شو دا د بلل شوي نومونو په ځای ولیکو، په خپل ځان خبرې وکړو همداسې له نورو کسانوسر څه ووايو یا خبرې وکړو

چې په ، دا یادونه هم نه ده، دا دموضوع اړونده برخه جوړوي : خودلته داړینه یادونه دري، الماني او پښتو کې یې غونډلې څنگه جوړیری او کوم نومخاینیوي ورته راوړل کیږي:

په الماني کې وایو : بیلگې

Ich habe eine Katze. Sie ist schwarz.

زه يوه پيشو لرم، هغه توره ده

من يک پشک دارم، او سياه است

او،، من،، راځي او يواځي Ich الماني او درې ژبو کي د هر وخت له پاره همدا په
کروني بدليري يا بڼه بدليري، خو په پښتو کي داسي نه ده، چي لاندې يي راوړو

بدليري او نومخاينيو ي هم بدليري-په پښتو کي کروني هم بڼه

من يک پشک دارم = زه يوه پيشولرم

من يک پيشک خواهيم داشت، خو = زه به يوه پيشو ولرم

من يک پيشک داشتم = ما يوه پيشو لرله

: بله بيلگه

(ورسره يا مل) دا زما بکس دی

(په بدل کي) دا زما دی

او که

Possessivpronomen ا ځښتوالي نومخاينيو ي - خاوندوالي

اړوندوالی يا خاوندوالی يعني ملکيت (خونديوالي نومخاينيو ي) دا پوسسيو نومخاينيو ي
په گوته کوي، موردا دوه سره توپيرو د مل په څير او د نومخاينيو ي په څير د په ځای
په بڼه يا په ځی

يلگه ب

دا زما بکس دی

دا زما دی

مور ځايونه لرو يا قومونه، چي هغوي د،، زما بي په هکله پښتو ژ: يوه غوره يادونه
او ستا، په ځای،، دما او دتا،، وايي، نو که،، د،، د ملکيت مورفي م وي، بايد د،، زما
دا يوه يوه اړيښه د خبرو دنده ده، چي زمور اديبان. او ستا، په ځای،، دما او دتا،، راشي
با په اند به دا،، د،، سره سمه وي پري سر و خوروي، خو بيا هم زم

Reflexivpronomen ر اګر ځيدوني نومخاينيو ي

خان (راگرځيدني يا بيرته راگرځيدني سره يا راگرځيدوني نومځاينوي مور د -رفلكسيو خان) او رامات كړنو ((غلطيدل؟) غلتيدل) تيرباسل يا خان تيروتل، خان ناسميدل سره كاروو (پيژندل

بيلگه:

(خبره په ما اوزه كې ده) ما خان تيرباسه يا زه تيروتم مورسره پيژنو

.اسي فارسي بل ډول دي كه پام وكړو، نودلته هم هرورمروپينتو او الماني، همد

نسبتي نومځای نيوي **Relativpronomen**

.ه كووسره مور نسبتي غونډالي په گوټ (...، هغه، دا، كوم) د نسبتي نومځاينويو

بيلگه:

.وهلی چې بانك (هغه) پوليس سړی لټوی، كوم

يا پوښتنيز نومځاينوي -پوښتنويينيز **Interrogativpronomen**

په پوښتنغونډاله كې د نوم په خاي (څوك، څه شی، چاته، د چا) پوښتنيز نومځاينوي مور پوښتنه كوو راځي، د هغه پسې يا د كوم چې

بيلگه:

.د درې سره به لږ ستونځي ولرم، خوزه پوهيرم، چې تاسوله ما ښه پوهيری

دا به څوك ووايي؟

دا څوك وايي

دا چا وويل؟

دا چا ويلي وو؟

.دري سره يې پوره توپير شته .دلته گوره له،، څوك،، څخه ،، چاته،، لاره :يادونه

. دا، هغه ، كوم چې :پام راگرځوني نومځاينوي دي **Demonstrativpronomen**.
راوباسو يا (د نورو له ډلې) مور پام راگرځوني نومځای نيوي هلته كاروو، چې يو څه غوره كوو يا د پامور گرځوو

بیلگی:

تاسو دا کمیس غواړي یا هغه؟

Indefinitpronomen نومخاینیوی

مور. دې ناکلکو نومخاینیوو پوري د بیلگی په توگه اړه لری یوڅه، نه، سړی، یوڅوک، هر دا کاروو، کله چې مور یوشی ټولیزکوو

لیکونکی لیکي:

زه نومخړی مطلق نوم یا اسم نه گنم او نه ورته کلمه وایم همدارنگه نه یې خپواک ، ،
نحوي واحد گنم

،، یوازې خپلواک نومخړي خپلواک ژبني توگي گنم بلکي

چې نومخانیوی وي، خو .زه خو باور وکړی، چې په دې پورته غونډالو سم پوه نه شوم
بیا هروروم نوم نه دی او خپلواک نحوي واحد یعنی څه؟ خپلواک یو څه گنې او بلواک نه
هغه چې نومخای نیوی وي، خو بیا نومخاینیوی دی

خبروه نه اورېدوم، گومان می دی، چې نور به داستونځي اوبی شوي وي زه نوره دا

هرڅه چې غواړی روښانه او ښه وښایی، نو د دباندنیو یادو ژبو څخه گټه :بیا زما وړاندیز
پورته کړی

زموږ د ژبي پوهنیز توان غورازورېدلی، هیله ده، چې تاسو ځوانان دا د نورو ژبو پهمتو
اځنی لار دمتوانمند کړی، چې دا یو

دا وړاندیز زما د پښتو ډاکتری او ماستری زده کړو او استادانو ته هم دی، چې د یو څه
لیکلو په ځای دې دوي یو څه وژباړي، چې کلهيې خپل ادونه د همغه لیکنو په بنسټ په
کې ځای کړي وي

لیکونکی لیکي:

،، نشو گڼلی نو اوس ویلی شو چې نومخړی دنوم یوه برخه ده، بلکي نوم یې،،

چې د نوم برخه شوه، خو نوم شو، خو هغه ټولوالی یې له نوم څخه باید کم وي، نو بیا یې
ولي نوم نه شي گڼلی؟

دا تیرې د کابل د تیرو برخه ده، خو د کابل تیرې: د برخې په هکله په ډېره، ډېره بختنه نه دي

نومخاینوي د نوم یوه برخه ده، دا روښانه کوي، چې د اصلي برخې په څیر د نوم برخه، د برخې په)نور نومونه هم شته، چې هغه نومخري نه دي، خو نومخري نومونه دي (پېژند باید وپوهیږو، چې څه مانا او بیا یې وکاروو

لیکونکی لیکي:

نومخري د نوم یوه: داسې تعریفولی شو د بحث په پای کې په ټولیزه توګه نومخري،، نه شتون کې د هغه ځینې چارې پر مخ وړي او ځانته جلا دندې برخه ده، چې د نوم په ،، لري

لیکونکی لیکي د سرلیک په توګه

،، تعجبې یا د حیرانتیا نومخري،،

مه شول داسې نومخاینوي خو ما پیدا نه کړل، موخه مې په الماني ده، او په پښتو کې د کو

لیکونکی لیکي:

د حیرانتیا پیغام وړاندې کوي او د پوښتنیز ((څومره)) دلته هم! څومره ښکلی ښی،، نومخري پرځای ورته د حیرانتیا نوم ورکو

څومره خواږه دي! به به

. څومره ښکلی منظره ده! اووو

کې هم تر سترګو (واو نور... انگلیسي، الماني، فرانسوي، ترکي) دا نومخري په نورو ژبو ،، (wow، hey، what...): کیري، لکه

خلک په ځنو پېښو یا خبرو خپل هکپکوالی څرګندوي، خو هغه غرونه بیا د کومو ویونو په ډله کې نه شو راوستلی او نه کوم ویونه دي

که داسې شي، نو بیا به به به، په په، پوهو، هاها، یې یې او همداسې به یې پسي به دي کې د فکر کولو څه او ځني نور نومونه ورته ټاکل کومه ژبلار نه ده زیاتوو، نو پ

که غواړو، چې پوه شو، چې چیرته، څوک، څه شی، نو بیا د گرامر په کومه ډله کې راځي؟

ي.دا نومځاینيوي دي او پوښتننومځاینيوي بلل کيږ.

زما وړانديز بیا تکراروم او په دې هیله، چې مور دې خپلې ژبې ته پخپله څه نه راوړو، دا د دې له پاره مور باید دپرمختللو ژبو څخه گټه کار مو د ناسمونونو سره مخامخ کوي واخلو او د ناپېژندو او یا په پښتو کې پرې نه پوهیدلو ویونو له پاره په پښتو کې اندول پیدا او یا همغه دباندي وی وکاروو کړو.

که زمور گرانویونکي غواړي راته بڼه برگ شي او یا سره خبرې وکړو، چې یوه گډه راته له کرونا څخه هم په امن راووحی. لاس ته راوړنه ولرو، نو برېښنا پته مې دا ده

smakhan1946@gmail.com

ډاکتر ماخان میری شینواری

د تل له پاره، تل، ترتله او تل ترتله

ما څوکاله د مخه د تاند درني خپروني کې د یوه ډېردرانه او راته گران استاد یوه لیکنه ولوستله، چې له تاسو سره یې د شریکولو له پاره له هغې دا لاندې را اخلم او په دوه برخو یې وېشم:

یادونه: پخوا مې په دې یوه اوږده لیکنه کړې وه،خواوس مې دا نوي ولیکله، چې د لیکنې ډول یې هم بدل غوندي دی.

لومړی: د تل له پاره:

،، (د تل لپاره) په گرامري لحاظ قيدي عبارت دی. دغه قيد د پښتو په پخوانو کتابونو کې نه مومو، په غالب گومان په شلمه پيړۍ کې پښتو ته راغلی دی او د انگلیسي ژبې د FOR EVER ترجمه ښکاري.،،

----،،که څوک د متوفي په اړه وليکي چې : هغه له مور د تل لپاره لار ؛ دلته یې نه (تل) او نه هغه د کلاسیکو اثارو عبارتونه معادل دي. ځینې خلک (د تل په مخه) عبارت استعمالوي چې شاید (د تل لپاره) تر گردو نږدې معادل وي. مور ویلای شو چې : هغه له مور د تل په مخه لار.،،

دویم: تل، ترتله او تل ترتله:

«، (تل) ډېره لنډه، يوه سيلابي کلمه ده خو د ابدیت لويه معنا پکې نغښتي ده. په همدې وجه ډېر ځله لیکونکي د هغې تر معنوي اثر لاندې راشي او يو څه نور توري ورسره زیات کړي چې په صورت کې يې هم د محتوا قوت پيدا شي. پخوانو چې (تر تله) جمع کړی او (تر تلو) يې بللی دی، يا ېې د (تر تله) په ځای (تل تر تله) راوړی دی، وجه يې همدا د ټينگار غوښتنه ده،»

گرانو لوستونکو!

زه په دې لیکنې نور څه نه لیکم، خو دې د «، تل له پاره، تر، تر تله، «، له پاره غواړم یواځې یوڅو غوندالي له تاسوسره شریکي کړم او په تل تر تله لږ تم شم :

له دې د مخه، چې په دې موخه څه لیکو اړین بولم، چې د سم اند(منطق) څخه روښانه ونه وکړم.

یو: منطق

راځی، چې له هرڅه د مخه لومړی د سم اند یا منطق په بنسټ «، وینا،، تعریف کړو:

پیژند (دا پیژند د شمیر پوهنې سم اند څخه دی): وینا د ویونو یا کلمو موخه وره څنگ په څنگ ایښوونه ده، چې یو «، رښتیا ارزښت،، رښتیا یا نارښتیا ولري.

که ووايو، چې:

نن د کابل دښار د هوا حالات.

دا وینا نه ده، ځکه موخه وره نه ده، ځکه چې «، رښتیا ارزښت،، رښتیا یا نارښتیا نه لري.

که ووايو، چې:

نن کابل کې ورینګي (ورښت). وریري.

دا وینا ده، ځکه موخه وره ده او یو رښتیا ارزښت لري، یعنې یا به ورینګي وریري (باران نه وریري، باران میبارد)، چې رښتیا ارزښت یې رښتیا دی او یا به ورینګي نه وریري، چې رښتیا ارزښت یې نارښتیا دی.

پورته جمله ویلای شو:

..... ۱۳۰ .....

نن په کابل کې ورینګي ریري.

په کابل کې نن ورینګي وریري.

ورینګي وریري نن په کابل کې.

د سم اند له مخې دا ویناوي دي . وپونه موخه ور سره ځای په ځای شوي، خو دا چې ژبه یې څه ډول لیکنه غواړي، دا بیا بله خبره ده.

جمله یا بهتره وینا لرو: ،، استبدادي نظام د تل لپاره نسکور شو،، دا ویناده، ځکه چې ،،رښتیا ارزښت،، رښتیا یا نارښتیا لري.

دا چې دا ،، استبدادي حکومت،، به بیا راځي او که نه ، د دې سره یې مور سر او کار نه لرو. دا د یوه کس اند دی او څرګند یې کړ.

دوه: له پخوانیو کتابونو څخه ګټه اخستنه اړینه ده، خو دې ته باید ګوته ونیسو، چې مور له پخوا څخه ډېر څه نه لرو، مور همدا اوس خپلې ژبې ته وده ورکولو او دا – د لوي څښتن په برکت- په وده کې پوره چټکه ده. زموږ هر شاعر او هر ادیب د هغه وخت له ادبیه او شاعرانه بڼه پوهیږي او دا باید همداسې وي، ځکه چې دا یوه طبیعي پروسه ده.

اوس راځو خپلې اړي لیکنې ته:

لومړي ته:

دوه برخې دي.

۱ – د دباندنۍ ژبې اغیز:

دا سمه خبره ده، کیدی شي دا وي، ځکه مور اړیوچي هر څه یا ټولې پوهنې – ژبه هم – د دباندنیو ژبو په مرسته مخ ته بوځو، نو اغیزبه یې هر ورو وي، خو ایا دا اغیز یې د ژبلارو او د موخه وړتیا سره سم دی؟

دې ته باید تل پوره پام وي.

اوس راځو د ،، تل له پاره،، ته

دې ته باید پام وکړو، چې دا د **FOR EVER** انډول دی او که نه؟ یعنې موخه وردی، که نه؟

..... ۱۳۱ .....

یا زموږ ژبلار به دا وي، که نه؟

پوښتنه: ټاکسي دي (د) څه وخت (له پاره) راغوبنتی؟

له هرڅه دمخه بايد دې پوښتنې ته پام وکړو يا پام راوگرځوو، چې زمور پښتو همداسې ده او که نه؟

که پوښتنه سمه وي، نولاندې ځوابونه يې هم هر وروسم دي.
-- د سبا له پاره مې په يوولسو بجو تاکسي راغوښتی دی.
-- د ... له پاره مې په يوولسو بجو تاکسي راغوښتی دی.
-- ... ته مې....
-- ... په يوولسو بجو مې تاکسي راغوښتی دی.

د سبا په ځای چې درې ټکي ځای په ځای شوي، هر مهال (د ژېدود اوسم اند سره سم) ليکل کيدی شي.

داسې هم ويلی شي، چې:

-- د تل (د درې ورځو، د يوې اونۍ، د راتلونکو څو ورځو، د هرې ورځې) له پاره مې په يوولسو بجو تاکسي راغوښتی دی.
دا غوندې ،، رښتيا ارزښت،، رښتيا يا نارښتيا لرودی شي، خو مور يې دلته د رښتيا ارزښت سره سر اوکار نه لرو
دويم ته: ، تل، تر تله، تل تر تله

پوښتنه ۱: ته څومره (وخت) دلته پاتيري؟

زه څلور ورځې (يو کال، تل) دلته پاتی کيږم.

پوښتنه ۲: ته د څه وخته پورې دلته يې؟

زه دلته د څلور ورځو (يو کال، تل) پورې دلته يم.

دلته هم گوره همغه د ،، تل له پاره،، په څير څه شته، چې رښتيا ارزښت لري. دا به يا رښتيا وي يا نارښتيا

پوښتنه ۳: ته له څه وخت تر څه وخت دلته يې؟

زه د ۵- م تر ۱۰- م د حمل دلته يم.

بنسټيزه پوښتنه ۴:

ايا تل تر تله د تر تله لپاره ټينگار دی؟

بيا لنډ:

..... ۱۳۲ .....

څومره وخت؟ تل.

د څه وخت له پاره؟ د تل له پاره.

تر څه وخته؟ تر تله.

مور به دې تل تر تله ته لږ تم شو.

ايا هر څه چې شته وي، هغه پيل اوپای لري؟

و به وايو، چې هو.

هر څه چې پيدا کيږي، هغه پيل اوپای لري.

يو څو بيلگي:

په مرستون کې د مري په خينځای داسې ليکي: ۶. ۵. ۱۹۷۸ - ۳. ۸. ۲۰۱۸

په توروپي ليکو: شپږم د پنځي ۱۹۷۸ تر ۳ د اتمې ۲۰۱۸

دا په دې مانا چې: له .... تر ....

اوس نوپوښتنه دا ده، چې شته وي، خو پيدا نه وي؟

ايا داسې څه شته؟ هو او هغه زموږ رب دی.

رب تر تله برقرار دی او پيل يې هم له تله برقرار دی، نو

دلته به هغه د رحمان بابا د شعر د يوه نيمبيني راوړو، چې دا درانه استاد هم په خپله ليکنه کې راوړي:

،، تل تر تله برقرار دی رب زما،،

دا د رب له پاره داسې ليکو: تل تر تله

دا په دې مانا چې له تل څخه تر تله پورې. يعنې دا لومړی ،، تل،، د ،، تر تله،، له پاره ټينگار نه دی.

..... ۱۳۳ .....

ډاکتر ماخان ميري شينواری

څه وکړو؟

له څه وخت را په دې خوا زما څه لیکني د تاند په درنه خپرونه کې گرانو لوستونکو ته وړاندې شوي، چې په کې زموږ ناسمونونو ته گوته نيول شوي وه.

کومان مې دې، چې زما يا زموږ ستونځې لا اوږدې دي، چې زما ناسمونونه(؟) هم په کې د څيړني دې اوله دې امله مرسته.

زما گوناوه: ژبپوه نه يم، په گرامري لار د پښتو څه نه لرم، زه هم د پښتو کتابونه نه رانيسم، نو که دا زما د لیکني په هکله څيړني شوي وي او زه ترې نه يم خبر ملامته يم، بخښنه دې وي، خو بيا هم په يو څه ډېرې لیکني کيږي اودا هم د ژبې د ودې سره مرسته ده.

راځم خپلې موخي ته:

لومړی:

ما په خپله تيره لیکنه کې، چې د تاند د درني خپروني څخه خپرې شوي، دا سي د انگرېزي انډول په پښتو لیکلي وو.

له (د) ... څخه from

د (له) ... سره with

يعني د انگرېزي اوستر بلونه د پښتو سرکومپوزېشنونه (غیرکي نيونوي) دي، خودا لکه تيروتنه وي.

ولي؟

خبره به نه اوږدوم، خپلې موخي ته به راشم:

۱ - د هغه کتاب

۲ - د هغه سره کتاب

..... ۱۳۴ .....

۳ - د هغه څخه کتاب.

پوښتنه: دا، د، د هغه اړوند يا د، هغه، سره تړلی دی او که څنگه؟

په ۱ - کې خودا مورفيم د خاوندتوب دی، خودا نوبيا په ۲ - او ۳ - کې څنگه دی؟

که هلته، د، د، د هغه، پورې اړوند وي، خوبيا نو، له... څخه، او، له... سره، نه شته دا به بيا يواځې، څخه، او، سره، اوستر بلونه وي او که، د، د، هغه، اړوند نه وي، نو بيا دا، له(د)... څخه(سره)،، غير کې نيوني يا سنترپوزېشنونه دي.

زما په اند د يوې څيرني ارزښت به ولري.

دويم:

بله پوښتنه د، پر،،،، باندې، او، پر... باندې، کې ده:

مور لړ:

۱ - پر ميز

۲ - ميز باندې

۳ - پر ميز باندې

په دې پورته کې نوکوم يو سم دی؟

او ولي؟

بله پوښتنه په، پر،، او، په، کې هم شته، خودا چې د خای اړوند ويونوپوښتنه ده، کار به پرې نه لرو.

همدا رنگه:

-- ورباندې کيږده (ترې لاندې، ورڅخه لاندې)

-- وړلاندې کيږده (ترې لاندې، ورڅخه لاندې)

داسې نور هم زيات شته، که نوره څيرنه پرې وشي، هم بده به نه وي.

يو څوک، چې د يو څه سره سر او کار ولري، د هغه څه سره يې مينه هم پيدا کيږي. زه گوره اوس د زړه له کومې د پښتو زده کوونکې شوم، که ژوند وو، داسې نور څه به، چې زه يې زده کوم، له تاسو سره گډوم.

که دا ليکنې بيا د تاد درني خپروني خورې کړې، نوزه به يې بيا هم لا ډېر مندوی يم.

که مرسته کوئ، نو smakhan1946@gmail.com

د ،، په ،، او ،، پر ،، کارونه

دا دواړه ويونه ځای اړوندوالي له امله په ځنو ځايونو کې دا ،، په ،، د دواړو له پارهاکول کيږي او په ځنو ځايونو کې بيا د په ا پر منځ (دلته د منځ سره په يا پر او همداسې تر نه ليکم، چې تر خو بيخي ناسم راځي) کې توپير راولي.

اوس هر يو ځانله څيړو:

دا نو که يو څه په يو څه کې دننه وي، نو دلته ،، په ،، کاروو، لکه د سرک په منځکرښه کې بوټی درول شوی.

د مېز په کوټه کې (کوټگی) کې مې کتابچه ايښوولي.

او ،، پر ،، په هغه ځايونو کې کارول کيږي، چې يو څه د يو بل څه د پاسه اېنول شوي وي.

ډاکټر ماخان ميری شينواری

ليونی يم ! نه ناروغ يم

دا په . ليونی يم، چې ټول په پښتو ژبه ليکنه کې په يوه لار ځي او زه يې ورسره نه منم خپله خټه کې ليونتوب دی، خو تاسو راسره مرسته وکړئ

رځي او لومړنی ليونی يم، چې داسې ليونی يم، چې دا لاندې ناسمونونو ته مې هم پام را ک ناسمونونه سملاسي وينم، دا چې لومړنی او اخرنی به وم، دا نو د راتلونکي خبره ده خبره په همدې لومړني کې ده.

..... ۱۳۶ .....

خواک عمومي قوماندان امريکا کي لومړنی تورپوستی د هوايي ، ، په خبرونو کي لولم شو،،

په دې غونډالي کي دوه ستونځي دي

دا لومړنی تورپوستی نه دی، چې په دې کار گومارل کيږي، خو وگورو، چې دا :لومړی لومړی به ورسره جوړ شي که نه؟

روښانونه يي لاندې راځي

بيا :لول چې :دويم

، ومي قوماندان شو امريکا کي لومړنی تورپوستی د هوايي خواک عم ،،

دا چې دی په امريکا کي لومړنی تورپوستی نه دی

که په پورته غونډاله کي د لومړني په ځای لومړی ځای په ځای کړو، نو بيا به څنگه وي؟

پوښتنه

دا به نو په څه شي کي لومړی تورپوستی وي، چې دا دنده ورته سپارل کيږي؟

،گورو چې غونډاله موڅه وره نه ده

ستر جنرال چارلس برون لمړنی تورپوستی ،،،، ،خو بيا پسي بله غونډاله کي لولو ر.....جنرال دی، چې د امريکا په تاريخ کي

پوهيږو، چې دی لومړنی تورپوستی جنرال نه دی، دده له مخه به هم ډېر وي

په پورته غونډاله کي که د لومړني په ځای لومړی وليکو، نو دابه سمه شي يعنې

ستر جنرال چارلس برون لمړی تورپوستی جنرال دی، چې د امريکا په تاريخ ،،،، ر.....کي

خبره دلته دا ،،چې،، سموي ..... لومړی تورپوستی جنرال دی، چې ...

.اوس نو چارلس برون د امريکا هوايي قواو قوماند دی

.

چارلس برون لومړنی تورپوستی قوماندان دی، چې دا دنده ..... کړی شو وليکو .. ورسپارل شوي

دی په دې دنده کې اوس لومړنی تورپوستی قوماندان هم دی، ځکه چې له ده څخه د مخه . دا دنده بل تورپوستی نه لرله

په دې مانا چې لومړنی او لومړی کټمټ نه خبره په لومړي او لومړني کې ده، دا يادونه د بېلگې په توگه په ځغاستسياليس کې يو څوک لومړی کيږي، خو لومړني ته يې بايد . دي که د افغانستان کوم يو ځغاستي دا . پام وي، چې لومړنی دی او له ده د مخه بل څوم وو زما ناسمون چې) ځغاستسيالي وگټله، نو دابه بيا لومړنی افغان وي، ځکه د ده له مخه دا لوبه (د مخه دی) (څخه) له ده :: داناسم دی او سم يې . همدلته يې سموم ځکه دده له مخه کچه نه ليکم ناسمه ده او) بل افغان نه ده کټلي، خو د نړۍ په سويه يا سطحه يا هواره هوارې ته مه هکپک کيږی، ځکه سطحه او هواره همغه څه دي، خو دا يو يې زموږ د به دی لومړی وي او نه لومړنی (بي نابلد او دا بل عربي بلد دی ژ

پټ سړی کور ته نه ځي

گومان مې دی، چې لږ نابلد به وي، خو په . دسم اند له مخې د وی او ويونو ځای بدلون : هرډول په يوه ليکنه کې مې ولوستل چې

، ، . پټ سړی کور ته نه ځي،

، ، او سړی کور ته پټ نه ځي . سړی پټ کور ته نه ځي

درانه ليکونکي په دې هکله پوره او په زړه پورې ليکنه کړې وه، خو زه هغې ليکنې باندې خبرې نه کوم، يواځې دې ټکي ته غواړم د گرانو لوستونکو پام راږوم، چې، دا ا غونډالې دي يا همغه ويناوې غونډالې يا ويناوې په لومړي ليد يو ډول يانې د همغې مانا ليکوال . ،، دي، خو که ورته په ځير شو دا دريواره غونډالې سره بيلې بيلې بنکاري موضوع بڼه ځيرلې

ما هم وغوښتل چې په دې هکله دا يوه ليکنه د گرانو لوستونکو سره د سماند په لونه بنسټ گډه لوست ته وړاندې کړم، چې داسې ليکنې نو نور څه د ليکنې ډو لري ، ولې دا سره ورته يا همغه غونډالې دي او يا هم سره ورته نه يا د همغې

د دې څرنگوالی به لږ پوره وڅیرو او وبه گورو، ترې پوهیدني غوندې نه دي چې ستونځي نو په څه کي دي.

مخه چې په دې هکله خبرې کوم، لند د سم اند له مخې له دې د

د وينا پيژند راورو او: لومړی

د یوې وينا د لیکنې ډولونه د ویونو د ځای بدلیدني له مخې غواړو وپیژنو، چې -دویم څومره دا ویونه په غونداله کې سره ځای بیلیدلي شي، د همغې ترې پوهېدني سره

وڅه وره څنگ په څنگ ایښوونه ده، چې یو رښتیا ارزښت رښتیاوینا د ویونو م-لومړي ته

یا نارښتیا ولري، دا په دې مانا چې دا وينا به رښتیا یا نارښتیا وي

یوه غونداله یا بنه یې یوه وينا د څو ویونو څخه جوړه وي، نو د دې غوندالي -دویم ته برابر دی د فاکولتیت سره (تعداد) ډولونه د ویونو ځاییدلي له مخې د ویونو د گڼون

له دې د مخه د یادونه اړینه بولم، چې دا وينا د سم اند له مخې ده، دا چې زمورد ادیبانو د اند سره به وي او که نه یا به دا ويناوې ښکلې او که څنگه وي، ایا دا د پښتو ژبلار سره ه مي یواځې او یواځې د سرلگوي او که نه، زه یې له دې سره سر او کار نه لرم، موخ ..ویونو موخه ور یوځای ایښوونه ده او بس

دا نو څه مانا؟

که پنځه گڼونه ولرو، نو د دې فاکولتیت برابر ده له

Fakultät

$$5! = 1.2.3.4.5 = 120$$

دا په دې مانا چې د پنځه ویونو څخه یوه وينا په یوسل او شل ډوله د ویونو ځای سره دا را سره ومنی یا یې و آزمایي او زمور بیلگه کې به یې د یزي بدلون له مخې لیکل ک وينا څخه، چې له درې او څلورو ویونو څخه جوړه ده روښانه کړو

:راځی، چې پیل وکړو او دا وينا وي داسې ولیکو

.سری کورته لار

دا له درې ويونو جوړه . پورته وينا كې ويونه ،،سړی،، ، ،،كورته،، او ،،لار،، دي په
گران لوستونكي دا پخپله ليكلې شي، چې ځان باوري كړي . وينا په شپږ ډوله ليكلې شو

:اوس راځو خپلې ليكنې ته او همدا ويونه كاروو

.سړی كورته لار

.لار سړی كورته

.كورته سړی لار

د له مخې همغه موخه لرونكي وينا ده، چې يواځې د ويونو ځای په كې بدل دی، دا د سم اند
چې د نورو درېواړه ليكلو څخه يې تيرېږم، گران لوستونكي دې ځان پرې باوري كړي

:كه وليكو چې

لار سړی پټ كور ته لار، سړی كورته پټ لار او سړی كورته پټ سړی كور ته لار
پټ، نو دا به سره همغه موخه وړې غوندالي يا وينا وي او كه نه؟

:خبره را لنډوم

پټسړی همداسې پټكور ، دا په دې تړې پوهيدنه چې :په پورته هره وينا كې كه وليكو
سړی پټ دی او كور هم پټ دی، يواځې پټ لار، چې موخه تړې داسړی په پټه لار

:اوس نو وينا لرو

(دا خوي دی او گومان مي دی، گډ به ليكل كيږي، لكه سپينغر، او نور)پټسړی -يو
دا وينا له درې ويونو، پټسړی، كور ته او لار جوړه ده نو له دې امله په شپږ .كورته لار
ډوله ليكل كيږي:

.كور ته لار، كورته پټسړی لار او لار كورته پټسړی سړی پټ

سړی .بدلون له مخې په شپږ ډوله ليكل كيږي دا هم د ويځای .سړی پټكور ته لار -دوه
پټكورته سړی لار او پټكور ته لار سړی .پټكور ته لار

په دې وينا كې گورو، چې سړی گوندي كورته په .سړی كورته پټ لار :كه ولرو -دريمه
دا وينا بيا له څلورو ويونو پټ، سړی، كورته او لار جوړه ده، چې له دې امله يې پټه ځي

ليکنه هم د ځای بدلون له مخې په دولس ډوله ده، دلته دې پام وي، چې دا پټ دې د په پټه لار (يعنې په پټه) په ځای وي لکه چې ليکلي مو وو، پټ لار

دلته ليکلي شو:

سړی کور ته پټ لار

ه لار سړی پټ کور ت

پټ سړی کور ته لار

سړی کور ته لار پټ

د دې نور اته ډولونه د ويونو ځای بدلون سره نه ليکم، خو دا دې په گوته وي، چې په پورته کي دا ،، پټ،، د

سړي او همداسي د کور سره نه دی ترلی يانې داسړی پټ نه دی دا په دې مانا، چې دا پټسړی نه دی

پروني منلو خپروونکو او ډېرو گرانو لوستونکو څخه زياته بخښنه زه د تاند د درني خ غواړم، چې يوه تيروتنه راڅخه شوي، چې بايد نه وي شوي، چې شپي خوب کي ورته هغه وينا چې له څلورو ويونو جوړه وي، ليکنډولونه يې : هغه دا چې پامو، خو ناوخته وو ځکه چې .س د ويونو د بدلون له امله څلرويشت دي، نه دول

$$4! = 1.2.3.4 = 24$$

بيا هم بخښنه راته وکړی

ډاکتر ماخان ميري شينواری

د پښتو سره دنور وژبو زده-کوونکو ستونځي:

گرانو لوستونکو!

که ما دا ليکنه يو ساعت د مخه سرته رسولي وي، بل ډول به وي، خوداسي بيا د خوب ته تگ وروسته يا بيا خوب ته د تگ وخت کي ورته هکپک هم شوم او د ليکني بني يا

خونديوني هم بڼه بدله کړه. زه دې کار ته لږ هکپک هم شوم، چې پښتورښتيا په ځنو برخو کې د نورو ژبو سره پوره توپير لري او غزېدلې ده، چې له دې امله د نورو ژبو ويونکو له پاره يې زده-کړه لږستونځمنه ده.

زما دې خوب ته تگ کې فکر شو، چې زمورد پښتو غوندالو د کړنو د ډول سره څنگه نومځايڼيوې بدليري؟

دا اوس لږروښانه کوو:

دلته به له سره داسې يوڅه هم راوړو، چې زمورد نورو ژبو ياپه ځانگړې توگه درې ژبي افغانان ولې اوڅنگه له پښتو سره ستونځې لري اودا څنگه روښانه کولى شو، چې دا ستونځې اوبى کړو؟

زما دې ته پخوا فکر نه وو، ما غوښتل، چې په نومځايڼيوو څه وليکم، نو دې ته مې راپام شو.

په نورو ژبو يا لږترلږه په درې اوالمانې کې د کړونې له پاره په رول کې د راتلونکي-، تلوني- لنډ - او اوږد تير وخت له پاره بدلوننه راځي، خو په پښتو کې دابل ډول دى، چې دلته لږرڼا په اچوو.

درې بيلگې به راوړو، بيا به خبرې پرې وکړ.

لومړى بيلگه: تلل

زه ځم.

زه به لاړ شم

زه لاړم.

زه تللم

زه تللى وم.

په دې بیلگه کرنه وخت-اروند بدلیري او کړونی نه بدلیري.

د دا ډول کړنو ډولونه او کومالی باید وخیړل شي اوروبسانه شي، چې کوم او څنگه بدلیري (گردانیري).

پوښتنه: په تلنه اوتگ کي به څه توپیروي؟

دویمه بیلگه: لیدل، کتل، که دا سره په گډه بڼه بدل کړو.

زه گورم..... زه وینم

زه به وگورم.... زه به ووینم

ما کتل..... ما لیدل

ما وکتل..... ما ولیدل

ما کتلي وو.... ما لیدلي وو

دا بڼی او کین د دویمي لیکي وروسته سره بدلیدلی هم شي.

په پورته کړنو ،، لیدل،، او هم ،،کتل،، کي گورو، چې دا د نورو کړنو غوندې بلدي گرامري لاري نه لري، چې له لیدل څخه گورم او کتل راځي. مورباید نورداسي بیلاري کړنو ویونه هم پیدا کړو او هغه ځانگړي وخیړو.

پوښتنه: داسې ویونه په نوروژبوکي هم شته، خو هلته یې موخه سره بیلیدلی شي. پوښتنه دا ده، چې ایا ،، لیدل،، او ،،کتل،، همغه څه یا کټمټ دي او که څه توپیر سره لري؟

د دې روښانه-ونه راته لږ اریینه بریښي او بیا دا لټول یا پلټل سره څومره نږدېدي؟

دریمه بیلگه: غوندالي د کړني، کړوني او (پرې) په کړوني سره.

بخښنه دې وي، چې د وهلوبیلگه راوړم، دا وهل موپه ذهن کي داسي کلک ناست دی، دا وهل او ...، خو اوس مي لیکلي اویایي سمون راته لږ ستونځمن بریښي.

دریم الف- د لومړي کس له پاره:

۱ - زه تا وهم Ich schlage dich

۲ - زه به تا ووهم، خو , Ich werde dich schlagen

۳ - ما ته ووهلي Ich habe dich geschlagen

۴ - ما ته ووهلي Ich schlagte dich

۴ - ما ته ووهلي وي Ich hatte dich geschlagen

د پورته او لاندې دري تاسو وليکي، د وړاندیزونو سره

دریم ب - ددويم کس له پاره

ته ما وهي.

ته به ما ووهي.

تازه وهلم.

تازه ووهلم.

تازه ووهلي وم.

دلته نو کومه ژبلارده، چې لومړي کي يواځي کړنه بدليري او نومخاينيوى نه بدليري او په دې نوروکي بيا وخت-اروند نومخاينيو ي او کړنه دواړه بدليري؟ خبره څه کي يا چيرته ده؟

دا د نومخاينيوو بدلیدني له پاره هم کړنه ونډه لري يا د کړني په غاړه دى.

مور دا بدلون د دې ډول کړنو په بنسټ کوو:

لومړى: کړني، چې هغه يوڅه ته اړنه وي، دا په دې مانا، چې دا کړني پرې کيري، که ووايو، چې خپلواکي وي.

دويم: هغه کړنې دي، چې هغه يو بل څه ته يا د يو بل څه له امله دي.

لومړي ته: د دې کړنو بيلگې دي. تلل، بیدېدل، پاڅيدل. دلته يواځې کړونې دي او د هغه کړنه.

دويم ته: د دې کړنو بيلگې دي: ليدل، وهل، اورېدل. دلته کړنې دي او د کړنو سره مل يو بل څه ونډه لري، که ياد يې شوی وي يا نه، په دې مانا، چې يوڅه به گوري، يوڅه به اوري، يوڅه به وهي، که يو په -کړونې وي او که نه.

د هرې بلې ژبې کسان، چې پښتو زده-کوي، ستونځې يې په څه کې دي؟

دا خبره مو پورته ځواب کړه، چې په پښتو کې گړن-اړوند نومځايينوي هم بدليري.

په پورته کې گورو، چې د پښتو د نومځای نيوي کارونې سره پوره توپير لري.

داسې لږ څه گډې وډې به راشي:

گورو چې د الماني نومځايينوو کې بدلون نه دی راغلی يا نه رځي، خو په پښتو کې

گورو، چې په راتلونکي او تلن وخت کې د کړونې او پرېکړونې رول د لاند - - او اوږد تير وخت سره توپير لري او په نورو ژبو يا لږ تر لږه الماني اودري کې داسې نه ده.

دا هم بايد په گوته شي، چې د کومو کړنوله پاره.

د هرڅه د مخه بايد په ياد ولرو، چې هر د بلې ژبې زده-کونکي (دکونکي) خپله لومړۍ ژبه په دويمه ژبه ژباړي. هغه غونډالي، چې دوی په دويمه ژبه وايي، د هغې له پاره دا غونډاله په خپله ژبه لږ تر لږه په فکر کې وايي او بيا يې په دويمه ژبه اروي. دا کار تر هغه وخته کيږي، چې دويمه ژبه هم ښه زده شي او په ژباړه يې هم ښه وپوهيږي يا د غونډالو جوړولو په لار.

تل په فکريسي فکر راځي: کرل کيدل دي او که کيدل؟؟؟ يوه کړنه ده، چې کړونې يې نا څرگند دي او په يو چا څه کيږي. ايا دا په-کړونې دي او که څنگه؟ ووهلم؟ دلته زه وهلکيرم دلته وهل کيدل او وهل، دا هم بيا بله لار ده، چې يوه څه کيږي او يو څه کيدل کيږي، دې ته هم بايد په کړنو کې پام وشي.....

زه ليدل کيږم. ته ليدل کيږي. زه ليدل شوی يم. دلته بيا ټاکلی کړونی نه شته.

يادونه: دا ما ته نه دهر وښانه چې زه دلته په کړونی دی اوکنه.

نوایا دي ته اړيو، چې په پښتو کې د ليدلو او کړلو توپير هموکړو، که څنگه؟

ايا دا کړنه او کيدنه په نورو ژبو او پښتو کې څنگه دي؟

په الماني او همداسې په فارسي کې دوي بايد داسې ووايي. دوي فکر کوي، چې گوندي په ټولو غونډالوونو کې د کړوني له پاره د درې ،، ما، له پاره زه راځي، خو داسې،

۳- م يو: زه تاته وهم

۴- م يو: زه تاته وهلی يم

دا ځکه چې دوي دا څه له خپلي ژبي پښتوته را اړوي.

د پښتو پوهاندونه: دوي بايد دا روښانه کړی شي او لارې چارې يې سمې روښانه کړی شي. دې تغير ته بايد دوي له پيله پام وکړي او دا د پښتو زده کوونکو ته له ښوونځي روښانه کړي.

گران لوستونکي به راته دا بڅښنه کوي، چې زه ددې ليکلو څه يادونه کوم. دا به يا د مخه روښانه او ليکل شويوي او که نه، نو ما لږ تر لږه دا لارورته پرنيسته.

دا هره موضوع د يوه پوهنيز کار ليکنه ده، چې پوره روښانتيا ته اړتيا لري او دا هم ښه روښانه شي، چې دا د بلې ژبي کسان دا څنگه اسانه او ښه زده-کولی شي.

يادونه: دا بدلونونه بايد دښوونځي نصاب کې راشي او د نورو ژبورده-کوونکو له پاره بايد له پيله دا بدلونونه په گوته شي، چې هغو همغه له پيلهورته پام او بلد شي، خو:

دا بايد له پيله ټول وڅيرل شي او ژبلارې ته د ژبلارې له يوې لارې برابر شي، چې د خپلي پوهې برسیره، نور هم ښه پرې وپوهول شي.

خه شی دی؟ (،، جور بنت، بنه ،،) یو مور فیم

خه شی دی؟ سیلاب یا سیلبي چي، د دي له پاره باید وپوهیرو

Sil•be سیلبي: پیژند

د ویونو د غږ دي په دننه کي د یوه یا ډېرو غږونو جوړ شوی کوچنی یوون دی یا یې د یوه و یوون ته سیلبي وايي کوچني
دا له دي امله، چي مور دا له دري را اخستی . زمورپه ادبیاتو کي ورته سیلاب وايي : یادونه اوپه دري ژبه کي سیلبي نه شي ويل کیدی

؟مور فیم خه شی دی : پیژند

تولگي دي، چي دوي یو يعني یو سیلبي تورو کوچني یا (غږونو) اوازونو مور فیمونه د خپله مانا یا غوره والی ولري
دا د بیلگي په توگه په ،، لویوالي ،، ،، لویان،، کي . لوي ،، وی یو مور فیم دی ،، : بیلگه کارولکيري
داسي دی، لکه دا وی، په کوم دا په دي مانا، چي یو شی . والی،، هم یو مور فیم دی - ،،
دا د بیلگي په توگه په ،، لویوالي،، ،، بنسکلیوالي،، ،، لتوالي،، . پوري چي دی تر لکيري کي کارولکيري
څنگ کي کارول کيري، چي و بنایي، چي (په؟) دا د نورو . ان،، یو مور فیم دی - همداسي ،، ،، چرگان،، ،، یو خه زیات په بر کي نیسي، د بیلگي په توگه ،، لویان
زیات ویونه له ډېرو مور فیمونو جوړ دي، که سړی مور فیمونه وپیژني، نو سړی کړی شي د وی په مانا ساده وپوهیري
ژوند، له ،، مور فیمونه او ژبسیلبي زیات وخت همغه یا یو شی دي، مگر تل نه - م،، کول،، او - مگر سړی وايي،، ژوند . ژوند کولو،، ، او ،، مگر،، هم مور فیمونه دي،، ،، گر

یا

مور فیم

دی، کوم چي په بیلابیلو ژبنیز یا غږیو والی یا غږیوون - مور فیم خورا کوچنی اواز اړوند والی سره همغه مانا لري
د (فقط) سړی د خپلواک او ترلي یا بلواک مور فیمونو په منځ کي توپيروي، چي دا یواځي ویونوپه دننه کي رامنځ ته کيري
بیلابیل ۱۶، وکړو، نو په هغي کي درېزره لیکسي کي مور فیمونه که الماني ژبي ته پام ویجوړونکي مور فیمونه شته . ۱۰۰ گرامري مور فیمونه او
: ناروند یا خپلواک مور فیمونه
میز، توکه، سر : لکه

لکه : ترلي يا بلواک مورفيمونه

□ کوچنيونه يا کوچنيکونه + بنسټ ، گي -کب

□ زياتواليپاي + لويان، بنسټ

ډېرې ليکنې پرې شوي او هر چا د خپلې خوښې سره ، وريگ که تاسوپه نورو ژبو کې دا همغه ده -چې خورا واره ژبپونونه دي -پيژندونه ورکړي، خوموخه

پښتو ، ، له - "morphè" له يوناني ، "morphème" مورفيم، ، له فرانسوي راځي، ، ، جورښت، ښه

يو وي کيدی شي توته کيدونکی وي او له دې امله د ډېرو مورفيمونو جوړوي، خو يو نه توته کيدونکی وي سملاسي يواځې يو مورفيم انځوروي

وی:

د يوه غږ يا سيلبي سره .دی (يووالی يا يا ناسم يي واحد) يو وی يو خپلواک ژبنی يوون يو .تي ژبه کې پرته له غږ يا سيلبي يوه خپلواکه مانا هم لري په مخامخوالي دا په پيداپند دا موضوع ډېره اوږده .توليز باوري پيژند د دې له پاره نه شته او ستونځمن هم دی .څپرل شوي، ما يي يواځې هغه لنډ پيژند له تاسو سره بيا گډ کړ

نيو د پرمختللو ژبو په بيا د غږونو ډولونه او نورې ځانگړتياوي هم شته، چې هغه په دبانډ ادبياتو کې هرو مرو شته او په ښه توگه

ډاکتر ماخان ميري شينواری

کابل د ۲۰۱۹ ز ک د جون ۲۰-م

گڼونه په گڼونو او په تورو ليکل.

داسې يوه لنډه ننواته.

ما دا اوس هم پرته له سلني، چې ناسمه ده، د ليکوالانو زياتو ليکنو کې د گڼونو ليکلو سره يو ډول نه يو ډول ستونځي وليدلي، چې له امله يي غواړم د يوه مسلکي په څېر دا روښانه کړم.

ي د گڼونو که رښتيا درته ووايم، زه په دې درجو او طبقو نه پوهيږم، خو مور، چ: يادونه څومره والی غواړو راته څرگند کړو، نو د هغې کورونو ره سر او کارلرو، چې دا يويز، لسيز، سليز، زريز او اداسي نور دي

مور په شميرپوهنه کې د دوه ډوله شميرنيزو کارونو سره سر او کار لرو. گنل او شميرل.

يادونه: مور د گنلو کارونه له پام غورځولي او دې گنلو ته شميرل وايو، چې دا به په همدې ليکنه روښانه کوو.

پيل:

۱ – گنل: د گنلو د وي سره مور له همغه کلي بلد يو، وايو چې دا خلک و گنه چې څو دي يا

دا پيسې وگنه!

د گنلو سره مور دوه څه روښانه کوو:

الف: د يوې لويې څومره – يا څوموالي

د گنلو دنده: ..... څو منه، متره، -ساعته

لومړی: د څه ټاکلو غوښتونو شيانو د څوموالي، څوموالي او څومره والي ټاکل دي

دا په څه کيږي. په دې کې شيان گنل کيږي او دا په گنونو کيږي.

پېژند: هغه څه چې د يوې لويې څومر هوالی يا څوموالی په ټاکو گڼونه دي. دا په ټولو ژبو کې همداسې ده.

گڼونه (پيداېښتي -): ۰ ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ..... ۱۰۰ ...

لوستل: يو، دوه (دوي)، درې، څلور، پنځه، ....

لومړی الف: لکه په يوه لوبښي کې د منو گنل (شميرل نه ليکو، وروسته يې روښانه کوو)، چې څو مني دي. لومړی ب: د شيانو څوموالي: لکه په يوه ليکه کې ولاړ کسانو يو ځانگړی سړی د بېلگې په توگه سپين څوم سړی دی، چې له گنلو وروسته روښانيږي، چې

د بېلگې په توگه سلم سړی دي يا سلم خای لري يعنې سلم دی (هيله ده، چې د سلم په خای د سلن ناسمون به مو اوس سم کړی وي).

په ترتيب داسې لیکو:

۱ - م، ۲ - م، ۳ - م، ۴ - م، ۵ - م، ....، ۱۰۰ - م (نه ۱۰۰ - ن)

یوم(لومړی) ، دوهم (دویم)، درېم، څلورم، پنځم، ....، سلم(نه سلن)

یادونه: په پورته کې که دوه وي، نودوهم اوکه دوي وي، نودویم دی. درېم سم دی. زموږ ځنې لیکوالان يې په دوه اوځنې يې ان په درې بېگانو لیکي، چې ناسم دی.

گڼل. د یو څه څووالي اوڅومره والي له پاره هغه څه گڼو، چې کرڼه يې گڼل دي او هغه څه چې پرې گڼو يې هغه گڼونه (یو يې گڼ) بلل کيږي.

شمیرل:

گڼونه چې د کړنو يا د نښلوننځینو له لارې سره وښلې يا وتړلشي، لکه زیاتون(جمع)، کمون، ځل اونور، دې ته شمیرل ویل کيږي.

موږ د گڼونو یا عددونو د لیکلو له پاره کورونه (کوټه گۍ يا ځایونه) لرو، چې هغه څنگه لولو بیا يې همغښسي لیکنه هم ده.

دا چې یو گڼ څومر هلوې دی يا څو دی، څنگه ځان ته روښانه کوو؟

موږ د گڼونو له پاره (ارزښت) کورونه يا ځایونه لرو، چې لومړی کور يا ځای کې له صفر تر نهه ولیکل کيږي او له دې امله دا ځای یویز بلل کيږي. دویم (ځای ارزښت) کور يا ځای لسيز بلل کيږي، چې په هغه کې، که نور گڼونه پسي را نه شي يا بل ځای ونه لري، نو ۱ څخه تر نهه (۱ - ۹) په کې لیکل کيږي او لس، شل، ...، نوي ځای ارزښت لري، نوله دې امله د ځای ارزښت له مخې دا داسې گڼو:

یویز، لسيز، سليز، زریز او ... کورونه لرو چې ارزښت ځایونه هم ورته ویلی شو

بیلگه: ۶۱۸ دا شپږ سوه اتلس لولو، چې همدا يې لیکنه ده.

په پورته کې د سليز کور کې شير، د لسيز کور کې يو او د يویز کور کې اته دي.

مات يا کسر:

که ولرو: $\frac{8}{3}$ لولو: درې پر (په) اته، يعنې له اتو برخو څخه درې برخې يا د يوه يوون يا يووالي (واحد نهليکو، ځکه چې ناسم دی) څخه چې په اته برخو توته شي، درې برخې واخلو. دا داسې لولو: درې پر اته، چې همدا يې ليکنه يا ليکبڼه هم ده.

که د چا پيسې زياتيرې، نو وايي، چې پيسې مې دوه برابر يا يونيم برابره يا درې برابره شوي. دا چې څوک يې ناسم وايي، د هغې ناسم ويلو يا بللو له پاره، نو مورپه ژبه کې کومه لار نه لرو او نه برابروو.

لسميز يا عشاريه: که ولرو: 3.082 ($3,082$) نو دا داسې لولو: درې لسميز (عشاريه) صفر، اته دوه او همدا يې ليکنه هم ده.

دلته گورو، چې په لسميز ځای کې صفر، په لسميز ځای کې اته او په زرميز ځای کې دوه دي.

بيا: دلته له کين و بڼې لور ته کميرې، چې لومړی ځای يې لسميز دا پهدې مانا، چې له يوه يا بنهڼه يې يو يووالس په لسو برخو توته کيرې او که هغې څخه بيا څه اخستل کيرې.

مور په تورو د گونو د ليکوسره ستونځې نه شو لرلی، دا يوه پيداښتي پروسه ده او دا زموږ په ژبه کې هم لرو.

که ولرو: 635.804 نو دا په سليز کور کې شير، په لسيز کور کې درې په يویز کور کې پنځه لري او په لسميز کور اته په سلميز کور کې صفر او په زرميز کور کې څلور لري او داسې يې په تورو ليکو: شپږسوه پنځه دېرش لسميز اته، صفر، څلور. گورو چې په کوم ځای کې په تورو د ليکلو سره ستونځې نه لرو.

په سلنه مې يوه ليکنه کړې، چې ناسمه ده او سمه يې سلمه ده.

لنډ بيا د پام وړ: مور هر گڼ بې له کومو ستونځو په تورو يا د .

توروسره ليکلی شو. ځنگه چې يو گڼ دی، نو همهغسې يې ليکو.

گران ليکونکي دي پوره پام وکړي، چي د پيداېښت سره په خپلو ليکنو کي ځان د مخامخوالي سره مخامخ نه کړي. زه دلته دري گڼونه په گوته کوم، چي له پيداېښته څنگه دي، نو ولي يي بيا بدلوو؟ مور ل دي امله د ژبي سره بوخت نه يو، چي يو څه نويوالي مو راوستي وي. ژبه هغ په خپل پيداېښتي جوړښت کي نويوالي ته اړتيا نه لري او هغه څه چي د نويوالي اړتيا لري، هغه بيا پيداېښتي د گڼونو اړوند څه نه دي، هغه بيا چي نوي څه گڼونو کي راځي هغه دي او بايد سره بدل وي.

بيا: درېم په دوه يا دري يي گانو يعني درېم او يا درېيم، ليکل همداسي ناسم دي، لکه چي د سلم له پاره د سلن ليکل.

ستونځي لرو او دا هره ژبه، خو د هغو ستونځو سره مور له پيداېښته بلد يو او دا بيا بلدي ستونځي دي او وي به او مور به همداسي ورسره بلد پاني شو.

، دا پورته ليکنه مي دي لادي ليکلي خونديوني په هکله ليکلي دي

،، په متن کي شمېري څنگه وليکو؟/ پوهنمل اسدالله وحيد،،

ډاکتر ماخان ميري شينواري

نه دی، نه کوم، له خوا اوکه ندی، نکوم... څنگه لیکو؟

انجنير صيب ستانه مير زهير شينوري چي په م ک کي هم خورا هڅاند دی او زيات وخت پوښتي رامنځ ته کوي، چي سړی يي و ځوابونو يا نوره هم ښه څيړنو ته را هڅوي.

پوښتنه نږدې داسي وه، چي: له خوا، نه دی، نه کوم، سره بيل بيل او که گډ ليکل کيږي.

زه نه پوهيږم، چي په داسي موضوعاتو به خبري شوي وي اوکه نه، خو په هر صورت، دا د ټولوکاردی اوزه دا خپل اند له تاسوسره شريکوم.

راځي چي دا موضوع داسي ساده ونه نيسو او لږ يي سره وشاربو. وايي، چي له خبرو خبري راوځي.

زه هم دي پوښتنې دي ته راوهڅولم، چې فکر په وکړم.

له دي د مخه (ما ليکلي وو: د دي له مخه، خوزر مي ورته پام شو، چې دا ناسم دي، نو سم يې له دي(څخه) د مخه دي) چې د خپلې ليکنې موخې ته راحم، يو دوه وړانديزونه:

۱ - کله چې مور د داسې پوښتنو سره مخامخ کيږو او څه په ليکو، نو په هغه بايد پوهيږو.

۲ - داسې دلايل نه راوړو، چې گوندي هغه يې ليکي اوکوم ليکوال يا پوه يې داسې ليکي يا هغسې، بي د هغه له دليله، چې د موضوع د سمون له پاره يې راوړي وي، يعني ولي گد يا ولي بيل. دا څرنگه ليکل يې هرومرو يو ژبنيز لامل يا ژبنيزه لار بايد ولري، چې د هغې په بنسټ مور اړ يو، چې هغه راوسپړو.

اوس خپلې موخې ته راځو:

بايد و پوهيږو، چې دا څه شي دي او مور يې د خواب يا څيړني په هکله څنگه مخ ته ځو؟

موردا موضوع په دوه برخو وپشو:

لومړۍ: نه دي (ندي)، نه کوم(نکوم)

دويم: دا له خوا او که لخوا دي.

لومړي ته:

مور د لته اړ يوچې دي لومړي ته دوه برخې ورکړو يا په دوه برخو و وپشو:

لومړی الف: نه والی، چې په نه سره بنوول – يا ليکل کيږي

لومړی ب: مخامخوالی يا که غواړی تضاد، چې به نا سره ليکل کيږي

لومړي الف ته: ،، نه ،، د يوڅه يا يو وي نه والی بنايي لکه: ځم، نه ځم، دا هغه سړی دی، --- نه دی، هغه غلا کوي، --- نه کوي، زه هم غلا نه کوم.

دويم ب ته: مور په ډېرو ويونو او په ځانگړي توگه خويونو مخامخويونه په ناسره لیکو او دا د هغه څه سره يوځای ليکل کيږي، لکه: هغه وي سره په نوکانو کې يې هغه مخامخ وي لیکو، لکه: سم (ناسم)، روغ (ناروغ) جوړه (ناجوړه) [جوړه اوناجوړه ته: هغه گڼونه، چې په دوه پوره وېشل کيږي، جوړه گڼونه دي او هغه، چې پاتې يې ۱ راځي، هغه ناجوړه گڼونه دي] جوړه گڼونه لکه: ۴، ۱۲، ۱۸، ۵۰ اونور او ناجوړه گڼوندي، لکه: ۱۱، ۱۵، ۲۱، ۱۲۳ او نور. نورې بيلگې: ارام (نارام)، رښتيا (نارښتيا).

يادونه: دې ته بايد په گډه فکر وکړو، چې نارښتيا اودروغ سره توپير لري او که نه؟

څوک چې نارښتيا وايي ايا هغه هرو مرو دروغ دي؟

بله پوښتنه:

ايا نه روغ اوناروغ يوڅه دي؟

داسې هم لرو: دا نه سړی دی او دا سړی نه دی، چې ترې پوهيدنه يې سره ډېر توپير لري.

دويم ته:

راځی چې وگورو، چې ،، له خوا،، څنگه په خبرو کې کارول کيږي. زما، ستا (په دې کې هم د خبرو څهشته، چې زما، ستا او که دما او دتا) دی. د هغه، ... يا د يو څه له خوا يو څه کيږي يا يوڅه سرته رسيږي. که زير شو، نو دلته د يوڅه څخه يوڅه بيليري، چې دلته خوا ده، يعنې د يو څه يا يو چا له خوا.

دا ،، **خوا،،** ادورب دی يعنې يو څه يا يوشي څرگند يا ذهني بنايي يا په گوته کوي. که ،، له، ورسره مل شي، نوداسې د ويونوپرلپسي ترې لاس ته راځي، لکه د دولت له خوا...

که زما (دما) له خوا يا د دولت له خوا يا د بل څه له خوا وويل شي، نو دا وينا نه ده اوڅه نه په گوته کوي، خو که ووايو چې:

زما له خوا داسې وويل شو او يا د دولت له خوا داسې قوانين ايښول يا ليکل شوي، نو دلته يوه وينا بشپړه شوي.

دلته د وينا څخه هم روښانه ده، چې دا ، له (څخه) دى اودا يواړيکوى يا په دې حالت کې ،، څيرکومپوزېشن،، دى. د اړيکوي له پاره په تاند کې زما ليکنه شته، هغه کتل کيدى شي. دا نوپه څټه داسې دي.

غوندالې داسې جوړيږي: زما له خوا څخه تا ته کتاب درکړل شو. د دولت له خوا څخه لاري جوړيږي.

ما د ،، له ... څخه،، له پاره هم يوه ليکنه کړې او هغه په تاند کې خپره شوې.

دې ته بايد زړه تنگ نه کړو، چې گوندي دا موضوع څومره وزېده.

هيله ده، چې په داسې څه به گران لوستونکي هم خپل اند روښانه او روښانه دلايل راوړي. ژبه همداسې پوره کيږي او همداسې وده کوي.

هه ليکنې چې زما په ليکنو شوي:
د ښاغلي کریمزي صیب لیکنې ته

دا چې زما د . خوښ يم تاسو سره په دې هکله خبرې کوم باور وکړه! منلی کریمزی صیب لیکنو سره هم انده نه یې او په دې هکله دې گوتڅنډنه هر څومره تیزه وي او په پوهنیزه زه پوهیږم، چې زما . ډول یې ردونه که تونده وي هم زه به هیڅ وخت زړه بدی نه شم نو که څوک راته هر . لاندو مخامخ دي د ټولو پښتنو لیکوا -دا باید په خواشینۍ ووايم- لیکنې اوبلن، چې وایو، نو :لنډ . څومره برگ شي حق ورکوم، خو هر څه به په دلیل ردوو او منو غوره یې هر څه . اوبه نه دي، دویم شیدې یا شودی او شرومې نه اوبلنیري یا شودلنیري دا د . لنه دهواوره، چې لا اوبه نه دي او نرمه شي هغه اوبه . چې بهیري بهیدونکي دي واورې یو حالت دی، چې د اوبو په لور روان دی یانې واورې وپلې کيږي، چې ویلې یا اوره د یخ په څېر زړ و . بیا واره نرمیږي او بیا اوبه کيږي یانې . ولې شوي، نو اوبه شي بله . هر څه چې بهیري بهیدونکي دي او هر څه ته مې دلیل راوړی : بیا . نه اوبه کيږي داده، چې ته نه شي ویلی، چې په پیداېښتي ژبه کې دا له دې یا هغې ژبې غوره خبره بل مور هم وایو، چې . په هره ژبه کې همغښتي انډول شته . رانیول شوی یا رانیول شوی بیا که . روانو اوبو ته خوب وایه دا په دې مانا، چې دې بهیدنو ته کله کله روانیدل هم وایو شودی

په ډېره مننه او د سړې سينې دې هم مننه، خو که څه . اوبلني کيږي، خو بيا نو سمه ده بيا . سره يوځای څيرو، همغه موضوع بايد راواخلو او په هر دليل به سره خبرې وکړو . دا د څه نومونه چې پيداېښتي وي مور لرو، چې ، مور يو څه ته نومونه بايد پيدا نه کړو بيا هم مننه او خوبيرم، چې خبرې مو . بايد را وپي سپرو، که تراوسه دا کار نه وي شوی . سره زياتې هم شي .

ما په دې ټولو گډو خبرو کې گډون درلوده، چې نصاب کې دا اوبلن د : يوه اخرنۍ يادونه و ما يې هلته هم مخامخوالی کړی، خو زور مې بهيدنو په ځای کارونې ته را منځ ته شو ا تاسو څومره ځوان ياستی، خو په هر پوهيږم نه دی رسېدلې، زه خو زور یم او نه بريالی دی وي . صورت زما د چا د زړه بدولو هيڅ وخت غوښتنه نه ده

نورم:

ټوليز منل شوی نه ليکلي لار يا قانون دی، چې بايد د هغې پسي سمه تله وشي يا سړی ځان د هغې پسي چمتو کړي..

،، نورمونه کره کړی يا نورمونه کيږدی،،

دا يا هغه چې ټوليز ورځنی يا پېژندل شوی وي.

،، د هغې لويه د نورم څخه قوي تغير ده،،

ډېر دروند پاچا صيب هاشمي.

. هيله ده، چې زما سلامونه اونیکې هيلې به ومنې

وياړ راوبابنه، لوي څښتن دی يې تاسوته اجرونه ما ته مو ستاسود ليکنې سره ډېر . درکړي

:زه ستاسو د ډاډ له پاره دا څو يادښتونه ليکم

.

باور و کړی، چې زیار صیب راته پوره ډېر گران دی اوزما له شپيته کاله د مخه :لومړي ورته درناوی لرم او هغه کار چې پوهاند صیب زیار پښتو ته استادوو، چې له همغه وخته کړی، هغه ډېر ستر کار دی، چې زه یې ستاینې اړوند څه لیکلو ته ځان عاجز بولم

ریښه مې شمیرپوهنه ده، چې نورمې له لیکلواوژباړلو لاس اخستی، دا اریین څه :دویم مې په پښتو لیکلي اوژباړلي، بسیا کوي

پښتو ناسمونونو ته مې هسې پام راگرځیدلی او اوس هم په ولاړ یم، چې ښه هغه د :دریم پوره مې په دلایلو روښانه کړي

تاسو باور وکړی، چې زه د چاسره په زړه کې گنډې نه لرم او بیا خوزما له استاد :څلورم سره

ه خوسوچ له امل (تضاد) زما لیکني خود چا له امله نه لیکم اود چا سره د مخامخوالي:پنځم بوچ دا کار نه کوم

زما خونوره بوختیا نه شته، نو له دې امله کله د ژبې او کله د فلسفې څه له الماني راتولوم، چې د تاند درني خپروني څخه یې د خپرولو ډېره ډېره مننه کوم او له دې هم، چې ما همداسې هڅاند ساتي

زما د برېښناپته smakhan1946@gmail.com

سره موزما په لیکنو کې مرسته کوله ډېر به ورته خوښم که له ما

ستاسوماخان بیا هم ډېره مننه اوماته مو ډېرویاړاوبابنه

یوه پای راوړنه

هر څوک په خپله لیکنه کې یوه موخه لري، خو هغه موخه باید سپیڅلي وي او د

پوهنيزې موخې په چوپړ کې وي. زه هم خپله موخه لرم، چې کله بیا بیا په راگرځم،

حُکله چې بله لارنه لرم، خوزه درته دا لوره کوم، چې پرته له پښتوسمون او خان روغساتني څخه بله موخه نه لرم.

که زما په هکله يا ځما د ليکنې په هکله څوک هر څه وليکي، نه پرې زړه بدې کيږم، پوهنه او په پوهنه ليکنه کې ستونځې شته او هر څوک په کې په ناسمون کوته لک کيدی شي، خو د هر چا د ليکنو ردونې په لايو بايد ودانوي.

د پښتوسمون له پاره دا تاند د منلې خپرونې څخه څو خپرونې خپرې شوې، چې زما په اند

داسې په پوره دلایلو يې رد

يو بل سره بايد خبرې اترې شونې شي، زه يو څه ليکم او يو بل څوک څه پرې ليکي، سمه خبره ده، خو دا به بيا د تاند خپرونه ونه مني، چې دا د هغې لارې سرته ورسو. د ډېکار له پاره بايد يو ه اړيکه د ن ج څخه د برېښنا پتې له لارې ولرودی شو او خپل اندونه سره مدلل شريک کړو او په هغه سره چې ومومل يوانده شو. دا کيدی شي، په گډه بيا خواره شي. ځنې به ووايي، چې دا کار خود پوهنيزه مؤسسو دی، چې زه يې هم په اند يم، خو مور هلته هم ستونځې لرو او دا به يومخامخ د څه جوړول نه وي، بلکه د هغې ملاتړ به وي. د هر څه لومړی دې راته گران لوستونکي ډېره بڅښنه وکړي، چې داسې څه ليکم، خوباور وکړی، چې د ځانپالنې او ځانښوونې له امله يې نه ليکم او يواځې موخه مې د سمو او ټوليز باوري ليکنو له امله ده. بيا هم په بڅښنه. اوس راحم خپلې ليکنې ته.

د بیلگي په توگه به زه هغه څه وليکم، چې مورپخپله ورسره مخامخ يو

هرڅوک يا نوره هم بنده هر لیکوال او په ځانگړې توگه هغه لیکوالان چې پوهنيز څه لیکي، له هغو څخه په ډېر درنښت هیله ده، چې:

لومړی: د لیکنې موخه ځانپالنه او ځانښوونه نه وي، دا په دې مانا چې لیکنه او په ځانگړې توگه پوهنيزه لیکنه یواځې د لیکنې په موخه او پوهنې له امله وي، یعنې د ټولیزه گټو له پاره او بس.

دویم: هرکله چې یو لیکوال د یوه بل چا په لیکنه څه لیکي، نود هغه لیکنه باید منځرېښتیني بیرته ورکړي.

دریم: لیکونکی پرته له ژباړې-په داسې حالت کې، چې ژباړه منځرېښتیني بیرته ورکړشوی وي – د هرې بلې خپلې لیکنې له پاره د سمون او رېښتینوالي جوگه دی.

څلورم: هرڅوک د هرڅه د لیکلو له پاره خپلواک دی، که د بل چا د لیکنې سره د کوټوونې یا تخریب په موخه نه وي.

پنځم: که هر چا په یوه ټاکلي موضوع کتاب لیکلی یا ژباړلی وي، دا په دې مانا نه دی، چې بل څوک دې بیا داسې کتاب نه ژباړي یا په دې موضوع څه نه لیکي، خود بل چا لیکنه به له اجازې او یا نوم نه لیکلو رااڅستل پوهنيزه غلا ده.

شپږم: هر پوهنيز څه چې ليکو، هغه بايد پوهنيز بنوول شوي وي، په کره دلایلو او دلایل
بايد پوهنيز د منلور وي.

د،، ژبپوهان گواښنه،، سرليک لاندې

ليکنه د ډېر منلي او ستر ژبپوه پوهاند ډاکتر صيب زيار ليکنه ده، چې زما په ليکنو يې
کړې. زه ترې ډېر همننه کوم، چې زما ليکنې يا ځنې ليکنې يې لوستلي. زه پهي ليکنه څه
نه وایم او همداسې، چې ده، تاسو ته يې وړاندې کوم.

ژبپوهانو گواښنې | پوهاند دوکتور م.ا، زيار

اکسفورډ ۲۲ می ۱۹

د نوي ژبني ساينس او نوي پښتو ژبپوهنې په مورچل کې:

ستر حمزه شينواری وايي:

څو يې راتول پريو مرکز نه کر مه

هرې ټپي ته له جرگوسره ځم

خو زه بيا تاداکتر ماخان مېرې شينواري) ته وایم چې ترڅو يې زه د ژبې (ربرې-ابنتي
پوښتنې او د هوارې لارې چارې) پر (يوه- يوازېني ژبپوهنيز) مرکز راتولي نه کړم، له
اسلام کلا تر اسلام اباد، او له بولانه تر واخانه ټولو پرگنو او ليکلو ستوالو او رسنوالو،
ليکوالو او تاغوندي پښتومينو پوهانو ته له جرگوسره ځم-که وار له مخه چې تللی هم

يم. که هغه مرکز (زه) اوسم، يا تر ما کوم بل پک ورک، له لا لور ژبپوهنيز لاسونداو نيم پېرېز تدریس او له رېکاردي بنسټيزو تيوريکو او پر کتيکو اثارو سره!

په تاند وويپانه کې ستاد تيرو ليکنو او اوسنی (۵۱ گاني)، (سلمه او سلنه)، کچه... ليکنو او بيا د علمي-فرهنگي نومونيو هغو (ترمينالو جيو) رېري... او بناغلي عزت اله نورزي د (تر) (۲۰ نومبر ۱۸) سربل په تر او ليکلي ليدتوگي دي دغو (گيلو مانو) ته را وځکولم:

(۱) هغه هم په دې چې له خپلې خپلوی او دوستی سره سره-دچا خبره تر ډېوې لاندې تياره ده-د پرو مبي او روستي پښتانه استازي په توگه زما پنځو سکلي ژبپوهنيزې او ژبنوونيزې او بيا دنوي پښتو ژبپوهنې بنسټيز بنسټرونه اوزرگونه ليکنې، څېړنې، کره کتنې، غيرگونه او لارښودونه دي له پامه نه راځي، لکه: پښويه (گرامر)، ويپوهنه او ويبرغاونه (ليکزيکولوگي او وورت بيلدونگ)، د (يوې- کره ليکنې) پښتولیکلارښود، د سربلونو انگرېزي- پښتوسيندگي، په تيره تر ټولو غټ يانې د پوره سيند (قاموس) پر کچ د علمي-فرهنگي نو بزونو (نيولو چې زمونږ) پيڅرېز هغه، همداراز اېتي مولوجيک سيندگي او يوشمېر نور سيندگي؛ گړنې-څرگندنې (ايډيو ماتیکس)، سبکپوهنه، مانا پوهنه سي مانتيکس، پښتو بدلېچ يا ميزان الشعر د غړپوهنې په رڼاکي، پښتو او پښتانه د ژبپوهنې په رڼاکي... او له الماني او انگرېزي ژبوگني څانگپو هيزې (تخصصي، مسلکي) ژباړې په رسنيز او کتابي کچ او د (افغانستان ژبپوهنې اطلس) پروژې دننه د گڼو افغاني ژبو څه له پاسه سل گړ دودې څېړنې؛ چې دا دی، زه يې د پاتي تخنيکي او چاپي چارو د بشپړتيا لپاره داکادمی د ژبپوهنې د سلاکار په توگه له جگپوري پلاوي سره د فرا نسي د يونسکو دو تر او د سوېس برن پوهنتون د آريا نپوهنې ژمنې څانگې درانگونې په موخه له کابل تر اکسفورډه را رسېدلې يم

(۲) تاته به هم پته لگېدلې وي چې لوېديز اروپايي زدکړيز سيستم، په تيره د بشري پوهنو په تر او د (ختيز- اروپايي) د پخواني شوروي او اوسني روسي او بيا امريکايي هغه پر خلاف ډېر ارت وبيرت دی، د بېلگې په توگه ما شپږ کاله د سوېس په برن پوهنتون کې په اوبليگاتورې توگه: ټوليز ژبنی سا ينس بيا سراسري-هندواروپايي، گرما نېسټيک او ورپسې هندو آرياني سي نکرونيکي او دايکرو نيکي (تشرحي (سپښيزې) او تاريخي) څانگې خرا نگې پر څېرمه هغي (توکمپوهنې)، سربيره، له اېم فيل) ماستري او B- ډاکترۍ سره سرته رسولي او په فاکولتاتي توگه: ادبي تيوري، فلسفي ژبپوهنه او اتنولنگو پښتیکي، سوسيولنگو پښتیکي... شپېني کورسونه لا پرځای پرېږده!

په دې ډول يې له همتا شمېرپوه ډاکتره ځکه را پيلوم چې گيله له خپلواو دو ستانو کېږي، نه له پردو، او ان له پېښوري شينواري هم نه، چې د نورو تر څنگ پر نړيوال

پېړۍ پرې د ښوونې (تدریس) تر څنگ په سوونو لیکنې څېړنې خپرې کړې او بیا پر کتابي کچ د پښويي او بیا لیکلارې په پر لېسې څو غځېدلو چاپونو کې را نغښتې دي، د سر بلونو-وستر بلونو او غیر گېلو نو څوسوه چار تونه او جدولونه څو مې تر پېښور، برلین،

..... ۱۶۲ .....

اکسفورډ او لندن پو هنتونونو پو رې لاس پر لاس وپشلي او ور شنلي دي. که ته دغه کتابونه له کابل و پېښوره را غوښتای یا راورای نه شي، لږ تر لږه يې خو د همدغې تاند ووبيا نې په خونديخ (آرشيف) کې تر يوه ځغلنده ستر گليده تېرولای شي، او هله يې د پېژندنې او کار ونې په تړاو خپلو او نورو مينه والو تېروتنو ته ور ځيرکېدلای شي!

رښتيا هم که لا همدلته دې پر خپل خپل وخت تر سترگو تېر کړی وای، دغه سر خوری مې نه پر ځان لور او ه او نه پرتا چې ښايي ډېرو مينه والو ته سل په سل کې نوې خبرې نه وي!
[

(۶) همداراز په هماغه آرشيف کې [۶ ياوې-درې واوه او درې هاوې] ليکنه هم موندلای شي او په ترڅ کې يې د—(ی گانو) ډولونه چې په دغه لړ کې ښاغلي خبيب علي د دوديزي کروالي (ئ) دفاع کړې او مایې دروايتي يا سکولاسټيکي: دک و دليل پر ځای (پښوييز مانيز) سپيناوی کړی دی:

دوې خپلواکې (واوېلي)، لکه: (اورده -ي او لنډه-ي)؛ يوه نيمواکه ی/ي/ له گڼو ديقتانگي ځي لونو سره، لکه: (نو مواله ی) او (کرواله ئ)، او ياهم په جلا(-ی) بڼه په خوی، دوی، ځای، خدای کې چې دغلته پېښوريان يو نارين گودی الف (ء) هم پر سر وراچوي _ کرواله (-ئ) له نوموالي (-ی) سره تو پيرول ځکه اړين دي، چې تر منځ يې پښوييز او مانيز تکر پېښېږي، هغه هم د نوموالي(-ی) پر وړاندې د په نابشپړو سمهالو ډېرگرو کروانو بېلگو کې کروالي، لکه: لړۍ (سلسله) او لړۍ (شور ميدهيد!)، او کړۍ (د جولا تنستي اوزار) او کړۍ (ميکاريد!)، کنۍ (گوشه کُرد زمين) او کنۍ (می گنيد!)، شړۍ (شال) او شړۍ (می رانيد!)، منۍ (پرهيزگاره) او منۍ (می پذيريد!)، پېړۍ (جن) او پېړۍ (ميخريد!)؛

همداراز همجوليزي بېلگې يې خو لا پرېمانه دي، لکه رسی (رسن) او رسی، لړۍ (غاره) او غړۍ (می تايبید) (ميرسيد!)، (خوری) (همشېره-پرستاره) او خورۍ (ميخوريد يا بخوريد!)، وړۍ (پشم) او وړۍ (ميريد)... چې که بشپړ غړپو هيز او پښوييز يا مانيز تکر هم ونه لري، جوليز دا خو هم په اوسني پېرياني ليک او ليکدود کې پوره ستونزې او گډو ډۍ رامخته کوي او له لوستو نكي لارلو دن ور کوي، استاد خادم بيا دواړې (ئ) ليکلي، هغه هم په دې پلمه چې پښتانه (لکۍ نه لري)؛ پر سترگو هم دومره ډېرې لکۍ ښي

نه لگي، هرگوره نيمواکه او زورواله (ی) یوازي د څپي او ويي پایته له نورو ځپلو نو توپیرېدای شي، لکه (یا،یو- بیا-بیاتي)، او زور واله،لکه سړی، لرگی،ځای، پای)، نه په سراو منځ کي، د بناغلي خیبب له خوا کندهاري (یوگری نرینه ی)، په راغلی-ولاری، دی دئ (= دی) د اړوندې گړدودي ډلي د یوه ۰ ځانتی خپلواکونج او خچپوهني زېرنه ده او د نورو درو وارو ډلو پر وړاندې، کره او معیاري بلل کي دای نه شي (پینتو

..... ۱۶۳ .....

لیکلارښود). وینگ له مخي ۶ دی، اولاکه اردو ډوله پیښوری ناکره (نرینه تانیثیه) یا پرته هغه (ع) پرې ورسرباري کړو، نو ۸ ته رسي!

(۷) (زه پر گرامر نه پوهیږم،گومان کوم چي په ژبه پوهیږم او...) خبره به درسره ومنم چي ته په خپلو هاندوهڅو او ازمايشتو تر ډېرو لیکوالو او مینه والو،پر پښتو پښو یي(گرامر) ښه پوهیږي او که زما یا الما ني داځانته مخبېلگه کړي، زمون تر دودیزو استادانو به یي لا ښه ولیکي، خو نومهالی دا، ستا تر شمېرپوهني هم ډېر پیچلی او ورځ تر بلي پرلپسي پیچلی کيږي:

زه د دي منښته (اعتراف)کوم چي له دومره ځانگپوهيزو زدکړو او نيم پیرييزو ښو ونو او پرلپسي غځونو، کرونو او چاپونو سره بياهم خپله پښتو پښويه نيمگري بولم او هغه هم له دي لامله چي پرلپسي نوې نوې ژبپوهنيزې او بيا پښويزې را منځته کيږي تپوری او ليدتوگي مخي ته راځي. يوه پرلپسي پراخيږي دا سي مانتيکي او ادراکي تيوري ده، په دي ډول چي ژبني غريز سي مبولونه له گړدو رغانيزو او گرامري دويو او دويونو (قواعدو او قوانينو سره)- د پوره وبله پوهاوي (افهام و تفهيم) وړتيا نه لري، په نورو ټکو، دگړېدنکي يا لیکونکي موخه او پيغام کټ مټ او سل په سل کي اورېدونکی يالو ستونکی تر لاسه کولای نه شي، او پر دي سربيره چي خبره يا متن په دومره کچه وي چي اړونده سکالو يا منځپانگه پکي درسته راځای شوي وي او همداراز اورېدونکی هم پر خپل وار پر ذهني وړتيا سربيره د ويونکي اړوند ټولنيز او طبيعي چاپيريال هم له پامه ونه غورځوي او ورسره ورسره يي نغوتي اشاري او پژني خوځښتونه (بادي لنگوېچ) هم؛ هرگوره، ليکنه او لوستنه هم بايدله هره پلوه کره او معیاري اوسي!

له دي کبله زه هم دپته اړوخم چي خپله پښويه او ورسره ترلي مانا پوهنه نيته تانده کړم او په دي توگه يي. تر روستی سلگی پرپييلي چاپ نوی کړم . له نوي ځوان پښتني پښته او بيا سيده او ناسيده شاگردانو څخه مي داتمه نه کيږي، تر شل دېرشو کلونو پوري د پښتو ژبپوهني پاتوري (میراث) مي پرمخ يوسي او پرلپسي يي وغځوي او تاند نيته (update) کاندې!

زاره شاگردان مي د بوسونو په تمه تمه همداسي پښه پرځای او کورناستی ته سترگي پر لار پاتي دي او همدا زما لوستکتا بونه شاگردانو ته ور دېکتې کوي؛ یونیم چې دېخوا را کډوال شوی، د راتگ پورونو او تر شاپر بڼو کورنیو له غمه پږني(بدني) کارونه کسبونه کوي.

(۸) (سلمه) یو پورشمېر (عدد رتبی) دی او (فیصدي) لپاره یې پرکار اچول هسي بی‌خايه دي، ولي توپير نه شي، پورشمېر پارسي او نورې نژدې خپلوانې ژبې هم لري، خو

..... ۱۶۴ .....

(فیصدي) کاروي، نه صدم يا صدمین؛ همداسي د اروپايي خپلوانو له (پرسېنت) او (پروسېنت) درواخله!

(۹) (کچه) تا پخپله سويه، سطح، اومعيار) ماناکړې او (اندازه) مانا دي پر (معيار) بدله کړې او هسي دي په ناسيده ډول (کچول- په کچه کول=پيمائش کردن، اندازه کردن) ور زیات کړي دي؛ د (معيار، ستاندرد) په مانا نه په بره او نه په لره کې څوک کاروي او نه په کوم سیند سیندگي راغلي ده؟

داچې تا (کچه) د یوه هندسي ترم (اصطلاح) په توگه پر بېلابېلو ډولونو شنلې ده، د ژبې له ورځنی دودې کارونې سره اړخ نه لگوي، داسې چې د بېلابېلو پوهنو او پو هنخانگو له مخې یو درجن نورې ماناوې هم درلودای شي: مور دښوونځي له ټولگيو الو به سره په ټوکي کولي: (سودیم کلوراید) دي خورلي يا (H2O) دي څښلي دي؛ مورفولوجي لږ تر لږه د درو پوهنو (ژبپوهنې- ځمکپېژندنې او درملپوهنې) ترمنځ شریکه نومونه ده، خو ما ناوې یې سره یوران نه دي؟

د رغښتي ژبپوهنې (structural linguistics) نوموتلي امریکايي ژبپوهاند (لیو نار دبلومفیلد 1887-1949) پر ژبني او گرامري جوله (فورم و ساختار) دومره زور اچولی وو چې د ژبې آره دنده (مانا او مفهوم) يا (افهام و تفهيم) بېخي چلپيا کړي ول، د بېلگې په توگه یې په (the Meaning of meaning) کتاب کې کښلي ول: د (مالگې) رښتینه مانا (سودیم کلوراید) ده او دغه کیمیايي ټوکي او تړښتي چار یې بایدرومبی وپېژندل شي، نودابه غوره وي، پر وییونو (لفظونو) او پښوییز چار یې بسنه وکړو!

تردې چې تر مریني یې لس کاله روسته ځوان نوام چومسکي چې اوس تر نویو رسېدلې، پر ضد راپورته شو په خپل بې‌ساري ښیر (ژبپوهنه، ماهیت، منشأ او کارونگ) یې د پسر غښتي (Post-structural) انقلاب بنسټ کېښوه!

ما په (کره پښتو لیکلارښود) کې له دوو لیکدودو او دوه ماناوو سره کره زباد کړی: د (مقدار، اندازه) په مانا (کچه)، لکه (هند ته په ډېره کچه مېوه لېږدي يا صادرېږي او د (سطح-سويه) له مانا سره، لکه (پر هېوادني- سيمييز- او جهاني يانړيوال کچ) او په دې لړکې (د کابل پر کچ يا سطح-سويه) هم سم سهي راځي (معياري يا ستاندر د او يا نورم) ماناوې ترې ډېرې لورې او هر اړخيزې دي!

(۱۰) تا د ارواښاد دوست پر اخځ چې په تاريخي ژبپوهنه کې له ماستري بر يليک سره له نيم درجن شوروي (نومانو ډاکترانو) يا (کانديد نووکانو) څخه ميدان وړی او له تاسره مې رومي پلا ۳-۴ لسيزې پخوا همهاغه کره مخامخ ليدلي ول (ستاينوميزې پورې (ښه- ډېر

..... ډډډډډ ۱۶۵ .....

(ښه- خورابښه) په يوه غونډله او لا په اړ وندمتني يا ويناييز چاپېريال کې دننه سم راځي، خو را بهرنه، د بېلگې په توگه، که پارسي غونډله (شهر کابل يک پرنفوس ترين شهر است)، نه شي کولای (کابل ښار يو خورا گڼ مېشتی ښار دی) راوژ باړي، ياني دغلته (خورا) د ستاينو ميز تينگار توک (اېنټزيفا ير) په توگه د ماناپوهني له مخې د- ترين) رو ستاري انډول کېدای نه شي، بلکې پر ځای يې (کابل ترټولو گڼمېشتی ښار دی) سهي او کره راځي، يايې هم ((يوازېني)) ستاينوم ځای وړدکولای شي- ما پخپله (تر- ترين) له پارسي راپور کړي او دود کړي دي، ځکه ۲۵٪ پردي پانگه راپورولای شو!

(۱۱) ښاغلي عزت اله نورزی پر دې سربېره چې له (تر) سربل سره يې پاسنی (ترټولو) سوپرلا تيف انډول هېرکړی، نورې تېروتنې يې هم کړي دي، ده ته هم په کاروه، زما اخځونو ته يې مخه کړې وای. سربلونه او وستربلونه يا په يوه نامه (غبرگبلونه Ambi-positions) کې مټ، لکه (ستاينومونه، شمېرنومونه او نو مخري) د څيز نوم (اسم) په ټاکنډويانو کې راځي چې بېلابېل پېرونه (حالتونه) وړ بڼي، لکه الماني يا انگرېزي داتيف، اکوزاتيف، لوکاتيف، ووکاتيف... او رو سي او نورې سلاوي ژبو بيا لرغونې اته واړه هندواروپايي پدېژونه ساتلي دي او پښتو له دوه درو پرته نور د سربلونو په مرسته راڅرگندوي (زما همهاغه اخځونه)؛ په (تر-ټولو) کې (ټول)، په (تر- سره) کې (سر)، په (تر-پايه...) کې (-پای) هم ناخپلواک نه، بلکې خپلواک مورفيمونه، وييونه او بيا (څيز نومونه) او يا يې ځايناستي دي!

د پښتو غبرگبلو يوه ځانگړتيا يا ځانگړنه (نه خوی؟) داده چې د سربل او وستربل ترمنځ يوه ټاکلي همغږي ټيکاو لري، ياني (د- سره)، نه بلکې (له-سره) يا (په- با ندي) نه، بلکې (پر-باندي) سم راځي او داسې نور!

(۱۲) د علمي-فرهنگي نويزونو (نيولوجي زمونو) ياپارسي (دانشواه ها) په تر او ستا وړانديز مور د (يوې- کره ليکنی پښتو) غورځنگ له همهاغو لومړيو څخه راپيل کړی چې

پرلپسي غځېدونکې پېنځرېبیز سیند یې دوه ځله چاپ شوی او د ځوان کمپیوټري پښت نوي رغاونو تر کرونې روسته نوي چاپ ته چمتو کېدونکې دي. کرونې یې په دې اړینې دي چې ډېری بناغلي او اغلي زما لارښودونه په واک کې نه لري، که هغه پر رسنيز او یا کتابي کچ رامنځته کوي: لومړۍ بېلگې یې زیاتره کمپیوټري-انټرنېټي هغه دي او بیا بېلابېلې، لکه د اونیزو ورځونو مونه، زموږ تر کرونې روسته: (پیلنۍ-یونۍ-دونۍ-درنۍ-ځلنۍ-پنځنۍ او اونۍ) رادود شوي. پر کتابي کچ خو د اغلي ډاکټري سیما ابراهیم خېلي، طبي، د دوو بیاباني ورونو ډاکټر نجیب بیاباني اناتومي او د مجیب ورور یې اقتصا دي هغه او داسې نورې نومونې خو را سره په کمپیوټر کې خوندي دي چې د یوځایي چاپ لپاره مو ساتلي دي. – او که ستا اجازه وه، شمېرپوهنه به پکې هم راوغاړو او د یوه لوی سمندر په بڼه به یې د علومو اکاډمۍ له خوا چاپ ته وسپارو؟

..... ۱۶۶ .....

(۱۳) ستا له دې څرگندونې (پښتو لکه بله هره ژبه له ځانه پوره ده) هم دامانا اخلم چې پښتو د بلې هرې ژبې په څېر یو ناپایه پښتوان (بالقوه ظرفیت) یا (پوټنسیال) لري، یانې د هر راز نویو جاجونو (مفاهیمو) لپاره یې د تیارو ولسي مخبېلگو له مخې بالقوه یا پټه زېرمه د نیولو جېزم له لارې راسپړلای او هر راز نوي انډولونه (ویبونه رامنځته کولای شو. لکه څنگه مو چې له امانې پېر د (پښتومرکې او بیا پښتو ټولني راهیسي) دا نوي کاله لږوډېرې رارغولې دي: د مېرټون پر بېلگه

(روغتون، درملتون، زېږنتون، مرستون، پوهنتون...)، د (اجلځی، رغځی...) پر بنسټ (ښوونځی، پوهنځی، پالنځیر تمځی...) او له لمریزو څلو پښتونو کلونو راهیسي د ادبیاتو پښتو څانگې په چوکاټ یا اډانه کې د نوي ژبپوهنې د ماسټرانو (الهام، یاري، شاکر) له خوا له نویو ویبرغاونیزو آرونو (اصولو) سره سم رامنځته شوي (ژبپوهنه، غږپوهنه، وتوځی، زېږځی، ژبیز، غابنیز، شونډیز، تالوییز، ستو نیز، چنغرکیز... غږونه) او په لا ښه ترا مېتودیک او سیستماټیک ډول د پنځمې لسیزې له پیلامې سره زموږ د غورځنگ او رابهر ستا غوندي د نورو مینه والو او څانگپوهانو له خوا یې خبره زرگونو ټوټه رسېدلې او مخ پر بره درومي!

(۱۵) پاسنۍ خبرې بیا رانچورم چې اوسني ژبني ساينس دا راز ياده کړي چې هره ژبه ناپایه پښتوان (پوټنسیال) لري او زموږ پښتو له امیر کروره تر امیر حمزه بنایي، مټي (ایله) ۹۹٪ پر کاراچولي وي، نوکه ما او د (یوې-کره لیکنۍ پښتو) غورځنگ نورو پلپونو، او ان داوسني ځوان کمپیوټري پښت نوبستگرو په گډون، د همدغه ژبني ساينس په مټ په دې نیمه پېړۍ کې تر ۹۹٪ وړزیاته کړي اوسي، خولۍ به اسمان ته واچوو؛ له لاس برلستوني تږبرې پارسی سره علمي-فرهنگي سيالي بي له هغي ناشوني ده، خو څه چې شوني او اړينه ده، هغه د يوې-يوازې کره لیکنۍ پښتو) سمبالونه او د پښتوان رابرسېرونه او دودونه ده!

مانا يې داچې اوسني ژبني ساينس دا رازباده کړې چې هره ژبه ناپايه پټوان (پوتنشال) لري او زموږ پښتو ښايي، له اميرکروړه تر اميرحمزه مټي (ايله) ۹۹٪۹۹ پر کاراچولي وي، نوکه ما او د(يوي-کړه ليکنې پښتو) غورځنگ نورو پليونو، او ان داوسني ځوان کمپيوټري پښت نوبتگرو په گډون، د همدغه ژبني ساينس په مټ په دې نيمه پيړۍ کې تر ۹۹٪۰۰ ورزياته کړې اوسي، خولۍ به اسمان ته واچوو

(۱۶) پر ۲۰۰۵ ز کال د مخابراتو وزارت د کمپيوټر ساينس د پازوال د ښاغلي منصور انصاري په تخنيکي لارښوونه ما او استاد آصف صميم د مايکرو سافټ کمپني له سپارښتني سره له شپږ لکو ۲۶ زرو نومونو څخه مټي درې زره نومونې ورغولي، اکر داچې د کمپني له خوا له اړوند لس ژبيز گروپ (انگرېزي، روسي، عربي... او پارسي) هغو گروډو بشپړې کړې وې. هغه هم، پخپله وزارت دود نه کړې او پښتو

..... ۱۶۷ .....

ځوانانو هم په ايراني کمپيوټري کورسونو کې د (کړکۍ، دوتني... او سولگر) پرځای (پنجره، پرونده... او رايانر) زده کړل- ايران له نژدې يوي پيړۍ را هيسي علمي-فر هنگي او تخنيکي (دانشواژه ها) لپاره توليز سرکاري (فر هنگستان) او بيا هرڅا نگوپه د خپلې څانگې هغه د ژبپوهانو په همغږۍ سره رغوي او د هوکړې او دودېدني لپاره ورته سرکاري پښتوانه ټيکاو لري!

(۱۴) لکه پاس چې ورته نغوته وشوه، زموږ غورځنگ له ۱۳۵۲ل. راهيسي د کابل پوهنتون د بي لابي لو پوهنځيو او اړو ندو بشري پوهنو، هنرونو او ساينسي- انجينيرو نومونپوهني راپيل کړې وې چې لس-دولس کاله روسته ورته دوکتور نجيب اله د دري- پارسي هغې په را نغښتنه رسمي بڼه ورکړه او لاسپاره (حق الزحمه) يې هم ور هوکي کړې وه چې له بده مرغه دهغه ستر انسان له راپرځي دني سره، مو هرڅه توري غدي تالا ترغي کړل!

(۱۶) د ژبپوهانو او ژبه ټولنپوهانو گواښني(warnings) لا څه کوي چې وايي:

[پرلپسي په بشري نړۍ کې د نويو نويو مفاهيمو يو توپان رابهاند دی او هماغه معيار ي ليکنۍ ژبي تري بچي دای شي چې پر وړاندې يې خپله درېگونې پانگه هم پرکار وا چوي ، اوکه اړونده لغوي پانگه يې يومخيزه راپور کاندې، پايښت (بقاً) يې له پوښتني سره مخامخېږي!]

په دې مانا چې د نړۍ هرې سيالي او دودوالي علمي-فر هنگي ژبي وبيپانگه څلور برخي رانغاړي ۲۵٪ گروپونه (دايلکټي زمونه)، ۲۵٪ زروپزونه (ارکاييزمونه) ۲۵٪ نويز ونه (نيولوجي زمونه) او ۲۵٪ پوروپزونه (فارني زمونه)!

دا هسي ولولي او احساسات دي چي له دغي غبرگي لنگوېستيکي تشي سره سره، له پارسي ژبي سره د يو برابر ملي-رسمي سيالي او کاروني رېښتي (حق) داوي دنگلي کوو!

خکه پښتو لا يوي-يوازې کره ليکنی ژبي) ته لور تيا نه ده موندلي:

نه پښوييزي- ر غاونيزي رنگارنگي (ور سي-د- ورسې-دو- ورسې-دلو- ورسې-دئ-سي-دلي-
أورسي-دو...) يورنگي ته لور تيا موندلي او نه يي پارسي هومره پټه ويپانگه رابرسېره
شوي او رادود کړ شوي چي تر ټولو مخکي ورسره پخپله پښتانه ناباندې دي، نو د ستر
خوشال خبره لا هغسي پر خاي پاتي ده:

..... ۱۶۸ .....

چايي پلو له مخ وانه خيست

پښتو لاهسي بکره پرته ده

په ټوله پښتني- افغاني او بيا علمي- فرهنگي مينه او مننه

سناسي د گردو پوهيالو او فرهنگيالو سپينريري خواخوري زيار

ليکنی ژباري او شينواري ميږي د ډاکتر ماخان:

1988 Vienna (Austria):

لومړی:

H.K. Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compact topological algebra
: contributions to general algebra 6 ; Page 117 – 122

1987 Vienna (Austria):

دويم:

Interpolation und Aproximation durch Polynime in Universalen
Algebren . Diss . Uni. Wien

Interpolation and Aproximation by Polynome in universal Algebras, Dissertation at the University of Vienna/Austria - دویم

توري ودي ټولنه، له لړپوهني پښتوتول کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کيلاندې د شم
خوا چاپ شوي دي

2000 Bonn (Germany):

..... ۱۶۹ .....

نري، فزيک او اقتصاد لپاره جره د انپوهني برسرپيد شم : رپوهني ستر کتابيد شم : دريم
مخونو کې چاپ او دا نوي ۹۰۰ دا کتاب په (کونکو لپاره همداسې د بنوونکو او زده ،
(خنو خايونو غزېدلې او خني خايونه ترې لري شوي دي ليکنه به يې

2003 Bonn (Germany):

رنه ياو کټي د کټي شم - گټي رنه، ديزرو کې شم، په سلو ، (هندسه) خمکچپوهنه : خلورم
کوي د احتمالي شمېرنه کتاب د بنوونخي ټولي اړتياوي پوره ،

2003 Bonn (Germany):

(ته پورته شوی ketabton.com) (د الجبر بنسټونه دي) الجبرونه : پنځم

2003 Bonn (Germany):

(ته پورته شوی ketabton.com) پښتو ډکشنري - رپوهني انگرېزي يد شم : شپږم

2003 Bonn (Germany):

ته پورته ketabton.com) او پښتو الماني ډکشنري - رپوهني الماني - پښتويد شم : اووم
(شوی)

Mathematical dictionary German/ Pashto and Pashto/German

2003 Bonn (Germany):

(شوی دی، ساده لیکل یو پیل دا کتاب په دې څانګه کې) دفرنخیال برابر وون :اتم
(ته پورته شوی ketabton.com)

Differential equation Translation; An Introduction

Bonn (Germany): 2003

ر پوهني فرمولونو ټولګه ید شم :نهم

..... ۱۷۰ .....

Mathematical Formulas

2003 Bonn (Germany):

رپوهنه له عربي په پښتویشم :لسم

1997 Bonn (Germany):

په المان کې :د افغانستان په هکله سپیني خبرې :یوولسم

د افغانستان روغي او بیا ابادولو ټولنه،، له خو،،

دولو د افغانستان روغي او بیا ابا،، د کال دمخه ډاکتر ماخان شینواري ۲۰۰۰ له :یادونه
مجلي هم را وستلي سياسي له خوا درې ،،ټولنه

او نوري لیکنې ژباړې

Prof. Brinkmann. (From Brinkmann.du.de) :

دا کتابونه د بنوونځي .لاندې د برینکمن لیکنې چې له پرینکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي
له پاره او همداسې د کانکور ازموینې له پاره ګټور دي

(ته پورته شوی ketabton.com) شمیرپوهنه د بنوونځي لپاره لومړی ټوک - دولسم

(ته پورته شوی ketabton.com) شمیرپوهنه د بنوونځي لپاره دویم ټوک - دیارلسم

(ته پورته شوی ketabton.com) شمیرپوهنه د بنوونځي لپاره دریم ټوک - څوارلسم

ته پورته (ketabton.com) د بنوونځي لپاره د احتمالي شميرنه - پنځلسم (شوی)

..... ۱۷۱ .....

ته پورته (ketabton.com) احصايه يا سناتيستيک د بنوونځي لپاره - شپاړسم (شوی)

خه چې د شتوتگارت پوهنتون لاندې کتابونه د شتوتگارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي

(ته پورته شوی ketabton.com) ۱ اناليزی - اولسم

(ته پورته شوی ketabton.com) ۲ اناليزي - اتلسم

(ته پورته شوی ketabton.com) کرينيز الجبر - نولسم

(پورته شوی ته ketabton.com) د شميرپوهني بنسټونه - شلم

(ته پورته شوی ketabton.com) د فرمولونو ټولگه - يوېشتم

(ته پورته شوی ketabton.com) فنکشنل اناليز - دوه ويشتم

(ته پورته شوی ketabton.com) وکتور شميرنه - درويشتم

نوري ژباړي

کرينيز الجبر: څخه grundstudium.info/linearealgebra/www له - څلرويشتم ۱۳ (ته پورته شوی ketabton.com)

(ته پورته شوی ketabton.com) گڼونپوهنه يا د اعدادو تيوري Georg Gutenbrunner - پنځويشتم

زما ليکني

Bonn (Germany):

دا : د پوره تغيراتو سره : لومړۍ برخه دويم چاپ رپوهني ستر کتابيد شم - شپږويشتم نري، فزيک او اقتصاد لپاره ، همداسې د بنوونکو جنا ره دبيرسد برخي رپوهني يد شم کتاب

(په کتاب کې د اړتیا سره زیاتونه او کونه راغلي پوره گټور دی او زده‌کونکو لپاره
(ته پورته شوی ketabton.com

..... ۱۷۲ ږړ.....

(ته پورته شوی ketabton.com) دویمه برخه رپوهني ستر کتابید شم - اوه ویشتم

ته ketabton.com) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (هندسه) ځمک‌کچپوهنه - اته ویشتم
(پورته شوی

(ته پورته شوی ketabton.com) الجبر بنسټونه دویم چاپ له تغیراتو سره - نه ویشتم

(ته پورته شوی ketabton.com) ډبرې پوهنه یا سټ تیوري - دېرشم

(ته پورته شوی ketabton.com) (منطق ریاضي) د شمیرپوهني سم اند - یودېرشم

(ته پورته شوی ketabton.com) د یو څو شمیرپوهانو ژوندلیک - دوه دېرشم

د شمیر پوهني گډې ودې لیکنې - دریدېرشم

د مشتق او :شوی داهم ژباړه ده، خو لیکونکی یې متأسفانه راڅخه نابلد - څلوردېرشم
(ته پورته شوی ketabton.com) انټیگرال شمیرنو ته تمرینونه او اوبیوني یا حلونه یې

درې ډکشنري + د شمیرپوهني انگریزي پښتو او عربي - پنځه دېرشم

(ته پورته شوی ketabton.com) د شمیرپوهني پښتو انگریزي ډکشنري - شپږدېرشم

(ډکشنري د شمیرپوهنیزو ویونو په پښتو روښانه ونه د شمیرپوهني پښتو - اوه دېرشم
(ته پورته شوی ketabton.com

دا هغه لیکنې دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې) د زړه له کومې - اته دېرشم
(شوي دي)

د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزیري - نه دېرشم

خو لا پوره نه دي، نوري لیکنې، چې په ژباړه یې پیل شوی

د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه، چې د شتوتکارت پوهنتون ن ج څخه - څلوېښتم
(ته پورته شوی ketabton.com) د گروپونو تیوري: خپریري

د بنوونځي لپاره فزيک د برينکمن ليکنه -

دا چې زما دويم مسلک فزيک (ولگي څخه تر اووم ټولگي پورې ژباړل شوی له پنځم ټي -د شميرپوهني په څير- دا هم د دې ليکوال يوه ډېره بڼه ليکنه ده، چې دې، دا ليکنې ژباړم او (دلته هم زيات تمرينونه د حل يا اوبيوني سره په کې راغلي او ماته زيات گټور برېښي ژباړلي دالاندې د برينکن څخه را

(ته پورته شوی ketabton.com) فزيک لومړۍ برخه - يوڅلوېښتم

(ته پورته ketabton.com) . همدا کتاب برېښنا پوهنه . فزيک دويمه برخه - دوه څلوېښتم شوی

دې . د پوهني وزارت له خوا چاپ د بنوونځي شميرپوهني کتابونو ته کتنه - درېڅلوېښتم هر کتاب يوي برخي ناسمونونو ته گوته نيول شوي او کتاب کې د دبنوونځي کتابونو د (ته پورته شوی ketabton.com) . ناسمونونه بيا سم شوي هم دي

(ته پورته شوی ketabton.com) د فزيک کوچنۍ ويونو دکشنري - څلورڅلوېښتم

(ته پورته شوی ketabton.com) يا اريکويونه پرېپوزېشن - پنځه څلوېښتم

(پښتو کې ناسم راننوتې ويونه، چې سم شوي دي) (نژبسمو = شيرڅلوېښتم

۲۰۲۰ پښتو ژبلار يا گرامر - اوه څلوېښتم

له پخوانۍ ليکنې څخه نوی شوی : (که غواړئ دويم غزېدلي ليکنه) ژبسنوم - اته څلوېښتم . ۲۰۲۰ او پوره غزېدلی

په توگه له درې تازه ليکلي خو تراوسه کتابتون ته نه دي پورته شوي او دا د ځانله ليکنو کاله را په ديخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خوريري په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتې ويونه څېړل شوي ناسمونونو ته . او خواره شوي دي نه گوته نيول شوي او په دلایلو روښانه شوي، چې ژبميناوالو لپاره هېي لوسته او گوتنيونه اړيد ده.

۲۰۲۰ داسې څه له فلسفي - نهه څلوېښتم

۲۰۲۰ ژبې مري او نورې ليکنې - پښتو موسم

د ډاکټر شينواری ليکي:

زما د عزيز او ان د Ketabton.com کتابونه په کتابتون ټکی کوم نه دېر ۳۹ زما نږدې ونځي له وخت ملگري، خو له ما پوره ځوان ستانه مير زهير شينواري ځوي زما د بنو گران ځوان وراره گل شمشاد زهير شينواري له خوا خواره شوي او هيله ده، چې دا نور به هم زر تزره راته خواره کړي، چې دېره مننه ترې کوم.

د ډاکټر شينواري د پوهنيزو هلو ځلو له امله ستاينليکونه

جرمني .د افغانستان کلتوري ودې ټولنه - ۱

د افغانستان کلتوري ټولمه کولن مېشنېش - ۲

د بنوونځي نهم ټولگي شميرپوهنې کتاب کې مې نوم ليکل شوی، خو ما په : اړيښه يادونه کې څه نه دي ليکلي

امه چاپ شو د دولسم ټولگي له پاره يې پښتو او دري کتابونه ليکلي وو، چې هغه بيا په بل د او پوره ناسمونونه يې درلودل، پرته له هغو پوښتنو يا نور جملو اوبيونو يا حلونو څخه، چې د پوهنې . هغه همغه د ډاکټر شينواري د ليکنې په کې پاتي وو او د ده نوم هم په کې نه وو وزارت او تر جمهوررييس پورې يې ليکنې وليکلې، خو د نصاب استادانو په غوښتنه يې د نورو کارونو څخه ډډه وکړه، وايي، چې څه مې بي له دې هم نه شو کولی

د ډاکټر ماخان ميري شينواري ژوند ته يوه لنډه کتنه

په لومړي ځل يې نوم ،،ميري،، وو، چې د رحما بابا (ماخان :نوم
(ليسه کي نومليکلو وروسته ماخان باندې بدل شو

شينواری : د کورنۍ نوم

ارواښاد نورالرحمان :نوم د پلار

ارواښاده پستو :د مور نوم

ارواښاد حسن خان :د نيکه نوم

ارواښاده صبربي بي :د نيا نوم

۱۵ د سپتمبر په ز ک ۱۹۴۶ د ډاکټر ماخان شينواری :د زېږېدو کال
۱۳۲۲ سمه نيټه يې .دا خو هغه رسمي ز ک دی) زېږېدلی دی نېټه
ه ک ۱۳۲۰ خو تره مې وايي ،وي ش ه کلونو منځ کي بايد ۱۳۲۰ او
(دی

ننگرهار د شينواريو د هسکي مېني ولسولي په :د زېږېدو ځای
مورگي کلي کي زېږېدلی

قرانکریم تر له د مورگي غارخلي کلي کي د لمنځتون استادانو څخه
پنجکتاب، خلاصه، مونييه، گلستان پوري، چې دا مو بيا په بنوونځي
ي.دي چې پوره پرې پوه ش هم لوستل، لوستلي، خو بي له

د هسکي مېني پوري ۱۹۵۴ تر ۱۹۵۱ له :کليوالي بنوونځي
چې دی يې هم د لومړنيو زوکوونکو له ډلې ،مورگي لومړني بنوونځي
څخه وو

تولگي پوري له ۱۲ له لومړي او بيا له دريم تر : د رحمان بابا لېسه
پوري ۱۹۶۵ تر ۱۹۵۴

ټولګي پورې د خپل ټولګي ١٢ تر دی د رحمان بابا لیسې کې له دریم پاتې شوی اولنمره

زک د کابل پوهنتون د طب پوهنځي په همدې کال کې ١٩٦٦

زک د سپتمبر میاشت د بنوونځي برس له لارې اتریش ویاړنا ١٩٦٦ ته تګ

کال پورې ویاړنا اړوند مودلینګ کې د الماني یا بنه ١٩٦٧ تر ١٩٦٦ وستیې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولګي ل.

د ویاړنا پوهنتون کې نوملیکنه، چې د پوره زیاتو ١٩٦٧ اکتوبر (زک کال کې د ډاکټرۍ په اخستلو بریالی شو ١٩٨٩ ستونځو سره په (دا نو پوره ستونځي دي

د فبروري تر پای د دباندنیو چارو وزارت کې مامور زک ١٩٨٨ ک تر ز ١٩٨٧ له

کې د افغانستان جمهوریت بون جرمني جون پورې په ١٩٩٢ مارچ څخه تر ١٩٨٨ د تر نوم لاندې (صفر نه وو) شارژد افیر کې د سفیر دندې د سفارت

له هغې وروسته په جرمني کې سیاسي پناه

زک جنوري پورې د کابل علومو اکاډمي د پیدایښتي ٢٠٠٥ زک جون څخه د ٢٠٠٤ د پوهنو څانګه کې دنده

دسمبر پورې د ریاضي څانګه کې د پوهنې زک ٢٠٠٩ د مارچ څخه زک د ٢٠٠٨ له کې دنده نصاب وزارت درسي

څخه همدا د کتابونو لیکلو او د ١٩ ٩٧ ماخان شینواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ژباړې دنده په غاړه اخستي، چې خپل فکر تر شوني پولي پورې تازه وساتي

میرمن بناپیری سره واده شوی، چې د واده خبر ورته کې له لري د ١٩٧٢ ماخان میري په ورغلی ته ویاړنا اتریش

زک کي کوزده کړې وه ۱۹۶۳ ده د ميرمن بناپيري سره په

زک دوه بچيان وبخښل، چې ۱۹۷۹ دوي ته لوي څښتن په اتریش وينا کي د مای په شلم
همکاره وه او د حقوقو ډاکتره خانگه په المان کي د پوهنتون علمي څانگه او اباسين نوميري
ده او اباسين ملي اقتصاد او ټولنيزه سايکولوژي لوستلي

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**